

T.C.
D CLE ÜN VERS TES
SOSYAL B L MLER ENST TÜSÜ
KAMU HUKUK ANAB L M DALI
YÜKSEK L SANS TEZ

NSAN HAKLARI VE KIBRIS

Serdar KILIÇO LU

DANI MAN

Prof. Dr. Fazıl Hüsnü ERDEM

D YARBAKIR

2009

T.C.
D CLE ÜN VERS TES
SOSYAL B L MLER ENST TÜSÜ
KAMU HUKUK ANAB L M DALI
YÜKSEK L SANS TEZ

NSAN HAKLARI VE KIBRIS

Serdar KILIÇO LU

DANI MAN

Prof. Dr. Fazl Hüsnü ERDEM

D YARBAKIR

2009

ÖZET

1571 yılında Venediklilerden alınan ve 307 yıl Osmanlı hâkimiyeti altında kalan Kıbrıs'ın yönetimi 1878 yılında hükümler hakkı Osmanlı İmparatorluğunda kalmak kaydıyla İngiltere'ye devredilmiştir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere'nin ayrı saflarda yer almasının da bir sonucu egemenliğini Lozan Antlaşmasıyla 1923'te tanıdığıdır.

18. yüzyıl başlarına kadar Kıbrıs'taki Türk sayısı Rumlardan fazla olmuştur. Tarımla meşgul olan Türklerin elindeki toprak miktarı Rumlarınkinden fazla olmuştur. İki taraf arasında sosyal ve kültürel yaşam hep farklı kalmış, Türkler ve Rumlar arasında evlenme görülmemiş, iki toplumun fertleri ortak ticari işletme kurma gibi davranışlara girmemişlerdir.

1931'den itibaren Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan ile birleşme taleplerini yoğunlaştırmışlardır. Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleştirilerek tamamen bir "Elen" adası haline getirilmesi şeklinde özetlenebilecek olan "ENOSIS" kampanyasına İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hız verilmiştir. Rum Ortodoks Kilisesi 15 Ocak 1950'de Enosis konusunda halk oylaması düzenlemiştir ve oylama %96 Enosis lehine sonuçlanmıştır. Ancak Enosis fikrine İngiltere tarafından kuvvetle karşı çıkmıştır. Yunanistan ise, Ada'daki Rumların self-determinasyon fikrine İngiltere tarafından kuvvetle karşı çıkmıştır. Yunanistan ise, Ada'daki Rumların self-determinasyon (kendi geleceğini tayin) hakkı olduğunu ileri sürerek Enosis'e dolaylı yollardan ulaşmayı tercih etmiştir. Yunanistan, 1954'te Kıbrıs sorununun BM'e götürülmesini kararı aldı. Bu arada Ada'da Kıbrıs Türklerine karşı iddet eylemlerini başlatmıştır. 1954-1958 yılları arasında "self determinasyon" görüntüsü altında BM'e yaptığı çetneli baskınlarda Yunanistan bir başarı sağlayamamıştır. Bu arada Ada'daki iddet eylemleri giderek artmıştır. İngiltere bu durumda 1956'da, sadece Rumların değil, aynı ölçüde Kıbrıslı Türklerin de "self determinasyon" hakkı bulunduğunu bu çerçevede taksim talebinin de geçerli olduğunu açıklamıştır.

İddet eylemleri nedeniyle 1955-58 döneminde Kıbrıslı Türkler 33 karma köyü terk etmek zorunda kalmışlardır. Enosis'e karşı kendi örgütlenme çalışmalarına başlayan Kıbrıslı Türkler, gelişmelere paralel olarak, "taksim" görüşünü geliştirmişlerdir.

Yunanistan BM'den tek taraflı "self- determinasyon" yani Enosis lehinde bir karar elde edememesi Kıbrıslı Türklerin Enosis'e karşı direnişleri ve Türkiye'nin kendilerini desteklemekteki kararlılığı Türkiye ile Yunanistan arasında müzakerelerin başlatılmasına imkan sağlanmıştır. Bunun sonucunda 11 Şubat 1959'da Türkiye Yunanistan ile Züriç'te anlaşmaya varmışlardır, Londra'da İngiltere'nin ve Kıbrıs'taki iki toplum liderlerinin onayını almışlardır. Bu şekilde ortaya çıkan Züriç ve Londra Anlaşmaları bağımsızlık iki toplumun ortaklığı, toplumsal alanda otonomi ve çözümün Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından garanti edilmesi ilkelerine dayandırılmıştır.

Bu çerçevede "fonksiyonel federasyon" öngören anayasanın temelini oluşturmuş ve aynı zamanda İngiltere'ye iki egemen bölgeyi bırakan bir kuruluş Antlaşması bunu teminat altına alan bir Garanti Antlaşması ve Türkiye ile Yunanistan'ın Kıbrıs'ta askeri birlik bulundurmalarını sağlayan bir ittifak antlaşması ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti Uluslar arası anlaşmalarla kurulan bir ortaklıkla iç dengenin sağlanmasına ve Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantör olmasıyla dış dengenin teminine elverişli haklarla veto yetkisi verilmiştir. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantör olmasıyla dış dengenin teminine çalışılmıştır. Türk toplumunun lideri olan Cumhurbaşkanı Yardımcısına, tüm temel konularda Cumhurbaşkanına elverişli haklarla veto yetkisi verilmiştir. Türkiye, bu anlaşmalarla İngiliz egemen üstleri (Akorut ve Dikelya) de dahil olmak üzere, Ada'nın tümünü garanti altına almıştır.

ABSTRACT

The Greek Cypriots claim that the Cyprus problem was caused by the landing of Turkish troops in 1974 and that if only they would withdraw, the problem would be solved. This is a serious misconception, for modern Cyprus question began in 1960 and the landing of Turkish troops was the consequence, not the cause, of the problem. Cyprus is a complex political issue. It ultimately revolves around one fundamental fact: the existence of two distinct peoples on the Island, namely the Turkish Cypriots and the Greek Cypriots; and their relationship.

The Island of Cyprus, which is geographically an extension of the Anatolian peninsula, has been a land of many conquests due to its proximity to the Middle Eastern countries and its strategic location at the cross-road of East and West. Cyprus has seen a succession of rulers, namely Assyrians, Egyptians, Persians, Romans, Arabs, Crusaders and Turks who ruled the Island as part of the Ottoman Empire, from 1571 until 1878. Cyprus has never been a Greek Island.

It is both useful and important to keep in mind that there has never been in Cyprus a "Cypriot nation" due to the distinct national, religious and cultural characteristics of each ethnic people who, in addition, speak different languages. It is also interesting to note that although the two peoples had lived together in the Island for centuries there were practically no inter-marriages and not even a single commercial partnership was set up. In March 1963 Archbishop Makarios said "The (Independence) Agreements have created a State, but not a Nation." (The Greek Cypriot Cyprus Mail 28.3.63) This being so, any approach to the Cyprus question which regards Cypriots as one nation would be fundamentally flawed. There are, in fact, two peoples of Cyprus - the Turkish Cypriots numbering about 200,000 and the Greek Cypriots numbering about 700,000. The Turkish Cypriots are mainly Moslems and the Greek Cypriots are mainly adherents of the Greek Orthodox Church. Cyprus lies 40 miles from the coast of Turkey, and Turkish people have inhabited the island since the 12th century. The Island is 250 miles from the nearest Greek island (Rhodes), and Athens is 460 miles away.

The Greek and Turkish Cypriots lived relatively peacefully until Greece gained its independence from the Ottoman Empire in 1821. The Greek Cypriot agitation for "Enosis" (the union of Cyprus with Greece), perpetrated by the Greeks, was further intensified

with the change of administration in Cyprus (from Turkish to British) in 1878. The ultimate aim of the Greeks and Greek Cypriots was to oust the British and annex Cyprus to Greece and in order to Hellenize the entire population of the Island.

The Greek Cypriots, in conspiracy with Greece launched a violent campaign for annexing the Island to Greece in 1955 the terrorist organization EOKA, under the guidance of Archbishop Makarios, indiscriminately murdered everyone in their way, the British (the then colonial rulers) the Turkish Cypriots and even some of their kinsman, who were apposed to the idea of "Enosis".

Today the Cyprus question can perhaps be summarized as follows: The partnership Republic formed in 1960 between the two peoples of Cyprus lie in a new political integration in an arms length relationship based on willing and active cooperation between two peoples, each secure in its own customs, traditions and identity.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışmamı jürimiz tarafından

.....
Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan:

(Akademik Ünvanı Adı Soyadı)

(İmza)

Üye

(İmza)

Üye

(İmza)

Üye

(İmza)

Üye

ONAYLI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../.....

(İmza)

.....

Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

Ç NDEK LER

ÖZET	I
ABSTRACT	III
TUTANAK	Hata! Yer i areti tanımlanmamı .
Ç NDEK LER	VI
G R	1

B R NC BÖLÜM

1. NSAN HAKLARI-ULUSLARARASI HUKUK	3
1.1. Uluslararası Hukuk-Ulusal Hukuk li kisi	3
1.2. nsan Haklarının Tarihi Süreç çinde Geli imi	4
1.3. kinci Dünya Sava ı Sonrası nsan H akları Konusunda Yapılan Çalı malar	7
1.3.1. nsan Hakları Evrensel Bildirgesi	8
1.3.2. nsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına li kin Sözle me (Avrupa nsan Hakları Sözle mesi)	13
1.3.3. Her Türlü Irk Ayrımcılı ının Kaldırılmasına li kin Uluslararası Sözle me Bu Sözle meye Taraf Devletler	20

K NC BÖLÜM

2. KIBRIS SORUNU	32
2.1. Kıbrıs Sorununun Tarihsel Arka Planı	32
2.2. Megali dea Nedir	34
2.2.1. Megali dea'yı Gerçekle tirmeye Yönelik Örgütler: Filiki Eteryay ve Ethniki Eteryay	36
2.2.1.1. Filiki Eteryay	36
2.2.1.2. Ethniki Eteryay	36
2.3. Enosis Nedir	37
2.3.1. 1821 syanı ve lk Enosis Bildirisi	38
2.4. Kıbrıs Türklerinin Yapılan Saldırıları Kar ısında Olu turdukları Mukavemet Te kilatları	39
2.4.1. Milli Cephe Partisi	40
2.4.2. Kıbrıs Adası Türk Azınlı ı Kurumu (KATAK)	41
2.4.3. Milli Parti	42
2.4.4. “Kıbrıs Türktür” Komiteleri	43

2.4.5. Türk Mukavemet Te kilatı (TMT)	44
2.5. EOKA Terör Örgütü	45
2.5.1. EOKAB	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. K NC DÜNYA SAVA I SONRASI KIBRIS	48
3.1. İkinci Dünya Sava ı'ndan Sonra Adada Ya anan Olaylar Ve nsan Hakları Ba lamında De erlendirilmesi	48
3.1.1. Londra ve Züriç Antla malarına Giden Süreçte Ya anan Olaylar ve De erlendirilmesi.....	48
3.1.2. I. Londra Konferansı	50
3.1.3. 6-7 Eylül Olayları	52
3.1.4. Züriç Antla maları	53
3.1.5. II. Londra Konferansı	54
3.1.6. Garanti ve ttifak Antla maları	56
3.2. Ba ımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nde "Enosis"e Kar ı Kıbrıs Türklerinin Verdi i Mücadele ve 1974 Kıbrıs Barı Harekâtı'na Giden Yol	57
3.2.1. Anayasal Düzenin Yıkılması	61
3.2.2. Toplu Öldürmeler ve Kaybolan Kıbrıs Türkleri Sorunu	62
3.2.3. Yerlerinden Edilen Ki iler (Sı ınmacılar) Sorunu	65
3.3. Yabancı Basında Rum Vah eti	67
3.4. 1974'ten Günümüze Kıbrıs'ta Geli en Olaylar	69

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. AB-KIBRIS	71
4.1. Kıbrıs'ın Muhtemel Ab Üyeli inin Uluslararası Hukuk Açısından De erlendirilmesi.....	71
4.2. AB Hukukuna Göre "Kıbrıs"ın Muhtemel AB Üyeli inin De erlendirilmesi	74

BE NC BÖLÜM

5. TÜRK YE'N N KIBRIS POL T KASI	77
5.1. nsan Hakları Ba lamında Türkiye'nin Kıbrıs Sorunundaki Tutumu	77
5.1.1. Luksembourg Kararı ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikasındaki De i iklik	79
5.2. Türkiye-KKTC Ortak Deklarasyonları	82
5.2.1. 28 Aralık 1995 Tarihli Ortak Deklarasyon	82

5.2.2. 20 Ocak 1997 Tarihli Ortak Deklarasyon	84
5.2.3. Temmuz 1997 Tarihli Ortak Açıklama	87
5.2.4. 20 Temmuz 1997 Tarihli Ortak Açıklama	89
5.2.5. 23 Nisan 1998 Tarihli Ortak Deklarasyon	92
SONUÇ	95
KAYNAKÇA	97

G R

Kıbrıs uyu mazlı ı 1950 yıllarından beri Türk dı politikasının önemli konularından biri olmu ve olmaya devam eden bir sorundur. Uyu mazlık Kıbrıs'ta ya ayan Rumların adayı Yunanistan ile birle tirme (ENOSIS). Türklerin ise Türkiye'nin güvenli ini ve Türk cemaatinin varlı nı koru mak için bu birle meye kar ı koyma çabalarından çıkmı tır.

Kıbrıs 1571-1914 yılları arasında Osmanlı. 1914-196 yılları arasında ngiliz egemenli i altında ya adıktan sonra 1960 yılında garanti altında ba ımsız bir cumhuriyet olmu tur. 1963 kanlı Noel olayları ile bu cumhuriyete son verdirilmi tir. Kıbrıs'ta halen fiili Türk ve Rum yöneti mleri vardır.

Adanın önemi stratejik konumundan ileri gelmektedir. Ada. Anadolu'nun güney kıyılarına ve Ortado u'ya giden yolları kontrol edebilecek bir konumdadır.

Kıbrıs Adası'nın co rafya konumu ile halkının iki bölümünün siyasi istekleri uyu mamaktadır. Ada, konumu ile Anadolu ve Ortado u'nun kaderine katılma durumundadır. Ada Rumları uzaktaki Yunanistan'a, ada Türkleri de yakındaki Türkiye'ye katılmak istemektedirler. Bu yüzden Kıbrıs'ta ve Türkiye ile Yunanistan arasında uyu mazlık cıkmı . Çatı malar olmu ve ada bölümü tür.

Kıbrıs uyu mazlı na ulusal ve uluslararası alanda devamlı olarak taraf olanlar Kıbrıslı Rumlar ve Türklerdir. Kıbrıs Rumları Osmanlı ve ngiliz egemenliklerine kar ı cıkmı lar ve Kıbrıs'ın bütününün Rum egemenli i altına gir mesine çalı mı lardır. Kıbrıs'a. Züriç ve Londra Antla maları ile garanti edilmi , ba ka devletler ile birle me yasaklı bir ba ımsızlık statüsü verilmi tir. Rumlar, Yunan veya Rum egeme nli ine eri mek için ba ımsızlık statüsünü kötüye kullanmı lardır. Kıbrıs Türklerine kar ı silah kullanmı ve Türkiye'nin güvenli ini tehlikeye sokan bir politika izlemi lerdir. Sonunda Kıbrıs Cumhuriyeti üç yılda yok olmu tur. Kıbrıs Türkleri. Rum egemenli i ini hiçbir zaman kabul etmemi lerdir. Bu u urda Rumlar ile çatı mı lardır. Varlıklarını koru mak için örgütlenmi lerdir. Kıbrıs Cumhuriyeti yok olduktan sonra adanın kuzeyinde ke ndi devletlerini kurmu lardır.

Türkiye'yi Kıbrıs uyu mazlı ı içine çeken önemli bir unsur da Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türkleri yok etme hedeflerinin ortaya çıkmasıdır. 1955 yılı yazında Rumların Türkleri toptan öldürecekleri yolunda duyumlar alınmı tır. Türkiye Ba bakanı Adnan

Menderes A ustos ayı sonunda yaptı ı açıklamada çok sert bir tepki göstermi tir. İngiliz Hükümeti adada sıkı tedbirler alını ve katliamı önlemi tir. Ancak. 1955 yılından sonra adada tedhi ba lamı ve Türkler öldürülmü tür. Öldürme Zürich Antlaşması'ndan sonra yaklaşık üç yıl durmu . 1963 kanlı Noel olayı ile yeniden ba lamı tır. 1963 yılından sonra adada bu defa etnik temizlik ba lamı tır. Kıbrıs Türklerine a ır silahlar ile saldırılar olmu , birçok Türk köyü yerle bir edilmi tir.

Türkiye ilk önce hava kuvvetlerinin uyarı uçuları. Sonra bombalaması ve nihayet adaya askeri birlik gönderme yoluyla Türk toplumunun yok olmasının önüne geçebilmi tir. Rumlar Türkleri temizleme emellerinden vazgeçmedikçe Türk kuvvetinin adadan çekilmesi mümkün de ildir. Türkiye'yi Kıbrıs uyu mazlı na taraf yapan bu insanlık unsuru en önemini korumaktadır.

Bu çalı mada Kıbrıs sorununun bütün unsurların ve tarihsel dinamiklerinin de il, 1950 yıllarından itibaren ba layan tedhi ve insan hakları ihlallerinin irdelenmesi amaçlanmaktadır. Türkiye için büyük önem arz eden Kıbrıs sorunu günümüz itibariyle halen Türk dış politikasını öncelikli alanlarından birini olu turmaktadır. Çalı mada Kıbrıs'taki insan hakları ihlallerinin Türkiye, Yunanistan ve di er dünya devletleri üzerindeki etkileri geni bir perspektiften incelenmeye çalı ılacaktır.

B R NC BÖLÜM

1. NSAN HAKLARI-ULUSLARARASI HUKUK

1.1. Uluslararası Hukuk-Ulusal Hukuk İlişkisi

Ça da düzeyde uluslararası bir de er olan insan hakları ve temel özgürlükleri, unsurları itibariyle zenginle mi ve son derece dinamik bir süreç olma özel li i kazanmı tır. Bugün insan hakları ve temel özgürlükleri do al olarak birbirinden ba ımsız de erlendirilemeyecek nitelikte siyasal, ekonomik ve sosyal haklar olarak katalogla tırılabilir. tırılabilir.

Bu geli meler bir taraftan kutsal bir insanlık de eri olan bireysel temel hak ve özgürlüklerin uluslararası hukuka istinaden uyrukluktan ba ımsız olarak korunması istencini ve bu istence yönelik olarak da uluslararası hukuk kuralları nın, Avrupa nsan Hakları Sözleşmesi'nde oldu u gibi, sistematize edilerek ve geli tirilerek, bu mevzuata do rudan muhatap olan devletlerin yanı sıra, be eri varlıkların da, öze ili kin haklarını diizenleyen bu mevzuatın “aktif” ve “pasif” ki ilik haklarını, bir di er ifade ile uluslararası organlar önünde dava da açabilecek kapsamda sujeliklerini de de jure olu turmu veya siyasi-kültürel içerikte de olsa tartı ılır bir olgu haline getirmi tir.

Sorunun bu boyutu dü ünsel olarak ve uygulama itibariyle uluslararası hukuk-ulusal hukuk ili kisinde, uluslararası hukuka ait bir mevzuatın veya kuralın ulusal hukukta esas ve usul açısından yarattı ı veya yaratabilece i sonuçla ilgilidir. Daha açık bir ifade ile aynı konuda öze ili kin farklı d üzenlemelerin olması halinde olu abilecek bir çatı mada, dolayısıyla çatı ma nın çözümünde üstünlü ün hangi sisteme ait mevzuata veya kurala tanınaca ı veya uluslararası hukuk kurallarının ulusal hukukta do rudan uygulanabilir niteli ine ulusal hukukun cevaz verip vermedi i veya ulusal hukuk kültürünün, yapısının ve içtihadın uluslararası hukuka üstünlük tanıyarak ona durdurucu ve/veya ikame edici güç atfedip etmemesi kapsa mında ortaya çıkmaktadır. Çok genel ve soyut özellikleriyle uluslararası hukuk-ulusal hukuk ili kisini bu soruna ili kin olarak açıklamada dualist ve monist teorisyenlerin kar ıt dü ünsel tezlerini ça rı turmak yönlendirici olabilir.

Monist yöntem uyarınca hukukun tekli i savunulur. Bu dü ünce akımında, ulusal hukukların pozitif normal hiyerar isi veya hukuk sistemleri hiyerar isi bütünlü ü içerisinde uluslararası hukuka ait ve bu sistemin ayrılmaz bir parçası oldukları görü ü

benimsenir. Sistemdeki hiyerarşik ilde ulusal hukukun geçerlilik alanını , bu alanda yetki kullanma yetkisini, onun muhataplarını, hukukun bala ve sona erme anını belirleyip, onun egemenlik yetkilerini maddi hukuk itibariyle sınırlayan uluslararası hukukun üstün oldu u savunulur. Bu sava istinaden; bireysel hak ve özgürlüklere ilkin uluslararası hukuk mevzuatının aynı konudaki ulusal hukuk normlarından, ona kaynak olu turdu u ve onun geçerlili ini sa ladı ı için üstün oldu u, dolayısıyla çatı ma halinde ulusal normu ilga edece i veya aynı konuda ulusal bir düzenlemenin olmaması halinde do rudan edinim ve yüküm yarataca ı veya yüküm yarataca ının kabul edilmesinin gereklili i öngörülür.

Dualistler ise uluslararası hukuk ile ulusal hukuku birbirinden ba ımsız özerk iki ayrı sistem olara k kabul ederler. Onlara göre , aynı zamanda geçerli olabilen ve gerekli hallerde gönderme veya aktarma yöntemi ile birbirinden faydalanabilen uluslararası hukuk ve ulusal hukukun kaynakları, yapıları, yürürlü e konulu ları, konuları, geçerlilik alanları ve daha da önemlisi muhatapları farklıdır. Birbirinden ba ımsız olmaları nedeniyle, birine ait bir kural veya mevzuatı n di erinde do rudan herhangi bir sonuç yaratamayaca ı savunulur.

Bu genel ve soyut nitelikte yaptı ımız ça rı tırmayı konumuzla ilkilendirecek olursak, monist dü ünçe uyarınca hukukun salt muhatabı olan insanların do rudan uluslararası hukuka atfen de bireysel temel hak ve özgürlüklere sahip oldukları ve bunun gerek uluslararası hukuk ve gerekse ulusal hukuk önü nde ileri sürülebilirli i savunulurken, dualistler bunu gerek uluslararası hukuk gerekse ulusal hukuk itibariyle devlet iradesine yani devletin iradesini özgürce belirle yece i ve bir takım çekincelerle veya çekincesiz veya arta ba lı veya arta ba lamadan özgürce yapaca ı açıklamasına ba lamaktadır¹.

1.2. İnsan Haklarının Tarihi Süreç çinde Geli imi

İnsanın ki ilii do umuyla balar ve ölümüyle sona erer. Hak yetene i ise sa do mak kaydıyla ana karnına dü tü ü an balar. Her ahsın link yetene i vardır ve bu nedenle insanlar yasa sınırları içinde, edinimlere ve yükümlere yetenekli olmada e ittir. Genel toplumsal etik de erleri ve hukuk kültürleri , insanların hak yetene i itibariyle ana

¹ Mehmet Genç: “ İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Ulusal ve Uluslararası Temel Mevzuatlar” (Bursa, Uluda Üniversitesi’ni Güçlendirme Vakfı Yayınları, 1997) s. 15 -17.

karnına dü tü ü andan ba layarak, insan olma özelli inden dolayı bir takım temel haklara ve özgürlüklere sahip oldu unu zamansal, toplumsal, mekansal, kültürel derece farklılıklarına ra men genel veya özel anlamda hep benimsenmi ve savunulmu tur.

nsanın ki ili ine ba lı haklar ve siyasal, sosyal ve ekonomik temel hak ve özgürlükler dü ünsel olarak ancak 17. ve 18. yy'da sistematize edilebilmi ve genel, objektif, herkese uygulanabilirlik ö elerine sahip bir de er sistemi niteli inde özellikle ba ımsız, egemen, laik ve hukukun kayna ının cismanile ebilece i ulus-devlet dü üncesi ve talebi ile paralellik göstererek ba lamı tır.

nsanın insan olma vasfına atfen do u tan bazı dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez haklara sahip oldu u sa vı ve bu hakların güvence altına alınması veya alınabilmesi için (devlet gücünün hukuksal olarak sınırlandırılması ile devletin hukuksalla masının sa lanması istencinin antik dönem ve ortaça a de in gitmesine ra men, siyasi ve hukuk kültürlerinde genel bir de er sistemi niteli ine kavu ması nın ve pozitifle mesinin ilk örne i despot, teokratik Stuart egemenli ine kar ı yapılan Prunatist Devrim sonrası ngiltere'de 1215'te kabul edilen do al hukuka ve mistik de erlere dayalı gerekçelendirmeler de içerse I. Magna Charta (Büyük Berat)' dır.

Yine ngiltere'de 1679'da yürürlü e giren "Habeas Corpus-Akte" (Vücuda Sahip Ol) ile keyfi tutuklama yasaklanıp, yargıç kararı olmaksızın kimsenin tutuklanamayaca ı ancak suçlulu u hakkında güçlü belirti bulunan ki ilerin kaçması ihtimalini güçlendiren vakıalar varsa veya delillerin yok edilmesi, de i tirilmesi, gizlenmesi, tanıkların yalan tanıklı a veya tanıklıktan kaçınmaya yöneltilmesi vb. güçlü olasılıkların zorunlu kıldı ı nedenler gere i yapılması halinde ise, tutuklamaların en kısa sürede tutuklananın yakınlarına bildirilmesi esasları hükümle tirilmi ve bir ceza tertibi olarak deniza ırı bölgelere gönderilme a ır yasal artlara ba la narak, bu konuda her türlü idari eylem ve i lem yasanın 1., 4. ve 5. maddeleri ile zorunlu yargı denetimi altına alınarak, sanık hakları ve tutuklu güvence altına alınmı tır.

1689'da ngiltere'de kabul edilen "Bill of Rights" (Haklar Yasası), ba langıç bölümü ve onu izleyen ilk 13 madde ile getirilen düzenlemeler krallık -parlamento ili kisinde hukukun üstünlü ünü güvence altına alarak, yetki kullanma yetkisini da ıtmı ve hukuksal artlara ve denetime ba lamı tır. Bu nitel özellikleriyle de yetki kullanma yetkisinin kapsam, yöntem ve artlarını siyasi ve hukuksal denetimini

sistematize eden ve insan haklarına dayalı demokratik hukuk devleti prensibini modern öelerle düzenleyen ilk pozitif kaynak olma vasfına sahiptir. Bu düzenlemenin uluslararası önemi, insan hakları ve temel özgürlüklerinin ta nınması ve güvence altına alınması ve pozitif uygulanabilirli inin ko ulsal unsurlarının sa lanabilmesi ile demokratik hukuk devleti arasındaki do rudan ili kinin yadsınamazlı ı gerçe inde yo unla maktadır.

nsan hakları ve temel özgürlükleri konusunda en ayrıntılı, bütünlük içeren ve ça da geli meleri etkileyen pozitif düzenleme 12 Haz iran 1776'da kabul edilen Temel Haklar Virginia Bildirgesi'dir. Bu bildirge, insanların do u tan e it ve özgür olduklarını ve insanın ki ili ine ba lı dokunulamaz, vazgeçilemez, devredilemez haklarının oldu unu hükümlerle tirmi tir.

nsan hakları ve temel özgürlüklerinin evrensel bir de er sistemi haline dönü mesinde önemli bir a ama da üphesiz 1789 Fransız “ nsan ve Vatanda Hakları Bildirgesi”dir.

Ulusal devletlerin kurulması ve ço ulcul, demokratik, sosyal ve hukuk devleti yapısal özelliklerinin benimsenmesi ile, temel hakların ve özgürlüklerin nitel olarak yatay ve dikey tanınması, güvenlik altına alınması ve bu konuya ili kin her türlü eylem ve i lemin hukuksal denetime tabii tutulması mümkün olabilmis tir.

nsan hakları ve temel özgürlüklerine ili kin uluslararası hukuk alanında bir takım unsurları itibarı ile pozitifle me olarak Birle mi Milletlerin kurulması amacını ve örgütün görevsel etkinlik alanının çerçevesini belirleyen, Roosevelt -Churchill tarafından 14 A ustos 1941'de yayınlanan “Atlantik Bildirisi” ve bu bildirin kaynak olu turdu u 1 Ocak 1942' de imzalanan “Birle mi Milletler Bildirisi” kabul edilir.

nsan hakları ve özgürlükleri konusu bölgesel anla malara da etkin bir ekilde güvence altına alınmaya çalı ılmı tir. Bizim de taraf oldu umuz Avrupa mevzuatı bu çalı manın ilgili bölümünde bütünlü ü içinde belirlenmi tir. Avrupa nsan Hakları Sözleşmesi ile büyük boyutlarda örtü en, bireysel ba vuru hakkı ve zorunlu yargı yetkisi öngören 22 Kasım 1969' da yürürlü e giren “Amerika nsan Hakları

Konvensiyonu” ve 2 Haziran 1981’de Afrika’da yürürlü e giren “ nsan Hakları ve Halkların Haklarına ili kin Bonj ul artı”nı burada gösterebiliriz².

1.3. kinci Dünya Sava ı Sonrası nsan Hakları Konusunda Yapılan Çalışmalar

nsan Hakları, tanımlanması ve sınırlanması oldukça zor, uzmanların bazı noktalarda uzla amadıkları, ça ımızda ise uluslararası bir boyut kazanan kavramdır. 1948 yılında ilan edilen nsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde nsan Hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyaset ve di er ayırıcı nitelikler gözetilmeksizin tüm insanların faydalanaca ı temel hak ve özgürlüklerdir. Tüm insanların sahip olması gereken bu haklar insanın en üstün de er olarak kabul edilmesinden ortaya çıkar.

Alman hukukçu Jelinek temel hak ve özgürlükleri: bireyi devlete ve topluma karşı koruyan “Koruyucu Haklar”, bireyin devletlerden bir hizmet veya yardım almasını sa layan “ steme Hakları” çalı ma hakkı, ö renme hakkı, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, bireyin toplumun yönetilmesinde söz sahibi yapan ve iktidarın kullanılmasını sa layan “Katılım Hakları” olarak sınıflandırmı tır. Bu haklar birbirini tamamlayıcı niteliktedir.

nsan Hakları ulusal, anayasal ve yasalarca güven altına alınmı ve korunmu tur. Bu koruma uluslararası kurumların sa ladı ı uluslararası koruma ile geli tirilir. Bu insan haklarının niteli ini de ortaya koyar. Gerçekten ça ımızda insan haklarının korunması ulusal düzeyi asarak uluslararası bir boyut -özellikle 2. Dübva Sava ı’ndan sonra- kazanmı , devletlerin egemenlikleri insan hakları ile sınırlanmı ve insan hakları uluslararası denetimin alanı içine girmi tir. 1948 yılında Birle mi Milletler nsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1950 yılında Avrupa Konseyince hazırlanan Avrupa nsan Hakları Sözle mesi bu alandaki önemli adımlardır.

Bu sözleşmenin kurdu u organlar ise “ nsan Hakları Komisyonu” ve “ nsan Hakları Mahkemesi”dir.

Günümüzde insan haklarının uluslar arası düzeyde korunmasında devlet dı ı özel ki i ve gruplarca kurulan gönüllü uluslar arası kurulu ların önemi artmaktadır. Bu kurulu “Uluslar arası Af Örgütü”, “Uluslar arası Hukuk Komisyonu”, “Helsinki zleme

² A.g.e., s. 9-14.

Komitesi”dir. İnsan haklarının uluslar arası düzeyde korunması için Birleşmiş Milletler ve onların ilgili organlarınınca 1946 yılından beri yapılan çalışmaların bazıları şunlardır:

- Üye devletler adına, insan haklarını korumak için gönüllü hizmet etmek
- Taraf devletlerce onaylanan ve sınırları içindeki herhangi bir insan hakları ihlali olayında müdahale etme izni veren çok taraflı anlaşmaların yapılmasını sağlamak
- “İnsan Hakları Yıllığı” katalogu çıkartılarak –her yıl- üye devletlere bilgi ve yardım sağlamak
- İnsan haklarını ihlal eden devletlere karşı birlikte hareket ederek kınama, silah ambargosu, ekonomik müeyyide gibi önlemler almak.³

1.3.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Giri

İnsanlık ailesinin tüm üyelerinde bulunan saygınlığın ve bunların eşit vazgeçilmez haklarının tanınmasının, özgürlük, adaletin ve dünya barışının temeli oldu. İnsan haklarının tanınmasının ve hor görülmesinin, insanlık vicdanını isyan ettirici vahşetlere neden oldu. Dehşet ve yoksulluktan kurtulmuş insanların, söz ve inanç özgürlüklerine sahip olacakları bir dünyanın kurulmasının insanlığın en yüksek amacı olarak, açıklanmış bulundu. İnsanın istibdat ve baskıya karşı, son çare olarak ayaklanmak zorunda kalmaması için, insan haklarının bir hukuk düzeni ile korunmasının zorunlu oldu. Uluslar arasında dostça ilişkilerin geliştirilmesini özendirmenin önem taşıdığı, Birleşmiş Milletler halklarının yasada, insanın temel haklarını, insanlığın saygınlık ve değerini erkek ve kadınların eşitliğine olan inançlarını bir kez daha açıkladıkları ve sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmaya, daha geniş bir özgürlük içerisinde daha iyi yaşam koulları yaratmaya kararlılıklarını ortaya koymuş buldukları, üye devletlerin BM örgütü ile işbirliği ederek, insan haklarına ve temel özgürlüklerine evrensel ölçüde ve etkin biçimde saygı gösterilmesini sağlanmasını yüklenmiş oldukları, Bu haklar ve özgürlüklerin herkesçe eşit biçimde

³ Okan Gümü -Aziz Sevi: “Ansiklopedik Uluslararası İlişkiler Sözlüğü” (Ankara, Polat Yayınları. 1996) s. 246-247

anlaşılmasında söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilmesi için son derece önemli bulunduğuna inanılmaktadır ve görüşünden hareket ederek,

BM Genel Kurulu

Toplumun tüm bireyleri ve organlarının bu bildirgeyi her zaman göz önünde tutarak, eğitim ve öğretim yoluyla bu haklar ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye, giderek artan ulusal ve uluslararası önlemlerle, gerek üye devletler halkları, gerek bu devletlerin yönetimi altındaki ülkeler halkları arasında, bu hakların evrensel boyutta tanınmasını ve uygulanmasını sağlamaya çaba göstermeleri için tüm halklar ve ulusların ortak ideali olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini resmen açıklar.

Madde 1:

Tüm insanlar, özgür, saygınlık ve haklar bakımından eşit doğarlar, akıl ve vicdana sahiptirler. Birbirlerine karşı kardeşlik özünü ile davranmalıdırlar.

Madde 2:

1. Herkes, ırk, renk, cins, dil, din, siyasi ya da başka herhangi bir düşün, ulusal ya da sosyal köken, servet, doğuştan ya da herhangi bir durum gözetmeksizin, bu bildirmede açıklanan haklardan ve tüm özgürlüklerden yararlanabilir.
2. Bundan başka, bir kişinin uyruğu bulunduğu ülke ya da toprakların siyasi, hukuksal ya da uluslararası statüsü bakımından, bu ülke ya da topraklar ister bağımsız, ister vesayet altında olsun, ister özerklikten yoksun ya da egemenliği herhangi bir kısıtlamaya uğramış bulsun, hiçbir ayrılık gözetilmeyecektir.

Madde 3:

Her bireyin yaşamaya, özgürlük ve güvenlik hakkı vardır.

Madde 4:

Hiç kimse köle ya da kul olarak tutulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü biçimiyle yasaktır.

Madde 5:

Hiç kimse işkenceye, zalimce, insanlık dışı, onur kırıcı cezalara ya da idamlere uğratılamaz.

Madde 6:

Herkes, her nerede olursa olsun, hukuksal ki ili inin tanınması hakkına sahiptir.

Madde 7:

Yasa önünde herkes e ittir ve ayırım yapılmaksızın, yasanın e it korumasından yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin i bu bildirgeye aykırı her türlü ayırımcı i leme kar ı ve böyle bir ayırımcı i lem için yapılacak her türlü k ı kırtmaya kar ı e itlikle korunma hakkı vardır.

Madde 8:

Her ki inin kendisine anayasa ya da yasa ile tanınan temel haklara aykırı i lemlere kar ı edimsel biçimde yetkili ulusal mahkemelere ba vuru hakkı vardır.

Madde 9:

Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz ya da sürülemez.

Madde 10:

Herkes, hakları ve yükümlülükleri üzerinde, ya da kendisine kar ı ceza niteli inde herhangi bir suçlaman ın saptanmasında tam bir e itlikle, davasının ba ımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hak gözetirce ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.

Madde 11:

Bir suç i lemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli tüm güvencelerin sa lanmı bulundu u, açık bir yargılama ile yasal yoldan suçlu oldu u saptanmadıkça, suçsuz sayılır. 2. Hiç kimse, i lendi i sırada ulusal ya da uluslararası hukuka göre suç sayılmayan fiillerden ya da ihmallerden ötürü mahkum edilemez. Bunun gibi, suçun i lendi i sırad a uygulanan cezadan daha a ır bir ceza verilemez.

Madde 12:

Hiç kimse özel ya amı, ailesi, konutu ya da yazı ması konularında keyfi kar ı malara, onur ve sanına kar ı saldırılara maruz tutulamaz. Herkesin bu kar ı ma ve saldırılara kar ı yasal yoldan korunm aya hakkı vardır. Madde 13:

Herkes bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşım ve yerleşme hakkına sahiptir.

Herkes, kendi ülkesi de söz konusu olmak üzere, bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine dönmek hakkına sahiptir.

Madde 14:

Herkes zulüm karşısında başka ülkelere sığınmak ve bu ülkeler tarafından mülteci işlemi görmek hakkına sahiptir.

Bu hak, adi bir suç ya da gerçekten BM ilkeleri ve amaçlarına aykırı hareketlere dayanan kovuşturmalarda ileri sürülemez.

Madde 15:

Her bireyin bir vatandaşlık hakkı vardır.

Hiç kimse keyfi olarak vatandaşlıktan ya da vatandaşlığını de i tirmek hakkından yoksun kılınamaz.

Madde 16:

Evlilik çarşıma varan bir erkek ve kadın, ırk, vatandaşlık ya da din bakımından hiçbir kısıtlamaya bağlı tutulmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir. Onlar evlilik bakımından, evlilik boyunca ve onun bozulması sırasında eşit haklara sahiptir.

Evlenme bağı ancak gelecekteki eşlerin serbest ve tam rızası ile yapılır.

Aile, toplumun doğal ve temel ösidir; toplum ve devlet tarafından korunmak hakkına sahiptir.

Madde 17:

1. Herkes, tek başına ya da baskalarıyla birlikte, mal ve mülk sahibi olmak hakkına sahiptir.

2. Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden yoksun kılınamaz,

Madde 18:

Herkes düşünme, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din ya da inanç de i tirmek özgürlüğüne ya da inancını tek başına ya da topluca, açık olarak ya da özel

biçimde, ö retim, uygulama, tapınma ve ayinlerle göstermek özgürlü ünü de kapsamı içine alır.

Madde 19:

Herkes dü ün ve anlatım özgürlü üne sahiptir. Bu hak, dü ünlerinden ötürü tedirgin edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve dü ünleri her yoldan aramak, elde etmek ve yaymak haklarını da birlikte getirir.

Madde 20:

1. Herkes barı çı biçimde toplanma, dernek kurma ve bir derne e katılma özgürlü üne sahiptir.

2. Hiç kimse bir derne e katılmaya zorlanamaz.

Madde 21:

Herkes, do rudan do ruya ya da serbestçe temsilciler aracılı ı ile, ülkenin kamu i leri yönetimine katılmak hakkına sahiptir.

Herkes kamu hizmetlerinden e itlikle yararlanmak hakkına sahiptir.

Halkın iste i hükümet otoritesinin temelidir; bu istek gizli biçimde ya serbestli i sa layacak benzeri bir yönteme göre genel ve e itlikle oy verme yoluyla süreli ve dürüst seçimlerle ortaya çıkar.

Madde 22:

Her ki inin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenli e hakkı vardır. Saygınlı ı ve ki ili inin serbestçe geli mesi için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ulusal çerçevede çabalar ve uluslararası i birli i yolundan her devletin kurulu biçimi ve kaynaklarıyla orantılı olmak üzere, kavu ması gerekir.

Madde 23:

Herkesin çalı maya, i ini serbestçe seçmeye hakça ve elveri li çalı ma ko ullarına ve i sizlikten korunmaya hakkı vardır.

Herkesin hiçbir ayırım gözetilmeksizin, e it çalı ma kar ılı nda e it ücrete hakkı vardır.

Çalı an her kimsenin, kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir ya am sa layan ve gerekirse her türlü sosyal güvenlik olanaklarıyla da bütünlenen hakça ve elveri li bir ücrete hakkı vardır.

Herkesin çıkarlarının korunması için sendikalar ku rmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Madde 24:

Herkesin dinlenmeye, e lenmeye ve çalı ma süresinin akla uygun ölçüde sınırlanmasına ve ücretli olarak süreli tatillere hakkı vardır.

Madde 25:

1. Herkesin, gerek kendisi, gerek ailesi için özellikle yiyecek, giyim, konut, tıbbi bakım ve gerekli sosyal hizmetler bakımından, sa lı ı ve refahını sa layacak yararlı bir ya am düzeyine, ayrıca i sizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ya lılık ya da geçim olanaklarından iste i di nda onu yoksun bırakacak öbür durum larda güvenli e hakkı vardır.

2. Analık ve çocukluk özel yardım ve deste e hak kazandırır. Evlilik içinde ya da dı nda do sun, tüm çocuklar özel sosyal korunmadan yararlanır. ⁴

1.3.2. nsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına li kin Sözle me (Avrupa nsan Hakları Sözle mesi)

A a ıda imzası bulunan Avrupa Konseyi üyesi hükümetler, BM Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948'de ilan edilen nsan Hakları Evrensel Bildirisini;

Bu bildirinin, metninde açıklanan hakların her yerde ve etkin olarak tanın masını ve uygulanmasını sa lamayı hedef aldı ını;

Avrupa Konseyi'nin amacının, üyeleri arasında daha sıkı bir birlik kurmak oldu unu ve insan hakları ile temel özgürlüklerinin korunması ve geli tirilmesinin bu amaca ula ma yollarından birini olu turdu unu göz önüne alarak;

Dünyada barı ve adaletin asıl temelini olu turan ve sa lı ın korunabilmesi, her eyden önce, bir yandan gerçekten demokratik bir siyasal rejimin varlı ını, öte yandan

⁴ Genç, s. 239-245

da insan hakları konusunda ortak bir anlayı ve ortakla a saygı esasın a ba lı olan bu temel özgürlüklere derin inançlarını bir daha tekrarlayarak;

Aynı inancı ta ıyan ve siyasal gelenekler, idealler, özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlü ü konularında ortak bir mirası payla an Avrupa devletlerinin hükümetleri sıfatıyla, Evrensel Bildiride yer alan bazı hakların topluca güvenceye ba lanmasını sa lama yolunda ilk adımları atmayı kararla tırarak;

A a ıdaki hususlarda anla mı lardır:

Madde 1:

Yüksek Sözle en Taraflar, kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu sözleşmenin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar.

Herkesin ya ama hakkı kanunla korunur. Kanunun ölüm cezası ile cezalandırdı ı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dı nda hiç kimse kasten öldürülemez.

Öldürme, a a ıdaki durumlardan birinde kuvvete ba vurmanın kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmi se, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmı sayılmaz.

a. Bir kimsenin kanun dı ı iddete kar ı korunması

b. Kanuna uygun olarak tutuklama yapılması ve ya kanuna uygun olarak tutuklu bulunan bir ki inin kaçmasının önlenmesi

c. Ayaklanma veya isyanın kanuna uygun olarak bastırılması Madde 3:

Hiç kimse i kenceye, insanlık dı ı, ya da onur kırıcı ceza ve i lemlere ji tutulamaz. Madde 4:

Hiç kimse köle ve kul halinde tutulamaz.

Hiç kimse zorla çalı tırılamaz ve zorunlu çalı maya tabi tutulamaz.

A a ıdaki haller bu maddede kastolunan “zorla çalı tırma veya zorunlu çalı ma”dan sayılmazlar:

a. Bu sözleşmenin 5. Maddesinde belirtilen artlar altında tutuklu bulunan kimseden tutukluluğu veya artlı salıverilmesi süresince olağan olarak yapması istenecek çalışması;

b. Askeri nitelikte bir hizmet veya inancını gerektiren askerlik görevini yapmaktan kaçınan kimselerin durumunu meru sayan ülkelerde bu inanca sahip kimselere zorunlu askerlik yerine gördürülecek başka bir hizmet;

c. Toplumun hayat veya refahını tehdit eden kriz ve afet hallerinde istenecek her hizmet;

d. Normal yurttaşlık yükümlülükleri kapsamına giren her türlü çalışması veya hizmet.

Madde 5:

1. Herkesin özgürlüğü ve kişisel güvenliğini hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve kanunla belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

a. Kişinin yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine usulüne uygun olarak hapsedilmesi;

b. Bir mahkeme tarafından kanuna uygun olarak verilen bir karara riayetsizlikten dolayı, veya kanunun koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için gözaltına alınması veya tutuklanması;

c. Bir suç işlediği şüphesi altında olan veya suç işlemesine, ya da suç işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğuna inancını doğuran makul sebeplerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili merci önüne çıkarılmak üzere gözaltına alınması veya tutuklanması;

d. Bir küçüğün gözetim altında edilmesi veya gözaltında tutulması konusunda karar verecek olan yetkili merci önüne çıkarılmasını sağlamak üzere, kanuna uygun olarak verilmiş bir karar gerektirilmeksizin alınması;

e. Bulaıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl hastasının, bir alkolicinin, uyuşturucu maddelere bağımlı bir kimsenin veya yersiz yurtsuz kişilerin kanuna uygun olarak gözaltına alınması;

f. Bir kimsenin ülkeye usulüne uygun olmayarak girmekten alıkonulması, veya hakkında sınır dışı etme, ya da geri verme i leminin yürütülmekte olması neden iyle usulüne uygun olarak gözaltına alınması veya tutuklanması;

2. Tutuklanan her ki iye, tutuklanmasını gerekli kılan sebepler ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamalar en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.
3. Bu maddenin l/c fıkrasında açıklanan şartlara göre tutuklanan veya gözaltına alınan herkes hemen bir yargıç veya adli fonksiyon yapmaya kanunla yetkili kurulmuş di er bir görevli önüne çıkarılır. Kendisinin makul bir süre içinde muhakeme edilmeye veya adli kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverilme, ilgilinin durumu mada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.
4. Tutuklanma veya gözaltına alınma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının kanuna uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesini ve kanuna uygun görülmemesi halinde serbest bırakılmasını sağlamak için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.
5. Bu maddenin hükümlerine aykırı olarak bir tutuklama veya gözaltına alınma i leminin mada duru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır.

Madde 6:

Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek ceza hukuku alanında kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. Hüküm açık celsede verilir, ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve milli güvenlik yararı, veya küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizli tutulması gerektirdiğinde, veya davanın açık celsede görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, durumlarda dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.

Bir suç ile itham edilen herkes, suçlulu u kanunen sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.

Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir.

- a. Kendisine yöneltilen suçlamanın niteli i ve nedeninden en kısa bir zamanda, anlaşılabilir bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
- b. Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;
- c. Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir savunmacının yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali imkanlardan yoksun bulunuyor ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece tayin edilecek bir avukatın parasız yardımından yararlanabilmek;
- d. İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı şartlar altında çağrılmasını ve dinlenmesini sağlamak istemek;
- e. Durumunda kullanılan dili anlamadığı veya konu amadığı takdirde bir tercümanın yardımından parasız olarak yararlanmak.

Madde 7:

Hiç kimse, ilerideki zaman ulusal ve uluslararası hukuka göre bir suç sayılmayan bir fiil veya ihmalden dolayı mahkum edilemez. Yine hiç kimseye, suçun ilerideki sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Bu madde, ilerideki zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir fiil veya ihmalden suçlanan bir kimsenin yargılanmasına veya cezalandırılmasına engel değildir.

Madde 8:

Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesi tarafından müdahale, demokratik bir toplumda ancak ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin kurulması, suçun önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için zorunlu olan ölçüde ve kanunla öngörülmüştür.

Madde 9:

Herkes dü ünçe, vicdan ve din özgürlü üne sahiptir. Bu hak, din veya inanç de i tirme özgürlü ü ile açıkça veya özel tarzda ibadet, ö retim, uygulama ve tören yapmak suretiyle tek ba ina veya toplu olarak dinini ve in ancını açıklama özgürlü ünü içerir.

Din veya inancını açıklama özgürlü ü, demokratik bir toplumda ancak kamu güvenli inin, kamu düzeninin, genel sa lı nın veya ahlakın, ya da ba kalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olan tedbirlerle ve kan unla sınırlanabilir.

Madde 10:

Herkes görü lerini açıklama ve anlatım özgürlü üne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlü ünü, kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlü ünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema i letmelerini bir izin rejimine ba lı tutmalarına engel de ildir.

Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteli inde olarak, ulusal güvenli in, toprak bü tünlü ünün veya kamu güvenli inin korunması, asayı sizli in veya suç i lenmesinin önlenmesi, sa lı nın veya ahlakın, ba kalarının öhret ve haklarının korunması, gizli kalması gereken haberlerin yayılmasına engel olunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlı nın sa lanması için kanunla öngörülen bazı formalitelere, artlara, sınırlamalara ve yaptırımlara ba lanabilir.

Madde 11:

1. Herkes barı çı amaçlarla toplantılar yapmak, dernek kurmak. Ayrıca çıkarlarını korumak için ba kalarıyla birlikte sendikal ar kurmak ve bunlara katılmak haklarına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteli inde olarak ulusal güvenlik, kamu güvenli i, barı ve düzenin sa lanması ve suç i lemenin önlenmesi, sa lı nın veya ahlakın veya ba kalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler ve zabıta mensuplarıyla devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında yasal sınırlamalar konmasına e ngel de ildir.

Madde 12:

Evlenme ça ına gelen erkek ve kadın, bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalar uyarınca evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir.

Madde 13:

Bu sözleşme de tanınmı olan hak ve özgürlükleri ihlal eden herkes, ihlal fiili resmi görev ifa eden kişiler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmı da olsa, durumun düzeltilmesi için ulusal bir makama ba vurma hakkına sahiptir.

Madde 14:

Bu sözleşme de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya di er kanaatler, ulusal ve sosyal köken, ulusal bir azınlı a mensupluk, servet, do u veya herhangi ba ka bir durum bakımından hiçbir ayırım gözetilmeksizin sa lanır.

Madde 15:

Sava ve ulusun varlı ını tehdit eden ba ka bir genel tehlike h alinde her Yüksek Sözleşme Taraf, ancak durumun gerektirdi i ölçüde ve uluslararası hukuktan do an ba ka yükümlülüklerle ters dü memek artıyla bu sözleşme de öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir.

Yukarıdaki hüküm, me ru sava fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm olayları dı nda, ikinci madde ile üçüncü ve dördüncü maddeler (fıkra 1) ve yedinci maddeyi hiçbir suretle ihlale mezun kılmaz.

Bu maddeye göre aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşme Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren sebepler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tam bilgi verir. Bu Yüksek Sözleşme Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktı ı ve sözleşme hükümlerinin yeniden tümüyle uygulanmaya ba landı ı tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreter i'ne bildirir.

Madde 17:

Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri, bir devlete, toplulu a veya ki iye, sözleşme de tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldü ünden

daha geni ölçüde sınırlamalara u ratılmasına yönelik bir faaliyete giri me, yada eylemde bulunma hakkını sa ladı 1 ekinde yorumlanamaz.

Madde 18

Bu sözleşmenin hükümleri gere ince, sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar ancak öngörülen amaçlar için uygulanabilir/⁵

1.3.3. Her Türü Irk Ayrımcılı ının Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme Bu Sözleşmeye Taraf Devletler

BM Antlaşması'nın tüm insanların onur ve e itlik ilkelerine dayalı oldu unu, tüm üye devletlerin BM amaçlarından biri olan ırk, cinsiyet, dil ve din ayrımı yapılmaksızın herkes için insan hakları ve temel özgürlüklerin evrensel saygı görecik gözetilmesini geli tirmeyi ve özendirmeyle gerçekte tirmek üzere, Örgütle i birli i içinde, topluca ve ayrı ayrı eyleme geçme yükümlülü ü üstlendiklerini göz önüne alarak.

nsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin, tüm insanların özgür, onur ve haklar bakımından e it do du unu ve herkesin ba ta ırk, renk ve ulusal köken olmak üzere, herhangi bir ayırım yapılmaksızın, bu bildirmede öne sürülen tüm hak ve özgürlüklere yetene i oldu unu açıkladı buldu unu göz önünde tutarak,

Tüm insanların yasa önünde e it oldu unu ve herhangi bir ayrımcılı a ve ayırım kısı kırımcılı ına kar ı, yasalara göre, e it olarak korunma hakkı buldu unu, göz önüne alarak,

BM'yi, ne türden ve nerede olursa olsun, sömürgecilik ve bununla ilgil i tüm ayrımcılık uygulamalarını kınadı ını ve 14 Aralık 1960 günlü (Genel Kurul'un 1514 - XV Kararı) Sömürge Ükelere Ba ımsızlık Tanıma Bildirgesi'nin bu uygulamalara ivedi ve ko ulsuz bir son vermenin gere ini yineleyip resmen açıkladı ını göz önünde bulundurarak,

20 Kasım 1963 günlü Her Türü Irk Ayrımcılı ının Kaldırılması BM Bildirgesi'nin tüm dünyada her biçim ve görünü üyle ırk ayrımcılı ının ivedi

⁵ A.g.e.s.387-393

kaldırılmasını ve insan haklarının onurunu tanıyıp ona saygı gösterilmesini sağlamak üzere ini açıkça vurguladığını göz önüne alarak,

İrk ayrımlarına dayalı üstünlük ö retilerinin bilimsel bakımdan yanlış , ahlakça kınanması gereken, toplumsal bakımdan haksız ve tehlikeli olduğunu ve herhangi bir kuram ve uygulamada ırk ayrımcılığını haklı gösterecek hiçbir dayanak bulunmadığını inanarak.

İnsanlar arasında ırk, renk ve etnik köken gerekçeleri ile ayrım gözetmenin uluslar arasında dostça ve barışçı ilişkiler kurmaya engel olduğunu ve halklar arasında barış ve güvenliğin ve aynı devlette bir arada yaşayan insanların uyumunu bozacak bir nitelik taşıdığını yeniden belirterek.

İrk engellerinin insan toplumu ideallerine ters düşmesine inanılmı olarak,

Dünyanın kimi bölgelerinde hala ırk ayrımcılığının göstergelerinden veya kurumlarla ırk ayrımcılığı, ayrımcılık, ya da ayrım gibi ırksal üstünlük ve düşmanlı a dayalı hükümet politikalarından kaygı duyarak,

Her biçim ve görünümü ile ırk ayrımcılığının hızla kaldırılması için tüm gerekli önlemleri benimsemeye ve ırklar arasında anlayışı geliştirmek ve her türlü ayrımcılık ve ırk ayrımcılığından arınmış bir uluslararası topluluk kurmak için ırkçı ö retini ve uygulamaları önlemeye ve bunlarla savaşmaya kararlı olarak,

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 1958'de kabul edilmiş olan Çalışma ve Meslek Ayrımcılığın İlgili Sözleşmeyi ve BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün 1960'da kabul ettiği Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşmeyi anımsayarak,

Her Türlü İrk Ayrımcılığının Kaldırılması BM Bildirgesinde yer alan ilkelere bağlılık kazandırmaya ve bu amaçla uygulama önlemlerinin ivedilikle benimsenmesini sağlamak istekli olarak.

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır:

Madde 1:

Bu sözleşmede “ırk ayrımcılığı” terimi, siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel alanda ya da toplum yaşamının başka bir alanında, insan hakları ve temel özgürlükleri temelinde temeli üzerinde tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanmayı önlemek

ya da zedelemek amaç ya da sonucuyla ırk, renk, soy, ulusal ya da etnik kökene dayalı herhangi bir ayırım, dı lama, kısıtlama ya da ye lemede bulunma anlamına g elir.

Bu sözleşme, taraf bir devletçe, uyru u olanlarla olmayanlar arasında gözetilen ayırımlar, dı lamalar, sınırlamalar ya da ye lemelere uygulanmaz.

Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, taraf devletlerin belli bir uyruklu a kar ı ayırım gözetmemesi ko uluyla, uyrukluk, yurtta lık ya da uyruklu a alma konularında hükümler koymasına engel oldu u biçiminde yorumlanamaz.

nsan hakları ve temel özgürlüklerden e it yararlanabilmeleri için gerekli korunmaya gereksinim gösteren belli ırksal ya da etnik grup ya da bireylerin salt yeterli gelişmesini sa lamak amacıyla alınabilecek özel önlemler, sonuç olarak ayrı ırksal gruplar için ayrı hakların tanınmasına yol açmaması ve amaçları gerçekle tikten sonra sürdürülmemesi ko uluyla ırk ayrımcılı ı sayılmaz.

Madde 2:

1. Taraf devletler, ırk ayrımcılı ını kınayarak, tüm uygun yöntemlerle ve gecikmeksizin her biçimiyle ırk ayrımcılı ını ortadan kaldırma ve tüm ırklar arasında yakınlı ı geli tirici bir politika izlemeyi yükümlenirler. Bu amaçla:

a. Taraf her devlet, ki ilere, ki i gruplarına kar ı ırk ayrımcılı ı eylem ve uygulamasına giri memeyi ve ulusal ya da yerel tüm resmi makamların ve kamu kurulu larının bu yükümlülü e uygun davranmasını sa lamayı üstlenir.

b. Taraf her devlet, ki iler ya da örgütlerce ırk ayrımı yapılmasını ö zendirmek, korumak ya da desteklemekten kaçınmayı yükümlenir.

c. Taraf her devlet, hükümet politikasını, ulusal ve yerel politikalarını gözden geçirmek ve nerede ırk ayrımcılı ı yaratan ya da bunu sürdüren yasa ya da düzenlemeler varsa bunları de i tirmek, kaldırmak ya da hükümsüz saymak üzere etkin önlemler alır.

d. Taraf her devlet, tüm uygun yollarla, ko ullar gerektiriyorsa, yasa yoluyla ki iler, gruplar ya da örgütlerce ırk ayrımcılı ı yapılmasını yasaklar ve sona erdirir.

e. Taraf her devlet, gerekti inde bütünle tirici ve çok ırklı örgütleri ve hareketleri ve ırklar arasındaki engelleri kaldırmak üzere benzeri giri imleri

özendirmeyi ve ırksal bölünmeyi güçlendirme e ilimindeki her giri imi caydırmayı yükümlenir.

2. Taraf devletler, ko ullar haklı gösterdi inde, insan hakları ve temel özgürlüklerden tam ve e it olarak yararlanabilmelerini güvenceye almak amacıyla, belli ırk gruplarının ya da bu grupların üyesi olan bireylerin yeterince geli mesi ve korunmasını sa lamak üzere toplumsal, ekonomik kültüre l ve ba ka alanlarda özel ve somut önlemler alır. Bu önlemler, hiçbir durumda alınma amaçlan gerçekte tikten sonra ayrı ırk grupları için hak e itsizli i ya da de i ik hakların tanınması sonucunu do uramaz.

Madde 3:

Taraf devletler, özellikle ırk ayrımcılı mını ve apartheid'i kınayarak yargı yetkilerine sahip oldukları ülkelerde bu nitelikteki tüm uygulamaları önlemeyi ve yasaklamayı yükümlenirler.

Taraf devletler, belli bir ırkın ya da belli bir renk ya da etnik kökenden ki iler grubunun üstünlü ü dü ünceleri ya da kuramları üzerine dayalı olan ya da herhangi bir biçimde ırk dü manlı ı ve ayrımcılı mını haklı göstermeye ya da geli tirmeye kalkı an tüm propaganda ve tüm örgütlenmeleri kınar ve böyle bir ayrımcılı a yönelik tüm kı kırtma ya da eylemleri yok et mek için ivedi ve olumlu önlemler almayı ve bu amaçla nsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan ilkelere ve bu sözleşmenin 5. Maddesinde açıkça öne sürülmü olan haklara gereken saygıyı göstererek ba kaca önlemlerin yanı sıra:

a. Irksal üstünlük ya da dü manlık temeline dayalı dü üncelerin yayılmasını, ırk ayrımcılı ı kı kırtıcılı mını ve herhangi bir ırka ya da ba ka bir renk ya da etnik kökenden ki iler grubuna kar ı iddet eylemi ya da bu gibi eylem kı kırtıcılı ma ve ırkçı etkinliklere parasal yardım ya da herhangi bir yardım sa lamayı yasalara göre cezayı gerektiren bir suç saydıklarını açıklarlar;

b. Irk ayrımcılı mını geli tiren ya da kı kırtan örgütleri ve örgütlü ya da ba kaca propaganda etkinliklerini yasa dı ı ilan ederek yasaklar ve bu örgütl ere ve etkinliklere katılmayı yasa uyarınca cezalandırılacak bir suç sayarlar;

c. Ulusal ya da resmi makamların ya da kamu kuruluşlarının. Irk ayrımcılığını özendirmesini ya da kısıltmasına izin vermezler.

Madde 4:

Bu sözleşmenin 2. Maddesinde yazılı temel yükümlülükler uyarınca taraf devletler, ırk ayrımcılığını her biçimiyle yasaklamayı ve kaldırmayı ve ırk, renk, ulusal ya da etnik köken ayrımı yapmaksızın, herkes için yasa önünde eşitlik sağlamayı ve öncelikle aşağıdaki hakları güvence altına almayı yükümlenirler:

a. Mahkemeler ve tüm diğer yargı organları önünde eşitlik görme hakkı;

b. Kişisel güvenliğin hakkı ve ister resmi görevliler, ister bir birey, grup ya da kurumca işleniş, iltihap eylemine ya da bedence zarara karşı devletçe korunma hakkı;

c. Siyasal haklar, özellikle genel ve eşit oy temeli üzerinde, seçime katılma, seçme ve seçilme hakkı ve her düzeydeki kamu yönetiminde ve hükümette görev alma ve eşit koşullarda kamu hizmetine girme hakkı;

d. Öteki kişisel haklar, özellikle:

Bir devletin sınırları içinde dolaşım ve oturma hakkı;

Kendi ülkesi dışı kapsama girmek üzere, bir ülkeden ayrılma ve ülkesine dönüşme hakkı;

Uyrukluk hakkı;

Evlenme ve eş seçme hakkı;

Herkesin tek başına ya da başkalarıyla birlikte mülk edinme hakkı;

Miras hakkı;

Düşünme, vicdan ve din özgürlüğü;

Görüşme ve görüş açıklama özgürlüğü;

Barışçı toplanma ve dernek kurma hakkı;

e. Ekonomik, toplumsal ve kültürel haklar, özellikle:

Çalı ma, i ini hakça ve elveri li ücret kar ılı ı özgürce seçme, i sizli e kar ı korunma, e it i için ücret, hakça ve doyurucu gelir;

Sendika kurma ve sendikaya üye olma hakkı;

Konut hakkı;

Sa lık, tıbbi bakım, sosyal güvenlik, sosyal hizmetlerden yararlanma hakları;

E itim görme ve yeti me hakkı;

Kültürel etkinliklere e it katılma hakkı;

f. Ta ıt, otel, lokanta, kahve, tiyatro ve park gibi kamunun kullanımına açık tüm yerler ve hizmetlerden yararlanma hakkı;

Madde 6:

Taraf devletler, yargı yetkileri içinde herkese, bu sözleşme aykırı olarak insan haklarını ve temel özgürlükleri çi neyen herhangi bir ırk ayrımcılı ı eylemine kar ı, yetkili ulusal mahkemeleri ve öbür devlet kurulu ları eliyle etkin koruma ve yargı yolu sa ladı ı gibi, bu mahkemelerden böyle bir ayrımcılık sonucu olarak u radı ı zararın hakça ve yeterince giderilmesini isteme hakkı sa lar.

Madde 7:

Taraf devletler, ırk ayrımcılı na yol açan önyargılarla sava mak ve ulusal ve ırksal ya da etnik gruplar arasında ho görü ve dostlu u geli tirmek, aynı zamanda BM Antla ması, nsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Her Türlü Irk Ayrımcı lı nın Kaldırılmasına li kin BM Bildirgesi'nin amaç ve ilkelerini yaymak üzere özellikle ö retim, e itim, kültür ve haberle me alanlarında ivedi ve etkin önlemler benimsemeyi yükümlenir.⁶

⁶ A.g.e.s. 249-254

1.3.4. Kenceye ve Öbür Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Küçültücü İlem ya da Cezaya Karşı BM Sözleşmesi

Bu sözleşmeye taraf olan devletler;

BM yasasında açıklanan ilkelere uygun olarak insanlık dünyasının tüm mensuplarının ehit ve vazgeçilmez haklarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adaletin ve barışın temelini oluşturduğunu düşünerek.

Bu hakların, kişinin haysiyetine bağlı olarak ortaya çıktığını kabul ederek,

Devletlerin BM yasası ve özellikle 55. Maddesi gereğince, insan hakları ve temel özgürlüklerine saygıyı dünyada yaymak ve bunlara uymak yükümlülüklerini düşünerek,

Hiç kimsenin i kence ya da zalimce, insanlık dışı ya da küçültücü ilem ya da cezaya bağlı tutulmamasını öngören. İnsan Hakları Evrensel Demeci'nin 5. Ve Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 7. Maddelerini dikkate alarak.

Genel Kurul tarafından 9 Aralık 1975'te kabul edilen, Kenceye ve Öbür Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Küçültücü İlem ya da Cezaya Bağlı Tutulan Kimselerin Korunmalarına İlişkin Demeci de göz önünde bulundurarak,

Bütün dünyada i kence ve öbür zalimce, insanlık dışı ya da küçültücü ilem ya da cezaya karşı savaşımları daha etkinleştirmeyi arzularak,

Aşağıdaki maddeler üzerinde anlaşmışlardır:

Madde 1:

Sözleşme amaçlarına göre, “i kence” terimi, bir kişi ya da bir üçüncü kişi, bu kişinin ya da üçüncü kişinin ilediği ya da ilediğinden kuşku duyulan bir fiil nedeniyle, cezalandırmak üzere bilgi ya da itiraf elde etmek için ya da ayırım gözetken herhangi bir nedenle bir kamu görevlisinin ya da bu sıfatla hareket eden bir başka kişinin özendirilmesi ya da ızdırıp veren bir fiil anlamına gelir. Bu yalnızca yasal yaptırımların uygulanmasından doğan, onların doğasından kaynaklanan ya da arızisi olarak ortaya çıkan acı ve ızdırabı içermez.

Bu madde konu üzerinde daha geniş uygulama hükümleri içeren herhangi uluslararası bir barışı ya da milli yasaları bozamaz.

Madde 2:

Sözleşme taraf devlet, yetkisi altındaki ülkelerde i kence olaylarını önlemek için etkili yasal, yönetsel, yargısal ya da ba kaca önlemleri alacaktır.

Hiçbir beklenmeyen durum, ne sava , ne de bir sava tehditi, iç si yasal istikrarsızlık ya da herhangi ba ka bir ola anüstü durum i kencenin uygulanması için gerekçe gösterilemez.

Bir üst görevlinin ya da bir resmi makamın emri, i kencenin haklılı na gerekçe kabul edilemez.

Madde 3:

Taraf devletler, herhangi bir ki iyi, i kenceye u raması tehlikesiyle kar ıla tı ı yolunda inandırıcı nedenlerin bulundu u kanısını uyandıran bir ba ka devlete geri göndermeyecek, sınır dı ı tmeyecek ya da geri vermeyecektir.

Bu gibi inandırıcı nedenlerin bulunup bulunmadı mı belirlemek üzer e, yetkili makamlar, söz konusu devlette, olabildi ince sistemli biçimde yaygın, açık seçik ya da toptan insan hakları çi nemeleri bulunup bulunmadı ı konusunu ve ba kaca tüm ilgili konuları göz önünde tutacaktır.

Madde 4:

Taraf devletler, tüm i kence eyle mlerinin kendi ceza kanununa göre suç olmasını sa layacaktır. Bunun gibi, i kence yapmaya kalkı an ve i kenceye katılan ya da suç ortaklı ı yapan ki inin fiili suç sayılacaktır.

Taraf devletler, fiillerin a ırlıklarını göz önünde tutarak, ilgilileri uygun biçimde cezalandıracaktır.

Madde 5:

1. Taraf devletler, a a ıdaki durumlarda 4. Maddede yazılı suçlar üzerinde kendi yetkisini kurmak için gereken önlemleri alacaktır:

a. Suçlar kendi yetki alanı içindeki ülkelerde ya da bu devlette kayıtlı bir gemi ya da uçakta i lenmi se;

b. Suçlanan sanık bu devletin uyruklu unda ise;

c. kence suçuyla kar ıla an ki i bu devletin uyruklu unda olup onun uygun görmesi durumunda.

Bunun gibi taraf devletler, suçlanan ki inin kendi yetkisine ba lı ülkelerde bulunması ve bu ki iyi 8. Maddeye uygun olarak, bu maddenin 1. Paragrafında yazılı devletlerden herhangi birine geri vermezse kendi yetkisini ortaya koymak için gerekli önlemleri alacaktır.

Bu sözleşme iç hukuk gere ince uygulanan herhangi bir ceza yetkisini ortadan kaldırmamaktadır.

Madde 6:

Sözle meye taraf herhangi bir devlet, kendisinde bulunan bilgilerin incelenmesi sonucu tatmin olması üzerine, ko ullar gerektiriyorsa, 4. Maddede yazılı herhangi bir suçu i ledi i ileri sürülen ülkesindeki bu ki iyi tutuklayacak ya da hazır tutulmasını sa layacak öbür hukuksal önlemleri alacaktır. Tutuklama ve öbür hukuksal önlemler, bu devlet kanununda öngöröldü ü biçimde sa lanacak, ancak bunlar sadece herhangi bir ceza ya da geri verme kovu turmasının ba latılmasını sa layacak ölçüde sürebilecektir.

Bu devlet derhal olayların bir ön soru turmasını yapacaktır.

Bu maddenin 1. Paragrafına uygun biçimde tutuklanan bir ki inin, uyru unda oldu u devletin, vatansız ise normal olarak oturdu u devletin uygun dü en en yakın temsilcisi ile haberle mesine yardımcı olunacaktır.

Bir devlet bu madde uyarınca bir ki iyi tutukladı nda 5. Maddenin 1. Paragrafında sözü edilen devletlere, gecikmeksizin, o ki inin tutuklandı ı ve tutuklamasını gerektiren ko ulları bildirecektir. Bu maddenin 2. Paragrafında öngörölen ön soru turma i lemini tamamlayan devlet vardı ı sonuçları bu devletlere hemen bildirecek, ayrıca yetkisini kullanıp kullanmayaca ını da belirtecektir.

Madde 7:

Yetkisi altındaki ülkelerde 4. Maddede yazılı olan herhangi bir suçu i ledi i ileri sürülen bir ki inin bulundu u taraf devlet, 5. Maddedeki durumları gözden geçirdikten sonra sanı ı geri vermezse kovu turma amacıyla dosyayı yetkili makamlara sunacaktır.

Bu makamlar, o devletin kanunları gere ince ciddi nitelikte ba ka herhangi bir suç olayında oldu u gibi, aynı yolda karar alacaklardır. 5. Maddenin 2. Paragrafında söz konusu olan durumlarda kovu turma ve cezaya çarptırmak için gerekli kanıt ölçüleri, 5. Maddenin 1. Paragrafındaki durumlarda uygulananlardan hiçbir biçimde daha az kesin olmayacaktır.

Maddede yazılı suçlardan herhangi birisi ile ilgili olarak hakkında kovu turma yapılan herhangi bir ki iye, kovu turmanın tüm a amalarında hakça i lem güvencesi verilecektir.

Madde 8:

Taraf devletlerarasındaki suçluların geri verilmesine ili ki n herhangi bir sözleşme 4. Maddede yazılı suçlar, geri verilmeyi gerektirebilir suçlardan kabul edilecektir. Taraf devletler bu gibi suçları aralarında yapılacak suçluların geri verilmesine ili kin herhangi bir sözleşme geri verilmeyi gerektiren suçlar olarak koymayı yükümlenmişlerdir.

Geri verme i ini ortada bir sözleşmenin bulunmasına ba lı tutan bir taraf devlet aralarında geri verme sözleşmesi olmayan bu sözleşme taraf öteki bir devletten geri verme istemi gelirse, bu suçlarla ilgili olarak bu sözleşmeyi geri verme için hukuksal bir temel olarak dü ünebilir. Geri verme istemde bulunan devlet kanununun öbür ko ullarına ba lı tutulacaktır.

Geri verme i ini bir sözleşmenin bulunması ko uluna ba lamayan taraf devletler, istemde bulunan devletin kanunun da öngörülen ko ullara ba lı olarak aralarında bu suçları geri vermeyi gerektiren suçlar sayacaklardır.

Bu suçlar, taraf devletlerarasında geri verme amacıyla, sadece meydana geldikleri yerde de il, aynı zamanda 5. Maddenin 1. Paragrafına göre devletlerin yetkilerini kurmaları istenilen ülkelerinde de i lenmiş gibi i leme ba lı tutulacaktır.

Madde 9:

1. Dördüncü maddede yazılı suçlardan herhangi bir nedenle yürütülen kovu turmalarla ilgili olarak, kovu turma için gerekli tüm kanıtların sunulmasıyla birlikte taraf devletler birbirine en geni yargısal yardımı sa layacaklardır.

2. Taraf devletler, bu maddenin 1. Paragrafı gere ince yükümlülüklerini aralarında varsa herhangi bir kar ılıklı yargısal yardım sözleşmesine uygun olarak yerine getireceklerdir.

Madde 10:

Taraf devletler, i kencenin yasaklanmasına ili kin e itim ve bilgi bakımından, kanun uygulayaca ı personel, sivil ya da askersel sa lık personeli, kamu görevlileri ve herhangi bir biçimde tutuklanan, gözaltına alman ya da cezaevine konulan bir ki inin tutuklanması, sorgulanması ya da gerekli i lemleriyle ilgilenebilecek öbür ki ilerin e itim programına sokulmasını sa layacaktır.

Taraf devletler bu gibi ki ilerin görev ve yetkilerine ili kin yayımlanan kurallar ya da yönergelere bu yasaklamayı da sokacak tır.

Madde 11:

Taraf devletler i kence olaylarını önlemek amacıyla, yetkisi altındaki ülkelerde herhangi bir biçimde tutuklanan, göz altına alınan ya da cezaevine konulan ki ilerin tutuklanması ve ba lı tutulaca ı i lem ile ilgili düzenlemeleri ve bunlara ili kin sorgulama kurallarını, yönergeleri, yöntemleri ve uygulamaları sistemli biçimde gözden geçirecektir.

Madde 12:

Taraf devletler yetkisi altındaki ülkelerde bir i kence eyleminin i lendi ine inanmak için anlamlı nedenler bulunuyorsa, yetkili makamlar ın gecikmeksizin ve yansız bir soru turma yürütmelerini sa layacaktır.

Madde 13:

Taraf devletler kendi yetkisi altındaki ülkelerde i kenceye u radı nı ileri süren herhangi bir ki inin yetkili makamlara ikayet hakkını ve davasının bu mercilerce gecikmeksizin ve yansız biçimde incelenmesini sa layacaktır. ikayetçinin ve tanıkların ikayet ya da tanıklı mın bir sonucu olarak, tüm kötü i lem ya da tehdide kar ı korunmalarını sa lamak için önlemler alınacaktır.

Madde 14:

Taraf devletler kendi hukuk sistemin e göre, i kence eylemiyle kar ıla an ki inin zararının giderilmesini ve mümkün olan rehabilitasyon olanaklarıyla birlikte, uygulanabilir, hakça ve yeterli bir zarar giderim hakkına sahip olmasını sa layacaktır.

kence eylemi sonucu bir ki inin ölmesi duru munda onun bakmakla yükümlü oldu u muhtaç ki iler zarar giderim almaya yetkili olacaklardır.

Bu madde, i kenceye u rayan ya da öbür ki iler, milli kanuna göre mevcut olabilecek zarar giderim hakkını hiçbir biçimde etkilemeyecektir.

Madde 15:

Taraf devletler i kence yapılarak alındı ı saptanan herhangi bir ifadenin, i kence yapmakla suçlanan ki iye kar ı kanıt olarak kullanılması dı nda, herhangi bir kovu turmada kanıt gibi kabul edilmemesini sa layacaktır.

Madde 16:

Taraf devletler yetkisi altındaki ÷lke lerde 1. Maddede tanımlandı ı biçimde i kence düzeyine varmayan öbür zalimce insanlık dı ı ya da küçültücü i lem ya da ceza gibi fiillerin bir kamu görevlisince ya da onun özendirmesi ya da açık ya da gizli izniyle ya da resmi sıfatıyla hareket eden bir ba ka ki i tarafından i lenmesini önlemeyi üstlenecektir. Özellikle 10. 11. 12. Ve 13. Maddelerde yer alan yükümlölükler zalimce insanlık dı ı ya da küçültücü ceza ya da i lem biçimindeki öbür i kence türlerine de uygulanacaktır.

Bu anla ma hükümleri zalimce , insanlık dı ı ya da küçültücü i lem ya da cezayı yasaklayan ya da geri verme ya da sınır dı ı etmeyi ilgilendiren herhangi bir ba ka uluslararası ba ıt ya da milli hukuk hükümlerine zarar vermeyecektir.⁷

⁷ A.g.e.s. 314-319

K NC BÖLÜM

2. KIBRIS SORUNU

2.1. Kıbrıs Sorununun Tarihsel Arka Planı

Kıbrıs sorununun geçmi ini ve bugününü anlamak için bu konuya yalnızca Türkiye ile Yunanistan arasındaki bir uzla mazlık konusu olarak bakmak yetmeyecektir. Kıbrıs sorunu kendisini birkaç düzeyde gösteren bir konudur. En ba ta ve ö zünde sorun, ku kusuz, adanın iki halkı arasındadır, bu öz göz önünde tutulmadan soruna sa lıklı yakla mak mümkün de ildir. Ancak konunun bunu a an boyutları da vardır. Adanın iki halkının kendilerini Türk ve Yunan kimli i içinde görmeleri, soruna Türkiye ve Yunanistan'ı ortak etmektedir. Üstelik konu, yalnız bu iki devletin ilgi alanına girmekle de kalmamaktadır. Bir yandan da Kıbrıs'ın zaten sorunlu ve istikrarsız olan bir bölgede önemli bir co rafi konuma sahip olması, konuya bölgeyi etkileyen bölge dı ı devletlerin de ilgisini davet etmektedir. Böylece Kıbrıs sorunu, adanın iki halkı arasındaki bir sorun olmanın görece dar sınırlarını a ıp bölgesel ve uluslararası bir boyuta ula maktadır.⁸

Kıbrıs Meselesi 1950'lerde Kıbrıs Rumlarının ayaklanmalarının mey dana getirdi i gerginlikten do mu tur. Çünkü Kıbrıs "Crown Colony" idi ve 1923'teki Lozan Antla ması'nda yer alan Ahali Mübadelesi Antla ması'ndan etkilenmesi de söz konusu olmamı tır. Bu sebeple nüfus kısmen Rum (%80) ve kısmen de Türk (%20) olarak kaldı. Bu etnik karı ım dolayısıyla, Kıbrıs Rumları 1954'te ngiliz sömürge yönetimini devirmek için mücadeleye ba ladıklarında, takip edecekleri tek yol, Kıbrıs Türkleri ile bir dava ortaklı ı yapmak (çünkü ngiliz yönetiminden Türkler de sıkıntı çekiyorlardı) ve sviçre veya Lübnan modeli bir federasyon te kil etmek istediklerini ilan etmekti. Halbuki, Kıbrıs liderleri Ba piskopos Makarios ve Georges Grivas Kıbrıs milliyetçileri olmayıp Yunan milliyetçileriydiler ve amaçları da iki toplumlu ba ımsız bir devlet kurmak de il, Kıbrıs Türklerine hiçbir yer vermeyen ENOS S (veya Yunanistan ile birle me) ve adanın Elenle tirilmesiydi. Bu durum kendilerini korumak için Kıbrıs'ın tekrar Türk egemenli ine vermesini savunan Kıbrıs Türklerini tela landırdı. Keza,

⁸ ükrü S. Gürel: "Tarihsel Boyul çinde Türk-Yunan li kileri (1821-1993)" (Ankara. Ümit Yayıncılık. 1993) s. 53

güney kıyılarından sadece 35 mil uzaklıkta bir Yunan kuvvet üssünün kurulması ihtimalinden endişe eden Türk Hükümeti'ni de.⁹

1570-1571 yıllarında iki sene süren ve 50.000 Türk şehidine malolan çok çetin kanlı bir muharebeden sonra, Katolik Venediklilerden alınan ve 380 sene Türk bayrağı altında tam bir mutluluk içinde yaşamış olan bu adanın, aslında bugünkü Yunanistan ile uzak yakın hiçbir ilgisi yoktur. Fakat Yunan empenizminin yaratıcı ve yürütücüsü olarak 1814'te kurulan "Ethniki Eteria"nın "Megalo Idea" planı sınırları içerisinde yer alması bu bedbaht adanın bugünkü felaketinin esas sebebi olmuştur. Bunda Yunanlıların yıllarca göttükleri haris ve sinsi bir politikanın rolü kadar, Yunanistan'ın doğu kurulu ve gelişme devrinin, Türk devletinin gerileyi ve düşüş devrine rastlamasının ve bu yüzden anavatanın Kıbrıs ile ilgilenebilecek bir durumda bulunmamasının da gerçekten büyük rolü olmuştur.¹⁰

Grivas'ın yönettiği Kıbrıs Rum gerilla örgütü olan EOKA, Yunanistan'ın yardımı ile gittikçe güçlenirken ve Kıbrıs Türkleri de bu örgütün saldırılarının kurbanı olurken, Kıbrıs Türkleri Türkiye'nin korumasına daha fazla dayanma ihtiyacı duydular. Böylece bir açmaz ortaya çıkmıştı. Kendi davalarını Yunanistan'a bırakarak Kıbrıs Rumları Kıbrıs Türklerini de davalarını Türkiye'ye bırakarak zorunda bıraktılar. Kıbrıs Rumları sayı itibarıyla Kıbrıs Türklerinden fazla olmakla beraber Türkler de Yunanlılardan çok daha fazla idi. Bu çıkmazın neticesi. Cumhuriyet Rum, Cumhuriyet Yardımcısı Türk olan, iki dilli iki toplumlu bağımsız bir cumhuriyetin kurulmasına varan ve 1959 Züriç-Londra Antlaşmaları denen bir dizi kompromisler olmuştur. O tarihte bir den İngiltere, Yunanistan ve Türkiye temsilcileri arasında "doğrudan veya dolaylı ENOS S'i veya garantör devletlerden herhangi biri tarafından adanın paylaşılması veya ilhakını önlemek suretiyle, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini tanımasını ve devamını sağlamak için" bir garanti antlaşması da imzalanmıştır.

Kıbrıs Rumlarının ayaklanması sırasında 100 kadar Kıbrıs Türkü hayatını kaybetmiştir. Bundan daha mühim 30 kadar karma köydeki Kıbrıslı Türklerle birçok Türk köyü halkı, Kıbrıs Rumları tarafından evlerinden sürülmüştü ve bunlar Kıbrıs

⁹ Pierre Oberling: "Kıbrıs Faciası". Çeviren: Fahir Annaoğlu. (Ankara. 1990) s. 825 -825

¹⁰ Derviş Manizade: "Baştan Sona Kıbrıs Gerçeği" (İstanbul. İstanbul -Kıbrıs Türk Kültür Demekleri Yayınları. 1965) s. 5

Türklerinin bir araya geldi i yerlere iltica etmi lerdir. Nihayet, Kıbrıs Türkleri, iki toplumlu bütün resmi kurulu ların Rumla tırılması üzerine kendi belediyelerini, kendi ticaret odalarını ve ithalat ihracat irketlerini kurmak zorunda bırakılmı lardır.

Kıbrıs Türklerinin 1950'lerin sonlarında ba layan, karma köylerden ve tek ba ina kalmı köylerden göçleri sonunda, Kıbrıs Türk toplumunun Kıbrıs Rum toplumundan fiziki olarak ayrılmasını müncer olmu tur. Dolayısıyla bu iç sava sırasında Kıbrıs Rumları adayı Yunanistan ile birle meye daha yakın hale getirememi ler, aksine, adanın iki ayrı devlete bölünmesine sebep olmu lardır.¹¹

Bütün tarihi boyunca Yunan resmi makamları tarafından desteklenmi olan ve Yunan ovenizmini temsil eden “Megalo dea”cılar tam 100 yıl evvel Kıbrıs'ı da planları arasına almı lar ve Mora, Makedonya, Girit ve 12 Ada'dan sonra Kıbrıs'ı da Yunanistan'a ilhak için çalı malarına ba lamı lardır. Aslında stanbul ve zmir'i de içine alan bu planın gayesi Bizans mparatorlu u'nu diriltmek ve büyük Yunanistan'ı kurmaktır. Buna varmak için uygulanan planlar hep tedhi , tahrip, ya ma ve katliam gibi bugünkü dünyanın insanlık prensiplerine uymayan davranı lardır.

Bu plan 100 yıl boyunca gözümüzün önünde hazırlanmı ; Mora, Balkanlar, Girit ve Adalar'da harfi harfine uygulanmı ve esefle söylemek ge rekir ki, Türkiye'nin o devirlerdeki gaileleri ve siyasi hataları yüzünden, Yunanlılar bakımından ba arı ile sonuçlanmı tır. imdi sıra Kıbrıs'tadır.¹²

2.2. Megali dea Nedir

Megali dea kelime anlamıyla “Büyük deal, Büyük Fikir” demektir. Bu fikre ve ilkeye göre 1453'te Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilen stanbul tekrar ele geçirecek, Yunanistan, Girit, Rodos, Kıbrıs, Anadolu ve ta Büyük skender'in uzandı ı skenderiye'ye kadar olan topraklar i gal edilerek, bir Helen mparatorlu u olarak kabul edilen büyük Bizans mparatorlu u kurulacaktır.

Bu imparatorlu un ba kenti ise eski Bizans'ta oldu u gibi hala “Konstantinopolis” diye andıkları stanbul olacaktır.

¹¹ Oberling. s. 826-827

¹² Manizade. s. 40

Megali dea fikri ilk kez Rigas Ferreros adlı bir Rum tarafından gündeme getirilmiştir.

Rigas Ferreros, bu amaçla ilk Megali dea haritasını 1791 -1796 yılları arasında Bükre 'te hazırladı ve 1796 yılında Viyana'da yayınladı.

Megali dea'nın ya atılması ve nesilden nesile aktarılması görevini Rum Ortodoks Kilisesi ve Ortodoks mezhebinin merkezi olan İstanbul'daki Patrikhane üstlenmiştir.

Kilisenin bu amaçlarını ve eylemlerini gerçekleştirmek için Osmanlı İmparatorluğu'nun kendisine tanıdığı geniş hürriyetten yararlandığı inkar edilemez bir gerçektir.

Örneğin 1754 yılında Padişahın yayınladığı bir fermanla, Başpiskopos adanın ikinci politik ve nüfuzlu kişisi olma hakkını kazanmıştır.

Bu tarihten itibaren Başpiskopos'a "ulusal lider" anlamına gelen "ETNARH" denmeye başlanmıştır.

Megali dea çerçevesinde 1821 yılında Mora isyanı patlak vermiş ve Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra Megali dea haritası içinde yer alan toprakların ele geçirilmesi için faaliyete başlanmıştır.

Nitekim daha sonra Girit, Rodos, 12 Adalar ve diğer Ege adaları ele geçirilmiş, Anadolu'ya asker çıkarılmıştır. Ne var ki Anadolu'da Atatürk önderliğindeki Türk halkı, Kıbrıs'ta ise Anavatan Türkiye desteğindeki Kıbrıs Türk halkı tarafından hedeflerine ulaşmaları engellenmiştir.

Önemle vurgulanmalıdır ki; Yunanistan ve kilise bu çabalarında başarıya ulaşamaz ve Çarlık Rusya'sı olmak üzere her zaman Batılı ülkeler tarafından desteklenmiştir.¹³

¹³ Sabahattin İsmail: "150 Somda Kıbrıs Sorunu" (İstanbul. Kasta Yayınevi. 1998) s. 4

2.2.1. Megali dea'yı Gerçekle tirmeye Yönelik Örgütler: Filiki Eterya ve Ethniki Eterya

2.2.1.1. Filiki Eterya

Megali dea fikri ortaya atıldıktan sonra bu fikir, Osmanlı mparatorlu u aleyhine geni leme emelleri olan Rus Çarlı ı ile ngilizler ve çe itli Balkan ülkeleri tarafından desteklenmeye ba landı.

Megali dea'yı gerçekle tirmek için bir örgüt gerekiydi. Bu amaçla 1814 yılında, yani Megali dea haritasının çizildi i 1796 yılından 21 yıl sonra, Rusya'nın Odessa ehrinde Filiki Eterya adlı örgüt Çarlık Rusyası'nın gizli deste iyle kuruldu. Yine Çarlı ın deste iyle tüm Balkanlar'da örgütlenme faaliyetlerini ba latan Filiki Eterya'nın ba ına da Rus Çarı I. Aleksandros psilantis getiri ldi. Bu geli me örgütün ilk ba arısı oldu. Nitekim daha sonra Rus Çarı'nın deste iyle bu örgüt tarafından 1821 Mora syanı ba latılacaktı.¹⁴

Görünü te kültür ve e itimle ilgili çalı malara a ırlık veren örgütün amacı Osmanlı egemenli ini yıkarak eski Bizans mparatorlu u'nu yeniden kurmaktı. 1821 baharında Mora, Ege Adaları ve Eflak'ta Osmanlı Devleti'ne kar ı ba latılan ayaklanmada önemli rol oynadı ı bilinen örgüt, ayaklanmanın bastırılmasından sonra da ıldı. Bu olaydan sonra stanbul Rum Patri i asıldı ı gibi Eflak'taki Fenerli Rumların yönetimine de son verildi.¹⁵

2.2.1.2. Ethniki Eterya

Filiki Eterya'dan sonra, Yunanistan'ın ba ımsızlı ını kazanmasının ardından bu kez de Yunan ordusu içinde Ethniki Eterya adlı bir ba ka örgüt kurulmu ve bu örgüt Girit'in Yunanistan tarafından ilhakında önemli bir rol oynamı tır.

¹⁴ A. g. e . s. 5

¹⁵ Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. Cilt 8. s. 4108

Amacı, Osmanlı Devleti'nin zayıflı ından, iç ve dı dü manlarla u ra masından yararlanarak Rumlarda milli duygular uyandırmak, onların haklarını korumak ve Yunanistan'ın ba ımsızlı ını hazırlamaktı.

Halkı çevresine toplayan dernek hükümete bile söz geçirmeyi ba ardı. Bir çe it devlet içinde devlet niteli i kazandı. Yunan Kralı'nı ve hükümetini amaçlarına alet ederek gizli olarak bazı Avrupa devletlerinden yardım gördü. 1896 Girit syanı sırasında Deligiannis hükümetini Girit'e maddi ve manevi yardımda bulunmaya zorladı. Aynı zamanda Makedonya'ya binlerce silahlı yollayıp 1897 sava ının çıkmasına yol açtı. Yenilgiye u radıktan sonra bu te kilat sava suçlusuydu ve gözden dü tü.¹⁶

2.3. Enosis Nedir

Enosis Megali dea hedefi çerçevesinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ba lanmasını ilhak edilmesini ifade etmektedir. Kelime anlamıyla “ LHAK” demek olan Enosis (yani adanın Yunanistan'a ba lanması) ilk Megali Idea haritasının çizildi i 1791 yılından beri gündemde olan bir konudur.

Bir anlamda Kıbrıs sorununun da bu tarihten itibaren var oldu u söylenebilir.

Yunanistan'ın Kıbrıs'ın talep etmesi ise 30 Aralık 1918 yılında gerçekleşti.

18 Ekim 1918 tarihinde ngiltere, Rusya ve Fransa'ya bir nota veren Yunanistan, resmen ilk kez Enosis fikrini ortaya atmı ve adanın kendisine ba lanmasını istemi tir.

I. Dünya Sava ı'ndan sonra Paris'te toplanan Barı Konferansı'na Yunanistan'ın toprak istaklerini sunan Yunan Ba bakanı Venizelos, aralarında Kıbrıs'ın da bulundu u u bölgeleri talep ediyordu:

Batı Anadolu (zmir, Bursa Çanakkale, zmit ve civarları)

Pontus (Trabzon,Sivas,Kastamonu ve civarları)

Kuzey Epir (Güney Arnavutluk)

Kıbrıs,Rodos,Meis,Girit,Bozcaada ve mroz

¹⁶ Meydan Larousse. Cilt VI. s. 434-435

Batı ve Do u Trakya

Kıbrıs'ta Yunan Kilisesi, Patrik hane ve Yunan Hükümeti tarafından desteklenen Enosis hareketi, bu idealin yıllar boyunca Kilise ve okullarda genç beyinlere a ılanması sonucu Kıbrıs'ın ba ına büyük felaketlerin gelmesine neden oldu.

Bu ideali gerçekte tirmek için 1821 yılından itibaren bi rçok kez Türk halkına saldırılar düzenledi. Enosis önünde bir engel olarak gördükleri Türk halkını ortadan kaldırmak için 1895*te, 1912'de, 1955-1974 döneminde Türk halkına saldırılar ve katliamlar uygulandı.

Enosis politikasının yakın hedefi bugün için Ru m egemenli inde tüm Kıbrıs'ta hakim olacak bir Rum Cumhuriyeti kurulması, bu Rum Devleti'nin AB'ye tam üye yapılarak Yunanistan ile dolaylı Enosis'in gerçekte tirilmesi ve Türk halkının azınlık statüsüne dü ürlmesidir.¹⁷

2.3.1. 1821 syanı ve lk Enosis Bildirisi

Yunanistan'ın ba ımsızlı ına kavu masından sonra bu devletin uyguladı ı yayılmacı ve hegemonyacı politika bir buçuk asırdır Kıbrıs'a huzur ve barı yüzü göstermedi. Bunun böyle olaca ı Mora syanı'nın ba ladı ı ilk günlerden belliydi.

Nitekim Yunanistan'da isyanın ba lamasından sonra Kıbrıs'ta da her zaman oldu u gibi Rum toplumu içindeki gerici, fanatik, milliyetçi çevrelerin ba ını çekmekte olan Kilise bir isyan hazırlı ına giri ir.

Önce Kiliselerdeki ayinlerde. Kiliseye ba lı ruhban okullarında yo un bir propaganda ve beyin yıkama faaliyetine giri ilir. Bu arada 19 Haziran 1821'de Filiki Eterya'nın liderlerinden Konstantin Kanaris Kıbrıs'a u rayarak isyanın propagandasını yapar, bildiriler da ıtır, Yunanistan'daki isyancılara götürmek üzere para, silah, yiyecek toplar. Bunun ardından Ba piskopos Kiprianos kiliseleri birer silah deposu haline getirir. Ayaklanma için çe itli bölgelerdeki kiliselere mektuplar gönderir, ayaklanmaların nasıl olaca ını anlatır.

¹⁷ smail, s. 6

Ne var ki, Da kazasına ba lı Ayanni Köyü'n de oturan Dimitri adlı bir Rum Osmanlı Valisi Küçük Mehmet Pa a'ya yazdı ı bir ihbar mektubu ile isyanı ele verir. Vali Küçük Mehmet bu ihbar üzerine kiliseleri basarak isyan için depolanan silahlara ve saldırı aletlerine el koyar. syanın eleba larından k imisini idam eder, kimisini sürgüne veya hapse gönderir.

Bu arada Hacı Petros Vaskos adlı Rum tarafından Ba piskopos Kiprianos'a ve Mihail Kilikya adlı Ruma yazılmı isyanla ilgili mektuplar da ele geçirilir. Bunun üzerine yakalanan Ba piskopos Kiprianos v e isyanın eleba ları idam edilir. syan daha ba lamadan bastırılır.

Görüldü ü gibi daha Osmanlı döneminde tüm Türklerin katledilmesi tasarlanabiliyordu.¹⁸

2.4. Kıbrıs Türklerinin Yapılan Saldırıları Kar ısında Olu turdukları

Mukavemet Te kilatları

Uzun yıllar Anavatanlarından ayrı kalmalarına kar ın Türkiye ile olan ili kilerini hiçbir zaman kesmeyen, Atatürk'ün Türkiye'de yaptı ı devrimleri derhal benimseyen Türklüklerinden, inançlarından hiç bir ey yitirmeyen Kıbrıs Türkleri Rumların Enosis isteklerine kar ı her zaman direnç göstermişlerdir. Türkler yalnız Enosis'e de il, Türk haklarının çi nenece i dü üncesiyle, özerkli e kar ı da cephe almışlardır.

Kıbrıs sorununun ilk yıllarında Yunanlılar ve Kıbrıslı Rumlar tarafından bütünüyle göz ardı edilmi bir etken Kıbrıs Türkleri, Enosis davasının kar ısına dikildiklerinde dü manlarının yalanına oldu u kadar do al dostlarının da haksız bir yargısına gö üs germek durumunda kaldılar. Güya Kıbrıs Türkleri aslında Enosis'e kar ı de illermi de Türkiye'nin kı kırtmasıyla muhalefet ediyorlarmı ! Bu asılsız sava kananlar yalnız ngilizler, Amerikalılar de ildi; Türkiye'de bile böyle dü ünenler hatta bu gerekçeyle Kıbrıs sorununa kar ı lmasına kar ı çıkanlar vardı. Üstelik Enosis giri imlerine kar ı Türkiye'den büyük bir gaflet eseri olarak ilgi ve destek görmedikleri uzun yıllar boyunca kendi çabalarıyla, kendi olanaklarıyla örgütlenmiş, mücadele etmişlerdi.

¹⁸ A. g. e. s. 7

Kıbrıs Türklerinin örgütlenmesi yolundaki ilk adımlar, II. Dünya Savaşı sırasında, İngiliz Hükümetinin 1931 ayaklanmasının ardından aldığı sert önlemlerine karşılık gelmeye başlaması ve Belediye Meclisi Üyelerinin halk tarafından seçilmesine izin verilmesinden sonra atılmıştır.

Kıbrıs Türkleri İngiltere'nin 1931 ayaklanmasından sonra Kıbrıs'ta yarattığı "totaliter rejimin" yumurtaması üzerine çok hızlı biçimde örgütlendiler. Bir yandan haklarını elde etmek için İngiliz Hükümeti'yle mücadele ederken, bir yandan da Kıbrıs Rumlarının Enosis isteklerine karşı Adanın Yunanistan ile birleşmesine kesinlikle izin vermeyeceklerini tüm olanaklarını kullanarak seslerini duyurmaya çalıştılar.

Kıbrıs Türklerinin ilk silahlı direnişi olan derme-çatma Volkan'dan Milli Mukavemet Teşkilatı'na ve Kıbrıs Rumlarının Milli Muhafız Ordusuna karşı olan mücahit Ordusuna dek uzanan küçük ya da büyük, yerel ya da gelişmiş, siyasal ya da askeri birçok örgüt Kıbrıs Türklerinin İngiliz ve Rumlar karşısında, fiilen bir azınlık değil, bir "toplum" olarak varolabilmelerini, yaşayabilmelerini sağlamıştır.

Kısacası Kıbrıs Türklerinin Enosis'e karşı mücadelesi Türkiye'den başlamış olarak başlamıştır. Bu mücadelenin Enosis'e karşı bir kurtuluş savaşı dönüşümüne ise güçler dengesinin, adadaki somut koşulların belirlediği bir olgudur. Yunanistan'dan aldığı destekle ve İngiltere içindeki birçok İngiliz yandaşına güvenerek Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamayı amaçlayan bir Enosis hareketinin geliştiği koşullarda "Türkiye dışında olmak üzere kimseden destek görmeyen" küçük Kıbrıs Türk toplumunun İngiltere'yi tek başına karşına alması söz konusu olamazdı.¹⁹

2.4.1. Milli Cephe Partisi

30.11.1926'da adaya vali olarak gelen Sir Ronald Storrs, ada Türklerinin haklarını bir bir ortadan kaldırmaya ve Türklere karşı ayrımcılık uygulamaya başlamıştı. Diğer yandan da Vali'nin yönetiminde çalışan Kavanin Meclisi'nde Türk üyelerin sayısı azaltılıyor ve Türk halkının sesinin Meclis'te güçlü bir şekilde yansımaları engellenmek isteniyordu. Bundan da önemlisi, seçimlerde İngiliz sömürge yönetiminin desteğini alan İngilizci adaylar seçiliyordu.

¹⁹ Erol Mütercimler: "Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekatı" (İstanbul: Arba Yayınları, 1998) s. 59-62

te böyle bir ortamda, 1930 yılı seçimleri yaklaşırken, İngiliz Yönetiminin ayrımcı tutumuna ve Türk toplumunun haklarının gasbedilmesine karşı mücadele etme gereğine inanan Kemalist Kıbrıslı Türk aydınlar, Mehmet Necati Özkan'ın önderliğinde MLL CEPHE PARTİSİ'ni kurdular.

Bu grubun temsilcilerinden oluşan HALKÇILAR listesi ile, 1930 yılı KAVANIN Meclisi seçimlerine katıldılar. Seçimler sırasında halkın desteğini alan MLL CEPHE PARTİSİ büyük bir zafer kazanmıştı.

MLL CEPHE'nin önderleri daha sonra 1931 yılında MLL KONGRESİ'ni topladılar. Ancak Rumların 1931 ENOSİS isyanını vesile bilen İngiliz Yönetimi tüm siyasi faaliyetleri yasaklayınca; MLL CEPHE gizli olarak çalışmaya başladı. Bu faaliyetler 1940 yılı başlarına kadar sürdürüldü. Daha sonra II. Dünya Savaşı koşulları nedeniyle faaliyetlerine son verdi.

Milli Cephe'nin ve Milli Kongre'nin lideri Necati Özkan II. Dünya Savaşı'ndan sonra siyasi faaliyetlere izin verilmesi ile birlikte, bu kez Kemalist çizgide ST KLAL PARTİSİ'ni kuracak ve ST KLAL gazetesini yayınlayacaktı.²⁰

2.4.2. Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK)

1940 yılına kadar dondurulan siyasi faaliyetler bu tarihte belediye seçimlerinin yapılmasına izin verilmesi için yeniden bir canlanma içine girer. Belediye seçimlerine katılan Türklerin çok da zayıf olması, diğer yandan da Rumların artan Enosis faaliyetleri, toplum aydınlarını ciddi olarak düşündürmekteydi.

Milli Cephe'nin önderlerinden Necati Özkan ve Fadıl Korkut bir grup, Dr. Küçük ve Necmi Avkıran da başka bir grup olarak seçime katılmıydılar. Bu gruplar 1942 yılında bölünmeye son vermek için Fadıl Korkut başkanlığında birleştiler. Böylece KATAK kurulmuş oldu.

Birlik ve beraberliğe susamış olan Kıbrıs Türkleri KATAK'ın kurulmasından sonra bu örgüte sahip çıkmış ve yaptıkları cömertçe bağışlarla örgütün güçlenmesini sağlamıştı. Diğer yandan da tüm adada, en ücra köylerde bile örgütlenmesi için büyük çaba içine girmişti...

²⁰ Smail, s. 26

KATAK tüzü ü ve programı olan bir siyasal örgütlenmedir. Daha önce belirtti imiz örgütlenmelerden farkı da kendine politik hedefler seçmesidir. KATAK bir yandan ngiliz sömürgecilerine ve Enosis eylemlerine kar ı aktif bir politika izlerken, di er yandan Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınması için çalı malarını sürdürdü.²¹

2.4.3. Milli Parti

23 Nisan 1944 yılında Dr. Küçük'ün evinde yapılan b ir toplantı ile kurulan Milli Parti'nin asıl adı Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi'dir. 25 Nisan 1944 tarihli Halkın Sesi Gazetesi'ne göre 23 Nisan'da kendi evinde toplanan kuruculara bir konu ma yapan Dr. Küçük, partinin amacını öyle açıklamı tı:

“Bizim, yani bugünkü temelleri atılan partinin tek bir gaye ve tek bir hedefi vardır ki o da kanuni ve me ru yollardan yürüyerek cemaatimiz için salah ve refah çarelerini aramaktır.”

23 Nisan günü yapılan ilk toplantıda mücadele hedeflerini belirleyen parti bu hedeflerini 29 Nisan 1944 tarihinde Halkın Sesi Gazetesi'nde ilan etmi tir.

Buna göre mücadele hedefleri öyle sıralanıyordu:

1. Enosis'e ve muhtariyete kar ı çıkmak,
2. Çe itli dairelere, yüksek mevkilere, Rum unsurundan yapdan atamaların protesto edilmesi ve Türklere de yer verilmesi için mücadele etmek,
3. Rum cemaatinin resmi dini olarak “Yunan Ortodoks” dendi i gibi, Türk cemaati için de sadece Müslüman yerine “Türk Müslüman” denmesi,
4. Rum cemaati gibi Türk cemaatinin de ba ımsız bir cemaat reisine sahip olması için lazım gelen kanun ve tertibatın alınması,
5. Türkiye'de oldu u gibi aile hukuku ve münasebetlerini tanzih edecek olan medeni bir aile hukukunun kabul edilmesi,
6. Türkiye'de ö renim gören avukatlara da Kıbrıs'ta çalı ma izni verilmesi.

²¹ A.g.e. s. 32

Bir süre sonra adını “Kıbrıs Türktür” Partisi'ne çeviren Milli Parti yukarıda sıralanan hedefler doğrultusunda verdiği mücadele ile Kıbrıs Türk halkı içinde yaygın bir şekilde örgütlenmiş ve sonraki 10 yıl içinde hedeflerinin büyük çoğunluğunu gerçekleştirmişti.²²

2.4.4. “Kıbrıs Türktür” Komiteleri

Kıbrıs sorununu Türk kamuoyuna ve Türkiye Hükümetlerine maleden ve konunun ulusal bir dava haline gelmesine en büyük desteği veren Hürriyet Gazetesi ve bu gazetenin kurucusu Sedat Simavi olmuştur.

Kıbrıs Türk liderleri ile Türkiye'ye giden Kıbrıs heyetlerinin görüşlerine ve Kıbrıs'taki gelişmelere büyük yer veren Hürriyet Gazetesi öncelikle Türk gençlerinin Kıbrıs davasına sahip çıkmasını sağlamıştır.

Bu çerçevede bir gençlik teşkilatı olarak Türkiye Milli Talebe Federasyonu 24 Temmuz 1954'te yaptığı bir toplantıda bir Kıbrıs komitesi kuruyor ve sorunu gündemde tutmak için yaygın mitingler örgülemeye başlamıştı.

Türkiye Milli Talebe Federasyonu'nun 24 Ağustos 1954 tarihinde basın, gençlik ve üniversite temsilcilerinin katıldığı bir kongre toplanması ile yeni bir takım oluşumların ortaya çıktığı biliniyor. Bu oluşumlar içinde en önemlisi 4 saat süren uzun bir toplantıdan sonra kurulan “Kıbrıs Türktür” Komitesi'dir. Bunun ardından İngiltere'de de bir Kıbrıs Türktür Komitesi oluşturulurken, Kıbrıs'ta ise Dr. Küçük'ün başkanlığındaki Milli Parti'nin ismi Kıbrıs Türktür Partisi'ne dönüştürülmüştü. Böylece Türkiye, İngiltere ve Kıbrıs'ta Kıbrıs Türktür komiteleri paralel eylemler, mitingler düzenlemeye başlamışlardı.

Kıbrıs Türktür Komiteleri'nin eylemlerinin ve yaptıkları yüzlerce mitingin en önemli sonuçları, sorunun Türkiye Hükümetleri tarafından da ulusal bir dava olarak ele alınmasını sağlamak, Türkiye kamuoyunu harekete geçirmek, tüm dünyaya Kıbrıs'ta ayrı bir Türk halkı bulunduğunu, bu halde Enosis'e karşı çıktığını ve Kıbrıs'ın geleceği üzerinde söz sahibi olduğunu göstermek olmuştur.²³

²² A.g.e, s. 34

²³ A.g.e, s. 40

2.4.5. Türk Mukavemet Te kilatı (TMT)

27 Temmuz 1957'de Burhan Nalbanto lu, Rauf Denkta , Kemal Tanrısevdi tarafından Lefko a'da kuruldu.

1 Nisan 1955'de faaliyete geçen ve Türklere saldırmaya ba layan, Türk köylerini yakıp yıkan, EOKA tedhi örgütüne kar ı Türk halkının savunmasını yapacak bir örgütlenme gereksinimini duyan Kıbrıs Türkleri önceleri çe itli mukavemet grupları olu turmu tu.

Ne var ki; bu mukavemet grupları da ınık, küçük ve e itimsiz oldukları için askeri bir yapıya sahip EOKA kar ısında Türk halkının savunmasını yapabilmeleri olası de ildi. TMT i te bu gereksinimden do mu ve da ınık olarak faaliyet gösteren küçük mukavemet gruplarını birle tirerek, tüm adaya yaygın, her Türk köyünde varlık gösteren güçlü bir mukavemet örgütü olmu tu. TMT Rumların iddia etti i gibi bir saldırı ve tedhi örgütü de ildi. Zaten EOKA'dan iki buçuk yıl sonra Türklere yönelik saldırıların yo unla ması üzerine kurulmu olmas ıda bunu do rulayan bir nedendir.

Yine aynı ekilde faaliyette oldu u süre içinde hiçbir Rum köyüne saldırı olmamas ı, sadece Türk gençlerini e iterek, onlara savunmaları için gerekli silahları sa laması ve onları buldukları yerle im yerlerini savunmakla görevli kılması da bunun bir ba ka kanıtıdır.

TMT'nin amaçlarını öyle sıralamak olasıdır:

1. Kıbrıs Türklerinin can ve mal güvenli ini sa lamak,
2. Enosis'e ve bu hedef do rultusunda yapılan giri imlerle estirilen teröre kar ı durmak,
3. Türklere yapılacak saldırıları geri püskürtmek,
4. Türk toplumunun birli ini ve bütünlü ünü sa lamak, Enosis'i savunan Akel'in Türk toplumu içinde ideolojik etkinlik kurmasını ve iç cepheyi bölmesini önlemek,
5. Rumlara ve ngilizlere kar ı Kıbrıs Türklerinin haklarını savunm ak,
6. Anavatan Türkiye ile sıcak ili kileri ve Türk halkının anavatana ba lılı ını sürdürmek.

TMT bu ilkeler do rultusunda verdi i sava ında ba arılı olarak 1958 -1960 ve L963-1974 döneminde Türk halkının direni ini örgütlemi , Rum saldırıları kar ısında ayakta kalmasını sa lamı tır. TMT'nin bu direni i adanın Yunanistan'a ba lanmasını önledi i ve ba ımsızlı ın gerçeikle mesini sa ladı ı için ilerici bir niteli e sahipti.

TMT'nin direni i, objektif olarak ba ımsızlı a hizmet etti i için, Kıbrıs'ta asıl ulusal kurtulu örgütü Türk Mukavemet Te kilatı'dır.²⁴

2.5. EOKA Terör Örgütü

EOKA Kıbrıs'ta Türk halkını yok edip, adayı Yunanistan'a ba lamak için kurulmu olan bir terör örgütüdür. EOKA için ilk gizli görü meler 2 Temmuz 1952'de Atina'da Makarios'un ba kanlı ında yapılmı tı. Bu toplantıların ardından 7 Vİart 1953'te bir “ htılal Konseyi” kurulmu ve bu konseyin kurucuları Enosis için u gizli yemini etmi lerdir:

Enosis davası hakkında bildiklerimi ve bundan böyle bileceklerimi i kence altında ve canım pahasına bile olsa bir sır olarak tutmaya Tanrı huzurunda yemin ederim. Bana verilen tüm emirlere sonsuz olarak itaat edece im.

Bunun ardından 1954 yılının ilk aylarında Yunanistan Hükümeti'nin bilgisi dahilinde Kıbrıs'a gizli silah sevkiyatı ba ladı. Grivas ise 9 Kasım 1954'te gizlice adaya çıktı. Bir süre sonra ise Yunan Dı i leri Bakanı Stefanopulos'un direktifiyle 1 Nisan. 1955'te EOKA ilk bombalarını patlatarak resmen eyleme geçti. EOKA'nın amacı önce ingilizleri adadan atmak, ardından da topyekün bir imha har eketiyle Türk halkını yok ederek adayı Yunanistan'a ba lamaktı. Nitekim kısa süre sonra ingilizlerin adadan ayrılmasını dahi beklemeden 21 Haziran 1955'ten itibaren saldırılarını Türklere de yöneltmeye ba ladı.

Grivas hatıralarında 22 Kasım 1954'te Makario s'un kurdu u Peon adlı gençlik örgütünü e itip silahlandırması için karar aldı ını yazmakta böylece EOKA'nın gerisinde Makarios'un oldu unu vurgulamaktadır. Makarios'un önceleri Atina'ya yaptı ı çe itli ziyaretlerde konuyu Yunan yetkilileriyle kararla tırd ı da bilinmektedir.

²⁴ A.g.e, s.44-45

Grivas 04.06.1959 tarihli bir mektubunda Makarios'un kendisini EOKA'yı yönetmek üzere Kıbrıs'a ça ırdı ndan söz etmekte ve tedhi örgütüne silah alınması için para yardımında bulundu unu açıklamaktadır. Nitekim 27 Mart 1955 tarihinde de Grivas'ı ça ırıp eyleme geçmesi emrini bizzat Makarios vermi tir. Makarios'un EOKA'nın siyasi lideri oldu unu ö renen ingilizler ise 9 Mart 1956 tarihinde onu tutuklayıp Sey el adalarına sürgüne göndermi ti.

EOKA, eylemlerde bulundu u süre içinde yüzlerce Türk yanında 100 ngiliz ve yüzlerce Rumu katletmi , 30 Türk köyünü yakıp yıkımı ve bu köylerde ya ayan Türklerin göç etmesine neden olarak adayı kan ve ate e bo mu tur. Aynı EOKA 1963'te yeniden saldırılara ba lamı ve bu kez de 103 Türk köyünü yakıp yıkarak on binlerce Türkü göçe zorlamı 500'den fazla Türk'ü de katletmi tir.

EOKA 15 Temmuz 1974'te bu kez EOKA B adı ile silahlarını kendi halkına çevirerek 2.000 Rum'u katletmi tir.²⁵

2.5.1. EOKAB

1968 yılı içinde ba layan toplumlararası görü meler sür erken, Kıbrıs Rum Toplumunu içinde iki esas görü ün belirginle ti i gözlenir.

Bu görü melerden biri, ani bir askeri harekâtla Kıbrıs Türk direni inin kısa yoldan kırılarak Enosis'in ilan edilmesini: di eri de uzun vadeli bir program çerçevesinde ekonomik ve siyasi baskılarla Türk direni inin kırılarak, Enosise ula ılmasını öngörmekteydi.

Bu görü lerden birincisini eski EOKA'cılar ve cunta yanlısı güçler, di erini de askeri bir hareketin Türk müdahalesi ile ba arısızlı a mahkum olca nını iyi kavrayan Makarios savunmakta idi.

Nitekim Makarios Türkler üzerinde ekonomik baskıyı a ırla tırırken, adadan göç etmek isteyen Türklere her türlü kolaylı ı sa lıyor, bir yandan da süren toplumlararası görü meleri uzatarak, Türklere otonomi verilmesini dahi kabule yana mıyordu.

²⁵ A.g.e, s.41

Enosis konusunda askeri kısa yolu tercih edenler EOKA'yı canlandırarak “EOKA B” adlı Cunta destekli ve Yunanistan tarafından yönetilen gizli bir örgüt kurdular. Gizli örgüt adada bulunan ve RMMO'yu yöneten Yunanlı subayların yönetimindeydi.

İlk etkili eylem olarak 1970 yılı mart ayı başlarında Makarios'un bindiği helikoptere ateş edildi. Helikopter zorunlu iniş yaptı, Makarios kurtuldu. Bunun üzerine 11 eski EOKA'cı tutuklandı, içişleri eski Bakanı Yorgacis bu olaydan sonra üşşheli şekilde öldürüldü.

Bunu ardından 28 Ağustos 1971'de Grivas gizlice adaya döndü ve EOKA B'nin başına geçti. RMMO kamplarından silah çalmalar, sabotajlar başladı. Kilisenin Sen - Sinod Meclisi Üyesi 3 papaz, Makarios'a karşı cephe aldı, Grivas, Enosis demeçleri vermeye başladı. Makarios 21 Şubat 1971'de Grivas'a bir mektup yazarak işbirliği yapmalarını istedi. Grivas ise bunu reddetti.29 Ekim 1971'de bir başvaka açıklama yapan Makarios, “bütün Yunan hükümetlerinin rızası bulunduğunda takdirde, Enosisi ilan etmekte tereddüt etmeyeceğimi, fakat bu tür bir girişimin başarısına ve başarısızlığına yol açacak çeşitli faktörler makul olarak değerlendirildikten sonra bunun olanaksız olduğunu” belirtti. Makarios'u devirip kısa yoldan Enosis'e ulaşmayı isteyen EOKA B ise sabotaj eylemlerini yoğunlaştırdı.

Bu arada şiddet ve terör olayları artarken,31 Ocak 1973'de yeni bir açıklama yapan Makarios, EOKA B'nin eylemlerini “ Enosis'in mezar kazıcıları” olarak niteliyordu.²⁶

²⁶ A.g.e, s. 118

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. K NC DÜNYA SAVA I SONRASI KIBRIS

3.1. kinci Dünya Sava ı'ndan Sonra Adada Ya anan Olaylar Ve nsan Hakları Ba lamında De erlendirilmesi

3.1.1. Londra ve Zürich Antla malarına Giden Süreçte Ya anan Olaylar ve De erlendirilmesi

Kıbrıs Devleti'nin kurulmasından hemen sonra yönetimi düzenleme çalı maları ba lar ba lamaz, Kıbrıs Türk ve Rum ve Türk liderli i vergi toplama, kamu hizmetlerine katılma oranını saptama, silahlı kuvvetleri olu turma ve ayrı belediyelerin sınırlarını belirleme konularında kar ı kar ıya geldiler.

Daha devletin temel kurumlarının olu turulması a amasında ba layan anla mazlıklar kar ılıklı suçlamalara yol açıyor ve iki tarafta “ ahinlerin” güç kazanmasına fırsat yaratıyordu. Makarios 1962 yılı ba ında Türklerin anayasal düzeni i letmediklerini ve mevcut ko ullarda kendilerinin yapabilecekleri fazla bir ey olmadı mını en kısa zamanda devlete i lerlik kazandırmak amacıyla anayasa de i ikli i yapılmasından söz etmeye, Küçük ise Makarios'un anayasayı ihlal etme tehdidinde bulundu unu, kendi veto yetkisini kısıtlamaya çalı tı mını dı politika konusunda örne in Ba lantısızlar Konferansı'nda yaptı ı konu ma ile ilgili olarak kendi görü ünü almadı mını ileri sürmeye ba lamı tı. Her iki toplum liderli inde etkili olan “ ahinlerin” uzla maz tavırları toplumlar arası ili kilerin bozulmasına yol açıyor, toplumlar arası ili kiler gerginle tikçe de “ ahinler” daha bir güçleniyorlardı. Bu kısırdöngüyü kırmak ve birlikte ya amak arzusu gösteren muhalifler ise ya ortadan kaldırılıyor ya da etkisiz hale getiriliyorlardı.

Bir yandan iki toplum arasındaki siyasal anla mazlıklar sürerken öte yandan Kıbrıs Türk toplumuna yönelik kayna ı üpheli tedhi eylemlerinin artması Kıbrıs'ın büyük sorunlara gebe oldu unun i aretlerini veriyordu.

1963 yılında Kıbrıs'ta giderek artan gerilim toplumlar arası ili kilere egemen oldu. ki tarafta da “ ahinler” hazırlık içine girdiler. Ba ta çi leri Bakanı Yorgacis olmak üzere hükümette EOKA'nın temsilcisi olarak bulunan Kıbrıslı Rum bakanlar ve siyasetçiler Enosis sözünü sık sık gündeme getirmeye ba ladılar. Buna kar ın Kıbrıslı

Türkler arasında Rumlarla birlikte ya amanın imkansızlığı ve taksim en iyi çözüm olacaktır sık sık vurgulandı. İki kesim arasında en önemli fark, Kıbrıslı Rumlar içinde Enosis'i savunan “ ahinler”in tek egemen güç olmaları, farklı görüşleri savunan siyasal örgütlerin de siyasal yaşamda seslerini duyurabilmeleri, buna karşın Kıbrıslı Türkler arasında “ ahinler”in muhalefeti susturarak tek egemen siyasal güç olabilmeleriydi. Bunun ise sonraki gelişmeleri etkileyen sonuçları oldu. “Kıbrıslı Rumlar adaklık niteliklerini giderek artan biçimde ilk plana geçirirken, Kıbrıslı Türkler yapay olarak kıtaya baskınlar ve manevra yapabilmeye özgürlüklerini kaybettiler. Dolayısıyla adanın Rum halkı giderek Kıbrıslı Rumlar niteliğini kazanırken, Türk halkı Kıbrıs Türkleri haline geldiler.” Aralık 1963'te toplumlar arası çatışmalar başladığında iki tarafta da kamuoyu böyle bir gelişmeye psikolojik olarak hazırды.

İlk kez 5 Ağustos 1963'te anayasanın ütopik niteliğinden ve devletin idari işlevini felce uğrattığından, dolayısıyla anayasa değişikliğinin kaçınılmaz olduğundan söz eden Makarios, Küçük ile sürdürülen görüşmelerin çıkmaza girdiğini anlayınca, 30 Kasım 1963'te anayasanın 13 maddesinde değişiklik istediğini resmen açıkladı.

Makarios'un anayasanın 13 maddesinde yaptığı değişiklik önerisi basit bir anayasa değişikliği değildi; 1960 dengesini ortadan kaldırmayı amaçlıyordu. Artık iki toplumun eşitliği üzerine oturtulmuş dengeli bir ortaklık söz konusu olmayacak, azınlık haklarının saklı tutulduğu üniter bir devlet yapısı oluşturulacaktı. Klerides, Makarios'un anayasayı değiştirme çabalarının çok gerekli olmadığını, böyle bir davranışın, Kıbrıslı Rumların azınlıkta verilen geniş haklar karşısında duydukları psikolojik tepkilerin yol açtığını ileri sürmektedir.

Siyasal gerilimin etkileri toplumsal yaşamı yansıtıyordu. Kıbrıslı Türkler birlikte yaşadıkları Kıbrıslı Rumlardan kendilerine yönelecek bir saldırıdan korkarlarken, Kıbrıslı Rumlar da Ankara'nın yapabileceği bir askeri müdahaleden çekmiyorlardı. Olaylar, 21 Aralık 1963 akşamı, Lefkoşa'nın bir Türk mahallesinde devriye gezen Kıbrıslı Rum polislerin bir arabayı durdurarak arama yapmak istemeleri ve arabada bulunanların buna karşılık çıkmaları üzerine, olay yerine gelen Kıbrıslı Türklerin polislerle çatışmaya girmeleriyle başladı. Olaylar sırasında polisin silah kullanması iki Kıbrıslı Türkün ölümüne, Kıbrıslı Türklerin taşlarla ve sert aletlerle karşılık vermesi de bir Kıbrıslı Rum polisin yaralanmasına yol açtı. Çatışmalar, 31 Aralık'a kadar tüm adada iki

toplumun birlikte bulundu u her bölgeye de i ik boyutlarda yayıldı. Kıbrıslı Rum güçleri Kıbrıslı Türklere ait tüm köy ve mahalleleri izole edip, dı arıdan yardım almalarını önlemeye çalı tılar. Buna kar m, 1960 Antla maları uyarınca adada bulu nan Türk askeri güçleri Lefko a-Günyeli hattını denetim altına alarak, Kıbrıslı Rumların bu bölgeye giri ini engellediler. Denкта 'ın yaptı ı açıklamaya göre, 10 gün boyunca 99 Kıbrıslı Türk öldürüldü, 470'i yaralandı ve 154'ü kayboldu. Kıbrıslı Rumlar ara sında ise ölü sayısı 80'e ula mı tı.

Uzun bir süreden beri Kıbrıs konusunda hassasla an Türk kamuoyu, toplumlar arası çatı malar ba layınca hükümete müdahale etmesi için baskı yaptı. 21 Aralık ak amı komutanlar ve Dı i leri bürokratları nönü'nün ba kanlı nda bir araya gelerek ilk de erlendirme toplantısını yaptılar. nönü sabahleyin jet filosunun ada üzerinde ihtar uçu u yapması, çatı malar durdurulmadı ı takdirde adanın bombalanması emrini verdi. Askeri hazırlıklar derhal ba latıldı. stanbul'daki donanm a Mersin'e gitmek üzere harekete geçti, Orta Anadolu'daki askeri birlikler Yunanistan sınırına kaydırıldı. Nitekim, sabahleyin Türk jetleri ada üzerinde ilk uçu ları yaptı. Toplantıda alınan ikinci karar gere ince, ngiltere ve Yunanistan'a birer nota gönd erildi, adadaki ngiliz ve Yunan birliklerinin Türk birlikleriyle birlikte tarafların aralarına girmeleri istendi ve çatı mayı önlemedikleri takdirde Türkiye'nin tek taraflı olarak müdahale edece i bildirildi. NATO nezdindeki Daimi Temsilci Muharrem Nuri B irgi aracılı ıyla da durum NATO'ya yansıtıldı.

Yunanistan üç garantör devletin dı i leri bakanlarının görü mesini teklif etti ama Türkiye durumun vahameti kar ısında, görü melerin ba laması için çatı maların durdurulmasını önko ul olarak ileri sürdü. kinc i giri im ngiltere'den geldi ve tarafları Londra'da toplanacak bir konferansa davet etti.²⁷

3.1.2. I. Londra Konferansı

20 Temmuz 1974'te gerçekleştirilen hareketin yasal dayanaklarının ilk adımlarından biri olan Londra Konferansı 29 A ustos 1955'te Lancaster House'da toplandı.

²⁷ Melek M. Fırat: "'1960-71 Arası Türk Dı Politikası ve Kı brıs Sorunu" (Ankara. Siyasal Kıtabevı, ubat 1997) s. 116-126

Türkiye 1955 Londra Konferansı'na çok olumsuz koşullar altında katılmıştı. Türkiye'nin karışısında gerçek düşüncesi bilinmeyen bir İngiltere, onun yanında sömürge yönetimine karşı ayaklanmış Rum halkını savunan ve bu nedenle de dünya kamuoyuna sempatik görünen bir Yunanistan vardı. Türkiye ise 30 yıl önce Lozan Antlaşması ile vazgeçtiği birtakım hakların peşinde koşuyormuş gibi görünüyordu. Dünya devletleri, Kıbrıs meselesinin iç yüzünü bilmiyor, ya da yolumun Yunan propagandasının etkili biçimde tanıttığı gibi biliyorlardı. "Türkler neden birdenbire, Kıbrıs ile ilgilenmeye, ada üzerinde hak iddia etmeye başladılar? Eger sorun Kıbrıs'ta yolumun Türk asıllı azınlığın haklarını korumak ise, bunun çetli yolları vardı. İngiltere'nin egemenlii altında iken bu haklar nasıl korunmuşsa, halk çoğunluğunun onaylaması ile Kıbrıs Yunanistan ile birleşebile, Türk azınlığının do al hakları güvence altına alınabilirdi. Mesele bu kadar basitti."

Fatin Rüfü Zorlu, konferansın açılış konuşmasında, Kıbrıs sorununu mantık oyunlarından çıkararak hukuki çerçevesi içine oturtmakla ilge başladı. Konferans başkanı Mac Millan sözü Türk temsilcisine verdiği zaman Zorlu'nun okuduğu 28 sayfalık Türk tezinin özeti şuydu:

"Lozan Antlaşması'nın 30 ve 31. Maddeleri 16. Maddeden ayrı olarak Kıbrıs Adası'na özel statü tanımıştır. Gerçekten de 16. Maddenin genel hükmüne karşı, 30. Madde ile Türkiye Kıbrıs Adası üzerinde egemenlik haklarını yalnız İngiltere devletine devrettiğini belirtmiştir. 31. Madde ile de adada yolumun halklara, antlaşmanın imzalanmasından başlayarak 2 yıllık bir süre içinde Türk ya da İngiliz uyruklu arasında tercih hakkı tanınmıştır. Lozan Antlaşması'um tutanakları incelenince görülür ki, bu hükümler antlaşmaya rastgele değil uzun tartışmalar sonucunda konulmuştur. Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nın geleceği üzerinde titizlikle durmasının nedeni tarihi, coğrafi, etnik ve stratejik verilere dayanmaktadır. Ada 400 yıla yakın bir süre Türklerin elinde bulunmuş, tarihin hiçbir devrinde Yunan yönetimine geçmemiştir."

Anadolu Kıyılarına 40, Yunanistan'a ise 1.000 mil uzaklıktadır. I. Dünya Savaşı'na kadar ada halkının çoğunluğunu Türkler oluşturmuş ve burada da tapulu toprakların %60'ı Türklerin elindedir. Güvenlik bakımından da Kıbrıs Adası'nın önemi Türkiye için çok büyüktür. Bütün bu nedenlerle, Yunanistan'a karşı kurtuluş savaşı vermiş olan yeni Türk Devleti, Kıbrıs üzerindeki egemenlik hakkından vazgeçmek

niyetinde ise Kıbrıs Adası asıl sahibine döner. Çünkü, ça da devletler hukuku, ahıs hukuku gibi toprak parçaları üzerinde devletlere salt kullanım hakkı tanımamı tır. ngiltere, Türkiye'den aldı ı bir topra ı Yunanistan'a devredemez. u halde Yunanistan Kıbrıs meselesinde Türkiye için muhatap bile de ildir.

ngiliz Hükümeti, Kıbrıs meselesinde bizi Yunanlılarla kar ı kar ıya getirmekte fayda ummu tu. Ancak, i in, iki NATO üyesi arasında bir sava tehlikesi yaratacak noktaya gelmesini de istemiyordu. li kiler bu noktaya geldikten sonra, insiyatif kendi elinden çıkacak, NATO'nun daha do rusu ABD'n in araya girmesine yol açacaktı. 1955 yılında ngiltere, orta ve yakındo udan çıkıp gitmeye ba ladı nı görerek tedirgin oluyordu. Hindistan'da, Pakistan'da, Mısır'da böyle olmu tu. Oysa ngiltere, hele Mısır da elden çıktıktan sonra, Kıbrıs'taki askeri üs lerini ne olursa olsun uzun süre korumak amacındaydı.

Ankara Hükümeti Londra Konferansı'ndan fazla bir ey beklemiyordu, fakat geri adım atılmasını da istemiyordu. En do ru yolun "suya sabuna dokunmadan" bir bildiri ile Londra'dan ayrılmak oldu unu dü ünüy ordu. Türk heyeti, sorunun BM'ye götürülece ini biliyordu. Bu yüzden de zaman kazanmak istiyordu. Ancak, görü melerin sonu gelmi ti ki beklenmeyen geli meler oldu.²⁸

3.1.3. 6-7 Eylül Olayları

6 Eylül'ü 7 Eylül'e ba layan gece stanbul'da "6/7 Eylül Olaylar ı" adıyla tarihe geçen olaylar patladı. Selanik'te Atatürk'ün evine bomba konmu tu. Bu Türkiye'de duyuldu u zaman çok büyük tepki yarattı.

6/7 Eylül 1955 gecesi stanbul ve zmir'i altüst eden olaylar dizisi de, bir uluslar arası baskı yönteminin ürünü say ılabilir. Ama bu olay Türk Hükümeti'nin bazı üyeleri tarafından tertiplenmi ti, ne yazık ki aleyhimize sonuçlandı.

Londra Konferansında ileri sürülen tezler nedeniyle, kamuoyu Türkiye'de alevlendiriliyordu. 6 Eylül günü, stanbul'da ö leden sonra yayınlana n stanbul Ekspres Gazetesi, Atatürk'ün do du u Selanik'teki eve Yunanlıların bomba attı ı ve evi tahrip etti i haberini ola anüstü iri ba lıklarla Türk kamuoyuna duyurdu.

²⁸ Mütercimler, s. 67-70

İstanbul bir anda büyük bir duyarlılığa girdi. Gençleri örgütleyen "Kıbrıs Türktür Cemiyeti", Taksim Meydanı'nda bir gösteri düzenledi. Gösteri kısa süre sonra denetimden çıkarak alanı dolduran binlerce kişi, Beyoğlu'ndan başlayarak İstanbul'un varlıklı yörelerindeki özellikle tüm azınlık mahalleleri, kiliseleri tahrip edildi, bazı mezarlıklarda süslü mezar taşları kırıldı. Tepkiler azınlıkların yoğunlukta olduğu bazı semtlerde konutlarda saldırılara kadar yöneldi. 6/7 Eylül olayları dünyadaki saygınlığımızı da zedeledi.

İstanbul'daki olaylar nedeniyle Londra Konferansı 8 Eylül sabahı sona erdi.

İngiltere'nin, "kendi yazgısını kendi belirleme" ilkesinin olumsuz yanlarını göstermek amacıyla dile getirdiğini ileri sürdüğü "Taksim" tezi, Türkiye'de "ya Taksim, ya ölüm" sloganları ile yeni bir dönem başlatıyordu; "Taksim tezinden, ya Taksim ya ölüm"e...²⁹

3.1.4. Zürih Antlaşmaları

Dışişleri Bakanı Fatih Rüfî Zorlu'nun BM görüşmelerinden sonra yaptığı beyanlar Kıbrıs uyuşmazlığını Yunanistan Dışişleri Bakanı Averof ile görüşeceğini gösteriyordu. Bu görüşme Paris'te NATO toplantısı vesilesiyle 18 Aralık 1958 tarihinde yapılmıştır. Bu ilk temastan sonra iki bakan görüşmelerini doğrudan doğruya veya büyükelçilikler aracılığıyla devam ettirmeyi kararlaştırmışlardır.

Kıbrıs hakkında bir konferans toplanmasını hazırlamak üzere Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanları arasındaki ikili görüşmeler çerçevesinde milletlerarası toplantılar vesilesiyle devam etmiştir. Nihayet belli noktalarda anlaşmaya varılınca Türkiye ve Yunanistan Bakanları'nın Zürih'te buluşup görüşmeleri kararlaştırılmıştır. Bakanlar 5-11ubat 1959 tarihleri arasında Zürih'te görüşmeler yapmışlardır. Bu görüşmelerde iki bakan Kıbrıs'ın milletlerarası statüsünün ve anayasanın dayanacağı prensipler üzerinde anlaşmaya varmışlardır. 11ubat 1959 tarihinde Zürih'te yayınlanan ortak bildiriye varılan antlaşmaların mahiyeti açıklanmamıştır. Çünkü bu antlaşmaların ilgili üçüncü devlet İngiltere tarafından da kabulü gerekiyordu. Yayınlanan ortak bildiriye Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs uyuşmazlığı dolayısıyla bozulan münasebetleri Atatürk ve Venizelos'un çizdikleri sıkı işbirliği ve yapıcı dostluk yoluna yeniden sokmak karlıkları arzusu belirtilmiştir, "Kıbrıs meselesi

²⁹ A.g.e, s.70-71

hakkında uzun görüşmeler yapılmıştır. Bu meselenin arz ettiği önemli güçlüklerle karşılıklı müteakabil bir anlayış zihniyeti içinde nihai ve uzlaşıcı anlaşmaya" varıldı ve "Birleşik Krallık'ın dostu ve müttefiki Türkiye ve Yunanistan'ın üç ilgili memleket arasında bir anlaşmanın Kıbrıs meselesini katı hal tarzına götüreceğine inanılmaktadır" oldukları ifade edilmiştir.³⁰

Bu anlaşmanın altına İngiltere ve iki anavatan yanında, adadaki her iki toplum da eşit statüde iki kurucu ortak olarak imza attı.

Böylece Kıbrıs, iki halkın ortak egemenliğinde ve yönetiminde, iki toplumlu bir Cumhuriyet olarak doğdu.³¹

3.1.5. II. Londra Konferansı

Türkiye ve Yunanistan Dış İleri Bakanları İngiltere Dış İleri Bakanı'na Zürih Antlaşması hakkında bilgi verdikten sonra Londra'da üç hükümet ve Kıbrıs Türk ve Rum cemaatlerinin liderlerinin katılacağı bir konferansın toplanması kararlaştırılmıştır. 1955'ten sonra Kıbrıs hakkında toplanan II. Londra Konferansı'na İngiltere, Türkiye ve Yunanistan Başbakanları MacMillan, Menderes ve Karamanlis ile Kıbrıs Türk ve Rum cemaatleri liderleri olarak Dr. Küçük ve Makarios katılmışlardır. Yapılan görüşmelerden sonra Zürih Antlaşmaları, İngiltere hakkındaki bazı hükümlerin ilavesi ile 19 Şubat 1959 tarihinde Konferans tarafından kabul edilmiştir.

II. Londra Konferansı'nda imzalanan kararlar başlıca 4 konudaki anlaşmaları kapsamaktadırlar:

1. Kıbrıs üzerindeki İngiltere egemenliğinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devrine dair bir kuruluş anlaşması,
2. Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve anayasa düzenini teminat altına alan garanti anlaşması,

³⁰ Prof. Dr. A. Suat Bilge: "Olaylarla Türk Dış Politikası 1945 -1965 Dönemi" (Ankara. Siyasal Kitabevi, 1996) s. 365-366

³¹ Smail, s. 52

3. Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs arasında yapılacak askeri ittifak antlaşması ve
4. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasasının temel maddeleri.

Kıbrıs uyuşmazlığına bu antlaşmalar ile bulunan çözüm ekli esas itibarıyla ilgili üç devletin ve iki cemaatin menfaatlerini baskılamaya çalışılmıyordu. Ne Yunanistan ve Kıbrıs Rumlarının aday Yunanistan'a baskılamaları istekleri ne de Türkiye ve Kıbrıs Türklerinin aday taksim istekleri kabul edilmişti. Adada iki cemaatin ortaklığına dayanan ve Türkiye ve Yunanistan ile sıkı bir işbirliği yapacak bağımsız bir çeşit federal bir cumhuriyetin kurulması öngörülmüştü.

Bağımsız Cumhuriyette Türk ve Rum cemaatleri yalnız kendi cemaatlerini ilgilendiren işleri kuracakları Cemaat Meclisleri ile yürüteceklerdi. Ortak işler başkanlık rejimine dayanan bir yürütme organı ile yürütülecekti. Yürütme organının başkanı Cumhurbaşkanı Rum, muavini Türk olacak ve bunlara yardım edecek 10 kişilik Bakanlar Kurulu'nun 3 üyesi Türk olacaktı. Temsilciler Meclisi adı verilen 50 üyeli yasama organı gene belli oranda kendi cemaatleri tarafından ayrı olarak seçilecek Türk ve Rum üyelerden kurulacaktı. Türk ve Rumların taraf olduğu davalar da karma mahkemeler tarafından karara bağlanacaktı. Cumhuriyetin Anayasa düzeninin devamı, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından garanti edilecekti. Ayrıca Kıbrıs Cumhuriyeti'nin başka bir devletle birleşmesi ve taksim edilmesi yasaklanmıyordu. Türk Cemaatinin haklarının korunması için çeşitli alanlarda hukuki teminatlar ve bir karma Anayasa Mahkemesinin kurulması düşünülmüştü. Adanın savunması Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan tarafından Askeri İttifak Antlaşması çerçevesi içinde ortak bir kuvvet ile sağlanacaktı.

İngiltere kendisi için Kıbrıs'ta önemli olan askeri üsleri, bunlar üzerindeki egemenlik hakları ile birlikte muhafaza etmekte idi.

Türkiye Askeri İttifak Antlaşması gereğince Kıbrıs'ta kurulacak olan karargâha 650 kişilik askeri bir kuvvetle katılıyordu. Türkiye bu suretle Kıbrıs ve dolayısıyla Anadolu'nun güvenliğini sağlamak imkânını elde ediyordu. Ayrıca Garanti Antlaşması Türkiye'ye adadaki anayasa düzenini korumak için gerektiğinde müdahale hakkı da veriyordu.

Adadaki Türkler, Kıbrıs'ın Cumhuriyet yönetimine e it cemaat hakları ile kendileri için öngörülen teminatlar ile ortak olarak katılıyorlardı. Bu suretle Türk cemaati Rumların egemenliği altına dük müyordu.

Yunanistan, kabul edilen antlaşmalar ile Türkiye ile aynı hakları elde etmişti ve Türkiye ile eski dostluk ve işbirliğini ihya ederek güvenliğini kuvvetlendirmişti.

Kıbrıs Rum cemaati de kendilerini görmek ve Türklerin haklarına saygı göstermek için adayı yönetmek hakkını elde ediyordu.

II. Londra Konferansı'nda yukarıda özetlenen esaslara dayanarak Kıbrıs'ın milletlerarası statüsünü ve anayasasını hazırlayacak iki ayrı karma komisyonun kurulması da kararlaştırılmıştı.³²

3.1.6. Garanti ve ittifak Antlaşmaları

Zürich ve Londra Antlaşmaları'na ek olarak, Kıbrıs, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan Garanti Antlaşması'nın 1. Maddesinde "Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devletle tamamen veya kısmen herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla herhangi bir devletle birleşmeyi veya adanın taksimini doğrudan doğruya veya dolayısıyla teklif edecek herhangi bir hareketi yasak ve ilan eder" denilmektedir.

"Ortak veya anlaşarak hareket olası olmadığı takdirde garanti veren her üç devletten her biri, bu antlaşma ile kurulan düzeni tekrar kurmak amacıyla harekete geçmek hakkını saklı tutarlar.

Türkiye, 1974 Barış Harekâtı'nı, işte bu antlaşmanın 4. Maddesinin kendisine verdiği hakka dayanarak yapmıştır. Bu nedenledir ki, 1974 Barış Harekâtı uluslararası bir antlaşma madanı doğan bir hakkın kullanılarak, o antlaşmanın yüklediği vecibelerin yerine getirilmesidir.

Bu nedenledir ki, Rum-Yunan liderliği sürekli olarak Garanti Antlaşması'na saldırmakta ve bu hakkın korunması için ısrar edilmesi, en azından tek yanlı müdahale

³² Bilge, s. 367-370

hakkından taviz verilmemesi halinde, olası bir antlaşmayı imzalamayacağını söylemektedir.

Türkiye'nin garantörlü ünün kaldırılması veya BM Güvenlik Konseyi'nin kararına dayanarak sulandırılması, Enosis'in gerçekleşmesi için gerekli zemini yaratacaktır.

İttifak Antlaşması'nın 1. Maddesine göre " taraflar ortak savunmaları için işbirliği yapacaklardır. Savunma dolayısıyla ortaya çıkan sorunlarda birbirini destekleyecekler. 2. Maddeye göre taraflar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına veya toprak bütünlüğüne karşı doğrudan veya dolaylı yöneltilen herhangi bir hücum ve saldırganlığa ortak karşı koyacaklar."

3. maddeye göre bu ittifakın amaçları bakımından ve yukarıda gösterilen amaçları gerçekleştirmek için Kıbrıs Cumhuriyeti topraklarında bir üçlü karargâh kuracaklar. Üçlü karargâha katılacak Yunan askerlerinin sayısı 950; Türk askerlerinin sayısı ise 650 olacaktır. Buna paralel olarak ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı ve yardımcısı anlaşarak Yunan ve Türk hükümetlerinden birliklerini arttırmayı ve azaltmayı isteyebilirler. Yunan ve Türk birliklerindeki subaylar Kıbrıs Ordusunun eğitimini de yapacaktı. Üçlü karargâhın komutanlığını Yunanistan, Türkiye ve Kıbrıs Cumhurbaşkanı ile muavinin atayacakları Kıbrıslı, Yunan ve Türk generaller tarafından 1 sene süre ile rotasyon ile yapılacaktı. Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye Dışişleri Bakanları'ndan oluşan ortak bir komite, ittifakın en üst organı olacak ve üç başlıkların hükümetlerinin sunacakları ittifakı ilgilendiren sorunları inceleyeceklerdir.³³

3.2. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nde "Enosis"e Karşı Kıbrıs Türklerinin Verdiği Mücadele ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na Giden Yol

Makarios, 1960 Anayasası'nın Kıbrıs'ta yönetimi olanaksız kıldığını ileri sürüyordu. Anayasa, Türk topluluğunu Rumlar önünde korumak amacıyla geniş yetkiler tanıdı ve Makarios'a göre Türkler bu yetkileri kullanınca da, ada yönetilemez duruma gelmişti. Makarios tarafından açığa vurulan bu niyet sonucunda 30 Kasım 1963'te, anayasada değişiklik yapılması istemiyle 13 madde öne sürüldü.

³³ smail, s. 54-55

Anayasada yapılması istenilen de i ikliklere Ankara hükümeti ve Kıbrıs Türk toplumu kar ı koydu. Türk Hükümeti, Türk toplumunun anayasal haklarını çi netmeyece ini belirtmesiyle olaylar patlamaya ba ladı.

Kıbrıs sorununun, bir Kıbrıslılar davası olmayıp, bir Türk Yunan davası oldu u ve Yunanistan ile Kıbrıs Rumlarının temel amaçlarının, Kıbrıs Türklerini toptan yok etmek ve hiçbir zaman Yunan adası olmayan bu adayı, bir Yunan adası yapmak için çalı tıklarının en önemli kanıtı Akritas Planı'dır.

Akritas Planı bilinmeden, 1963 kanlı olayları ve daha sonraları Rumlar tarafından yaratılan kanlı olayların gerçek nedenleri, tam anlamıyla açıklanamaz. Akritas Planı ile gerçekleştirilmeye çalı ılanlar, Türk toplumunun ve yetersiz de olsa Türkiye'nin gayretleriyle önlenebilmi tir. Ancak Rumların tasarılarını bir an önce gerçekleştirme gayretleri 1974 Temmuz darbesini getirmi , Türk toplumu soykırıma u ramaktayı son anda kurtarılabilmis tir.

Akritas Planı, Filiki Eterya'nın temel olu turdu u ve Megalo dea'nın gerçekleştirilmesi yönünde Rum Ortodoks Kilisesi öncülü ünde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını ve Kıbrıs Türk toplumunun ortadan kaldırılmasını amaçlayan ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulu unun hemen ardından bu cumhuriyet içinde ortaya çıkma olana ı bulan ve Yunanistan ile Kıbrıs Ba piskoposu Makarios tarafından hazırlanan bir plandır.

Zürich ve Londra Antlaşmaları'nın öngördü ü ilkeleri Enosis'i gerçekleştirme için çi nemek ve Kıbrıs anayasasını çalı amaz duruma getirmek kısaca cumhuriyeti yıkarak " elf determination" yönünde Enosis'i gerçekleştirme arzusu ile bu planı uygulamaya koymu lardır.

Akritas Planı 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile son ara hedefe varmı olduklarına inanan Kıbrıs Rum toplumu ile Yunanistan'ın be raberce hazırladıkları bir plan olup Kıbrıs Cumhuriyeti Akritas Planı'nın uygulanmasına olanak veren ortamı yarataca ını hesaplayarak faaliyete geçmi ler ve bu planı hazırlamı lardı.³⁴

³⁴ Mütercimler, s. 92-94

4 Aralık 1963 günü Lefko a'nın Baf kapısı yöresinde dikilmi EOKA'cı Mar kos Dragos'un heykelinin kaidesine bir bomba koydurup patlattırdı. Bu olay Kıbrıs için bir uyarı olmu tu.

20-21 aralık 1963 gecesi, Girne'den Lefko a'ya gelip Tahtakale semtindeki evlerine gitmekte olan kadınlı erkekli Türk toplulu unun bindikleri araç, sö zde güvenlik güçlerine mensup silahlı polisler tarafından durduruldu. Yasa dı ı olarak arabalarının durdurulmasına içerleyen Türkler, EOKA'cıların üzerlerini aramaya ba ladıklarım görünce kar ı koymaya ba ladılar. Böylece çıkan olay iki Türkün öldürülmesi ve öbürlerinin de yaralanmasıyla sonuçlandı.

22 Aralık 1963 günü, Türk Lisesi ö rencileri olayı kınamak için okulun bahçesinde toplanmı lardı. Rum polisler, okul bahçesindeki ö rencilerin üzerine ate açarak iki ö renciyi yaraladılar. Olaylar birbirini kov aladı. Kıbrıs artık bir iç sava a sürüklenmi ti.

Ba pisikopos Makarios'un planlı biçimde yürüttü ü yok etme hareketında tepeden tırna a her türlü a ır, hafif silahlarla donatılmı Rum militanlar, insanlık dı ı tüm davranı ları gösterdiler.

23-24 Aralık'ta saldırıya geçtiler. Türk Büyükelçili ine ate açıldı.Türk ve Yunan subayları arasında karargahla bir çatı ma oldu. Lefko a'daki evlerinden ayrılan Türk memurları Elçili e sı ndılar. Sonuç olarak 12 Türk öldürüldü,50 ki i yaralandı.

24-25 Aralık gecesi, Rumlar, tarihin e ini bugüne kadar yazmadı ı en vah i cinayeti i lediler. Türk Alayı doktorlarından Binba ı Nihat lhan'ın evini basarak kendilerini korumaktan yoksun olan e ini ve üç çocu unu banyo küvetinde öldürdüler.

25 Aralık ö le zamanı Yunan kuvvetler inin destekledi i Rum birlikleri, Lefko a'nın kuzeydo u kesimindeki Küçük Kaymaklı'da Türk evlerine saldırdılar. Kentin çe itli noktalarında çarpı malar bütün iddetiyle sürüp gidiyordu. Silahsız ve savunmasız yüzlerce kadın, çocuk, ihtiyar rehin alan EOKA militanları çe itli cinayetlerini i lerken, Küçük Kaymaklı bo altılıyor, Türk Alayı da karargahından ayrılarak, kuzeyden Lefko a'ya do ru ilerliyordu. Türkiye cumhuriyeti Hükümeti, Güvence Antlaşması'nın 4. Maddesine uyarak Yunanistan ve ngiltere ile ort ak müdahale istedi. Olumlu yanıt alamayınca tek taraflı müdahaleye karar verdi ve bunu ilgili devletlere bildirdi. İlk olarak Türk Hava Kuvvetleri'ne ait sava uçakları 25 Aralık

günü saat 14.00'dan sonra Lefko a üzerinden bir ihtar uçu u yaptı. Bu ihtar u çu u kar ısında EOKA'cılar, Türkiye'nin müdahaleye kesin olarak kararlı oldu unu anlayınca Ate kes Antla ması imzalamak zorunda kaldılar.

1967 yılı ba larında Kıbrıs Rumlarının yeniden silahlanmaya ba ladıkları görü lüyor. Rumlar önce talya'dan silah alma giri iminde bulundular. Bir sonuç elde edemeyince Çekoslovakya'dan silah alma yolunu seçtiler. Rum yöneticilerinin Çekoslovakya'dan aldıkları silahları 31 Ocak 1967 günü askerlere da ıtacakları ve bunları Barı Gücü'ne teslim etmeyeceklerini anla ılması üz erine Dı i leri Bakanlı ı Sözcüsü Türk toplumunun güvenli i için tüm önlemlerin alınaca ını Türklere havadan silah yardımının yapılabilce ini belirtmi tir.

21 Nisan 1967 günü Yunanistan'da küçük rütbeli subaylardan kurulu bir cunta 28 Mayıs'ta yapılacak ve Papandreu'nun Milliyetçi Merkez Birli i Partisi'ni iktidara getirecek olan seçimleri önlemek için bir ihtilal yaptı. Darbeden sonra i ba ma geçen yeni hükümet Kıbrıs siyasetinde bir de i iklik olmadı ını belirterek ikili görü melerin sürdürülmesinde yarar buldu unu açıkladı tır.

1967 Eylül ba nda Demirel ile Kollias arasında geçen Ke an Dedeia aç Görü meleri'nden olumlu bir sonuç alınamayınca, Kıbrıs'ta kanlı olaylar ba ladı. Lefko a, Larnaka ve Limasol yollarının kav a nda bulunan Bo aziçi Köyü'nün Tü rk kesimi ile tüm ya ayanları Türk olan Geçitkale Köyü'nde 20 Temmuz 1967 günü Rumlar, Rum polis devriyeleri dola tırmak istemi lerdı. Türk toplum yetkilileri bu devriyelerin Türkleri kı kırtaca ını ve bir takım olaylara yol açaca ını Barı Gücü'ne bildirdiler. Barı Gücü'nün önerdi i planı Türkler kabul etti.

Rumlar olayları önlemeye çalı an Barı Gücü askerlerinin ellerindeki silahları aldılar ve bir süre sonra Türklerin direni ini kırdılar. Çarpı ma sırasında 26 Türk öldürüldü, 2 köy ya malandı, 230 kada r kadın, kız, çocuk ve erkek tutsak edildi. Ancak, stratejik yollar Rumlar tarafından denetim altına alındıktan sonra ate kesildi.

Haberler Ankara'ya ajanslar ve Lefko a Büyükelçili i yoluyla geliyordu. Türkiye yeniden kaynamaya ba ladı. Meclisin birle ik toplantısında Kıbrıs olayları

görü üldü ve daha sonra yapılan gizli oturumda hükümete Türk Silahlı Kuvvetleri'ni yurtdı nda kullanma yetkisi verildi.³⁵

3.2.1. Anayasal Düzenin Yıkılması

İlk kez 5 A ustos 1963'te anayasanın ütopyik niteli inden ve devletin i leyi ini felce u rattı ndan, dolayısıyla anayasa de i ikli inin kaçınılmaz oldu undan söz eden Makarios 30 Kasım 1963'te Kıbrıs anayasasının de i tirilmesini Türk cemaatine ve ilgili devletlere teklif etmi tir.

13 maddede sıralanan bu teklifler Türk ce maatinin haklarını ve bunları teminat altına alan hükümlerin de i tirilmesini öngörüyordu. Bunların kabulü Türk cemaatini ortak bir cemaatten ço unlu un takdirine tabi bir azınlık statüsüne sokacaktı. Bu sebeple Makarios'un teklifleri 6 Aralık 1963'te yayı nlanan bir bildiri ile Türkiye Hükümeti tarafından reddedilmi tir.³⁶

Makarios'un anayasaya ili kin istekleri öyleydi:

1. Cumhurba kanı ve Yardımcısının veto hakları kaldırılacaktı.
2. Cumhurba kanı, görevinin ba nda bulunmadı ı ya da görevini yapamayacak duruma dü tü ünde, yerine Cumhurba kanı Yardımcısı geçecekti.
3. Cumhurba kanı ve Yardımcısı Temsilciler Meclisi'nin yapaca ı ortak seçimlerle seçileceklerdi.
4. Temsilciler Meclisi Ba kanı görevinin ba nda bulunamadı ı ya da görevini yapamayacak duruma dü tü ünde ye rine Temsilciler Ba kan Yardımcısı geçecekti.
5. Bazı vergilendirme yasalarına ayrı veto uygulanması kaldırılacaktı.
6. Ayrı belediyeler kaldırılacaktı.
7. Adli sistem birle tirilecekti.
8. Polis, Jandarma ve güvenlik güçleri birle tirilecekti.

³⁵ A.g.e, s. 92-123

³⁶ Bilge, s. 376

9. dari yapı ve ordu içindeki görevlerin siyasal da ılımı nüfus oranına uygun olarak yapılacaktı.
10. Polis ve orduda görevlerin sayısal da ılımı yasa ile belirlenecekti.
11. Kamu hizmetleri komisyonunun üye sayısı ondan be e indirilecekti.
12. Kamu hizmetleri komisyonu kararlarını basit ço u nlukla alacaktı.
13. Cemaat Meclisleri, en azından Kıbrıslı Rumların Cemaat Meclisi ilga edilecekti. Kıbrıslı Türkler e er isterlerse kendi cemaatlerini koruyabileceklerdi.

Makarios önerilerini salt Cumhuriyetin yardımcı ve Kıbrıslı Türklerin lideri Küçük'e yapmakla yetinmedi. İngiltere, Yunanistan ve

Türkiye'ye de nota yollayarak önerilerini ilettiler. 6 Aralık'ta Türk Dış İleri Bakanlığı'nın önerilerini kesin ve sert bir dille reddetmesi ve bunu Lefko a'daki büyükelçi aracılığıyla yazdı olarak Makarios'a bildirmesine rağmen, zarfı açmadığını belirterek iade eden Makarios, yabancı devletlere yolladığı önerilere olumlu ya da olumsuz bir yanıt beklemediğini, sadece bilgi vermek amacıyla olduğunu bildirdi.³⁷

3.2.2. Toplu Öldürmeler ve Kaybolan Kıbrıs Türkleri Sorunu

Yıllar boyunca Rumlar çok planlı bir biçimde hareket ederek Kıbrıs'ta her yere egemen oldular. II. Dünya Savaşı'ndan sonra da Enosis yolundaki çalışmalarına hız verdiler. Daha önce de anlatıldığı gibi Türkler 1953 yılında örgütlü olarak mücadele vermeye başladılar. 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Ancak iki toplum arasında yine de barış ve huzur sağlanamadı. Çünkü Rumlar Enosis'i gerçekleştirmek için olanca güçleriyle çaba harcıyorlardı. Rumların 1974 yılı Barış Harekâtı sırasında yaptıkları katliamların ilk adımları 1963 yılında atıldı. Ondan sonra da hızlanarak devam etti. Adayı Türklerden temizlemek için uygun bir zaman kollayan Rumlar 15 Temmuz darbesiyle birlikte adanın denetimini tamamını ellerine geçirme fırsatını yakaladılar.

³⁷ Fırat, s. 123-125

A ustos 1974'ten itibaren Rum bölgesindeki Türk köyleri ku atılmaya ba landı. Bazı yerlerde de katliamlar oluyordu. Rumlar sava la ilgisi olmayan sivil Türklere kar ı canice saldırıyorlardı.

Katliam haberlerinin yo unla ması üzerine Türkiye, sert tavır takınar ak 9 A ustos 1974'te i gal ve tehdit altındaki Türk köyleri çevresindeki ku atmanın derhal kaldırılması için 24 saat süre tanıdı. Buna kar ın katliamlar sona ermedi ve sonunda ikinci harekâta karar verildi. Kıbrıslı Türklerin yıllardır çekti i eziyetlerin sona erdirilmesinin tek yolu askeri harekâtı ve ba ka da çıkar yol kalmamı tı. Türk Ordusu, Milli Muhafız ve EOKA-B'nin savunmasız Kıbrıslı Türk köylerinde 1 ay önce vah i biçimde kitle öldürmelerini de a an toplu öldürmelerin yarattı ı nefretle Magosa yönünde taarruza geçti.

14 A ustos 1974:

Sabah erkenden Milli Muhafız ve EOKA -B, Magosa'nın kuzey batısındaki ATILAR Köyü'ne girerek bulabildikleri erkek, kadın, çocuk demeden herkesi topladı ; bunlardan 57 ki iyi köyün yakınındaki bir araziye götürüp sorgu ya çekmi ve otomatik silahlarla hepsini kur una dizmi lerdı. Gömülmeyen cesetler birkaç gün sonra tanınmayacak duruma gelince ölümler üzerinden dozer geçirerek onları ezmi lerdı. Cesetlerden yalnızca kemik ve et parçalan kalmı tır. Köyde katliamdan yalnız üç ki i kurtulmu tur.

Bu sırada birkaç mil uzakta, silahlı gözü dönmü ba ka bir EOKA çetesi Murata a Köyü'ne girerek, burada ya ayan Türklerin hepsini öldürmü lerdı. Daha sonra da Murata a yakınındaki Sandallar Köyü'ne geçerek, buradaki Türkleri Murata a'ya götürüp hepsini öldürdüler ve atlılar Köyü'nde oldu u gibi, dozerlerle açtıkları çukurlara toplu olarak gömdüler.

nsanlık dı ı cinayetlerin i lendi i sabah bir ba ka EOKA -B çetesi, yine bir Türk köyünde cinayet i liyordu. Andriko Melani'nin komutas ındaki EOKA-B, Limasol ile Larnaka yolu ortasında Kıbrıslı Rum ve Türklerin birlikte ya adı ı Ta kent Köyü'ndeki Türk mahallesine girerek 13 ile 74 ya arasındaki 69 erke i topladılar. 15 A ustos'ta Andriko ve adamları Tatlısu ve Terazı Köyü'nden Kıbrıslı Türklerden 15 ki iyi daha getirerek, bunlardan 50 ki iyi bir otobüse bindirip Limasol yakınlarında daha önceden kazılan bir çukurun oldu u yerde kur una dizdiler.

14 A ustos 1974:

Baf Katliamı... Barı Harekâtı sırasında Baf, Türk Ordusunun hareket alanını n dı nda kalmı tı. Gözü dönmü Rumlar burada inanılmayacak katliamlar yaptılar. Bapta ya ayan her Türk tüyler ürperten olaylar ya adı.

1 Eylül 1974:

Daha önce katliamların yapıldı ı Murata a Köyü'ndeki ölüm çukuru ortaya çıkarıldı. Vah ice öldürülen 88 Türk'ün çürümü cesedi bulundu.

4 Eylül 1974:

Bafın Ovalık Köyü halkının tamamı öldürüldü.

Ate kesten sonra yer yer devam eden çarpı malar içinde en iddetlisi Galini Köyü'nde oldu. Rumların kı kırtmaları sonucunda Türk tankları bu köye girdi.

5 Eylül 1974:

Aydın Köyü'nde 3 Türk kur una dizildi.

Barı harekâtı ba ladıktan sonra güneyde Rum bölgesinde kalan Türklere i kenceler, baskılar, kısıtlamalar, ırza geçmeler insanlık tarihinde e ine az rastlanır boyutlara ula mı tır.

Kıbrıs Türk toplumunun Kıbrıs olayla rında 800'ü a kın kaybı vardır. Bu ki iler silahlı Rum çeteleri ve sözde polisleri tarafından yollardan, evlerinden, bahçelerinden, i yerlerinden toplanmı lar ve bir daha da haber alınmamı tır.

Türk toplumu yöneticileri bu insancıl sorunu, acılı ailelerin yaralarını depre tirmemek için gündeme getirmekten kaçınırken, Rum liderler kendi iç sava ları sırasında öldürülen Rumları ve ailelerini istismar ederek, tüm sorumlulu u Türklerin üstüne yükleyip dünya kamuoyunu aldatma yoluna gitmektedirler.

Rumların barbarlıkları nazi vah etini bile gölgede bırakmı tır.

Kıbrıs Türkü yüzlerce örne ini gördü ü vah etin izlerini daha uzun yıllar ta ıyacak ve bu acılı günlerle ya ayacaktır.

Katliamlar, ırza geçme olayları ve kayıplar, Türk Silahlı Kuvvetlerinin gerçekle tirdi i barı harekâtının ne denli haklı nedenlere dayandı ının bir delilidir.³⁸

3.2.3. Yerlerinden Edilen Ki iler (Sı nmacılar) Sorunu

Uslanmak bilmeyen Elenizm'in Türk ulusuna kar ı öteden beri uygulamakta oldu u asimilasyon ve baskı metodları yalnız Kıbrıs 'ta de il, Yunanistan'da bulunan ve sayıları korkunç boyutlara ula an Türk göçlerine neden olmu tur. Rum -Yunan mezalimi sonucu ba gösteren Türk göçleri, tarihte ender rastlanan göçlerdir. Söz konusu göçlerle ilgili olarak geni çapta ara tırmalar yapan Em . Gen. Nurettin Tursan'in tarihsel tespitleri öyledir:

"Asıl göçler 1820 Mora Ayaklanmalarından sonra ba lamı tır. Romen tarihçisi Iorga'nın yazdı ına göre 1821 Eylülünde Tripoliçe'de 32.000 Türk soykırımına u ratılmı tır.

1826 Rus- ngiliz Antlaşması ile Mora'daki Türklerin tamamen çıkarılması kararla tırlmı tır. Devlet bu öneriyi kabul etmemi , Yunan ayaklanmaları ve 1828 -1829 Türk-Rus Sava ıyla Mora, Makedonya ve Adalardan bir çok Türk Anadolu'ya göç etmi tir.

1. Expulsion-Kovma Hareketleri

1830 stanbul Antlaşması ile Mora'daki Türklerin bo altılması, devlete zorla kabul ettirilmı tir. Bu ko ulu ngiltere, Rusya ve Fransa zorlamı tır. nsanlık tarihinde üç devletin birle erek, devletin topra ından halkını bo altırması ilk kez olmu ve bu insan hakları ilkelerine aykırı olarak kabul edilen ve (Expulsion -Kovma) kategorisine giren bu göç siyaseti ile ilk kez Türkler kar ıla mı lardır.

2. Rum-Yunan Terörü ve Adalardan Türkiye'ye Kaçı

1864'te Girit'te Rumlar ayaklanınca e kıyaların hücum ve zulümlerinden kor kan 60.000 Türk Anadolu'ya ve stanbul'a göç etmi tir. Halbuki Venizelos'un yalanlarının tersine 1760'da Girit Adası'nda 200.000 Türk ve sadece 60.000 Rum vardı. Göç

³⁸ Mütercimler, s. 361-365

yüzünden 40 yılda Türklerin sayısı 33.000'e dü mü tür. 1909'dan sonra adada kalan Türkler öldürülmü lerdir.

Göç olayları ku kusuz Kıbrıs Türkleri için de söz konusudur. Emekli general Nurettin Tursan'ın kaleme aldı ı eseri "Yunan Sorunu"nda Kıbrıs'tan göçlerle ilgili olarak yer verdi i paragraf aynen öyledir:

1570'te Kıbrıs fethedildikten sonr a oraya 50.000-60.000 Türk yerle tirilmi ti. Bu yıllarda Kıbrıs'ın nüfusu 200.000 idi. 150.000'i Türk, gerisi Ortado ulu Hristiyanlardı. 19 72'de yapılan bir yabancı sayımına göre adada 20.000 Rum vardı. 1878'de ada ngiltere'ye geçince Türklerden bir kısm ı Anadolu'ya göç ettiler. Bu göç hareketi 1923'e kadar sürdü. 1923 Lozan Antla ması na göre, Türkler 2 yıl içinde ya ngiliz uyruklu unu kabul edecekler ya da adadan göç edeceklerdi. Böylece 24.000 Türk daha göç etti ve 1878 ile 1923 arasında adadan göç e den Türklerin sayısı 70.000'e yükseldi. Bu göçlerden 25.000'i ngiltere'ye, 3.000'i Avustralya'ya, 2.000 kadar ı da Amerika'ya oldu.

EOKA'nın 1954'te ba lattı ı cinayet kampanyasından sonra da Kıbrıs'tan çok sayıda Türk ngiltere 'ye ve Türkiye 'ye göç etmi tir.

Kıbrıs'tan Türkiye'ye Göçler ve Zorunlu Tabiyet Seçene i:

Yapılan nüfus saptamalarına göre Kıbrıs'tan Türkiye'ye göç eden Türklerin sayısı yakla ık 200.000'i bulmaktadır.

1923 Lozan Antla ması sonrasında 2 yıl gibi sınırlı bir süre içinde ngiliz vey a Türk uyruklu unu kabul etmek gibi zorunlu bir seçenekle kar ı kar ıya kalan Kıbrıs Türklerinden yakla ık 24.000'i söz konusu tarihte Türk uyruklu unu kabul ederek adadan göç etmi tir.

ngiliz yönetiminin 1926'da yayınladı ı 1366 no'lu Kıbrıs Kolonyal Raporlar Yıllı ı'uda Türkiye'ye olan Kıbrıslı Türk göçü hakkında öyle demektedir: 6 A ustos 1926'da sona eren Lozan Antla ması hükümleri gere ince Türk vatanda lı ı alma tercihinde bulunan Müslümanların Küçük Asya'ya olan göçü geçmi yıllara kıyasla

daha az bir oranda kalmasına karşın 1926 yılında da devam etti Antlaşma hükümlerinin bitiş tarihine kadar Türkiye'ye göç edenlerin sayısı 3.000'dir.³⁹

3.3. Yabancı Basında Rum Vaheti

Dünya basını katliamları çok objektif bir şekilde aktarmıştır. İşte örnekleri: Almanya'nın Sesi Radvosu-30.07.1974:

"İnsanlık aklı, Yunanlıların Kıbrıs'ta yaptığı bu cellatlı işi asla kabul edemez. Türk evlerine giren Yunan-Rum Milli Muhafızları, kadın ve çocuklar üzerine mermi yağdırıyor, büyükleri boğazlıyor ve yakaladıkları Türk kadınlarının hepsinin ırzına geçiyorlardı..."

ABD. UP Ajansı Kıbrıs Muhabiri. Görgü Tanımı-24.07.1974: "Yunanlılar Limasol'da birçok kadın ve çocuğu öldürdü. Yol üstünde 20 çocuk cesedi gördüm. Yunanlı askerler evlerine girip kadın öldürmek için akbabalar gibi beklemektedirler."

France Soir Gazetesi Muhabiri. Görgü Tanımı-24.07.1974: "Son derece utanç verici olayları kendi gözlerimle gördüm. Rumlar Türk camilerini yıktılar ve Magosa civarındaki köylerde bulunan Türk evlerini ateşe verdiler. Silahsız ve savunmasız olmayan Türk köyleri Rum çapulcular tarafından yaratılmış vahset havası içinde yağmaktadır... Ellerinde bazukaları olan Rumlar, Türk köylerinde büyük karışıklıklara neden olmaktadır. Rumların bu hareketleri insanlık namına utanç vericidir." Washington Post Gazetesi Muhabiri. Görgü Tanımı-30.07.1974: Larnaka yakınlarındaki Alaminos Köyü'nde 25 ile 55 yaşları arasında 14 Türk öldürülmüştü ve cesetleri buldozerlerle bir çukura doldurulmuştur. Limasol yakınında küçük bir Türk köyüne Rumların yaptığı bir baskın sonucu 200 kişiden 36'sı öldürülmüştür. Rumlar, Türk Kuvvetleri gelinceye kadar tüm Türklerin öldürülmesi için emir aldıklarını söylemektedirler." London Times-22.07.1974:

³⁹ Mustafa Hacıoğlu: "Kıbrıs'ta Hristiyanlarla Rumlar Arasında Hareketleri Ortodoks-Katolik Misyonerleri ve Türk Toplumuna Yönelik Baskılar" (Gine, 1997) s. 68-72

"Binlerce Türk rehine olarak tutulmaktadır. Türk kadınlarının ırzına geçildi ve Türk çocukları yollarda öldürüldü. Leymosun'da Türk tarafı yıkıldı. Olaylar Kıbrıs Rumları tarafından teyid edildi."

Jhon Akass. The Sun Gazetesi Muhabiri. Görgü Tanı 1-30.09.1974: "Murata a Köyü'nün Türk sakinleri 16 A ustos'ta katledilmi lerdir . Ekserisi ihtiyar, kadın ve çocuklardan olu mu tur. Bunlar Türk taarruzunun 2. Gününde kom u köylerdeki üniformasız Rumlar tarafından öldürülmü lerdir. Cesetlerin sadece 1 m. gibi az bir derinlikte kalabildi i bu ölüm çukurları kendilerine kazdınlrke n öldürülmü lerdir."

Lars Harkanson, BM Barı Gücü Kıbrıs Temsilcisi -Ekim 1974:

Rumların yaptı ı Atlılar Köyü katliamı;

"Ömrüm boyunca böyle bir facia, böyle bir barbarlıkla kar ıla madım. Hayatımda böyle bir ey görmedim. Çok memnunum ki, olayın soru tur ulması görevi bize verildi. Zira, bütün dünya bu vah eti Barı Gücü'nün a zından ö renmi olacaktır."

Var ova Radyosu-23.07.1974:

"Yunan subayları yönetimindeki Lefke ve Ba fta Türk halkına yapılan kanlı saldırı ve vah eti bütün dünya lanetlemektedir."

The New York Times Muhabiri. Görgü Tanı 1-01.08.1974:

"Serdarlı ve Gönendere Köyü'ndeki Türk evleri yakılıp yıkıldı, ya ma edildi, hayvanlar Rumlar tarafından çalındı."

David Lancasinge. AP Ajansı Muhabiri. Görgü Tanı 1-01.08.1974:

"Murata a Köyü dı nda 20'den fazla Kıbrıslı Türk erkek, kadın ve çocu un bulundu u toplu bir mezar açılmı tır. Bu Kıbrıs'taki harbin bitiminden bu yana tespit edilen sivillere kar ı yapılmı en büyük mezalimlerden biridir."

ABD. CBS Televizyonu Muhabiri. Görgü Tanı 1-29.01.1974:

"Lefko a'da bir çöplükte 88 Kıbrıslı Türkün cesedi bulundu. Bu Türklerin tümü Rum ve Yunanlılarca kur unla delik de ik edilerek öldürülmü ve öldürülmeden önce tellere ba lanmı tır."

Die Velth Gazetesi Muhabiri. Görgü Tanı 1-26.07.1974:

"Limasol'da Rum Muhafız Gücü askerleri bir köpek sürüsü gibi Türk köylerine baskınlar düzenleyerek katliam yapmışlardır."

Bild Gazetesi Muhabiri. Görgü Tanı 1-26.07.1974:

"Rumlar Türk köylerine kana susamış caniler gibi baskınlar yaparak sivil halkı feci şekilde öldürdüler."

The Washington Post-13.07.1974:

"Leymosun'a yakın bir köye Rumlar tarafından yapılan bir saldırı neticesinde 200 kişilik nüfusun 36'sı öldürüldü. Rumlar Türk Ordusu vasıf olmadan önce Türk köylerinin sakinlerini öldürmek emri aldıklarını söylediler."⁴⁰

3.4. 1974'ten Günümüze Kıbrıs'ta Gelişen Olaylar

Türkiye'nin 1974'teki müdahalesinin Kıbrıs'ın %36'sını Kıbrıs Türklerinin kontrolüne sokmasıyla birlikte, hem Ankara hem de Kıbrıs Türk cemaati, Kıbrıs'ta çözümün en vazgeçilmez yönünün iki toplumun ayrı ya da birleşmiş bir federasyon ya da konfederasyonun, Türk tarafı, iki federe devletten oluşan bir federasyon ya da konfederasyonun, iki toplumun temasını ve bir toplumun diğerine tahakkümünü engelleyecek için en iyi seçenek olduğunu belirtmiştir. Rum tarafı baskınları bir federasyon yanlısı olmaması da, 1970'lerin sonlarında "üç özgürlük" taahhüt altına alındığı bir federasyona razı olacaklarını açıklamaya başlamıştır. Bu özgürlükler, dolaşım, mülk edinme ve yerleşim özgürlükleridir. Türkler, bu özgürlüklerin hemen ve kayıtsız arsız uygulanmasının, Türk bölgesinde de Rum nüfusun Türklerin sayısını aşmasına yol açacağını, iki bölgeyi federasyon ilkesinin manasını yitireceğini ve Rumların Türkleri tekrar ezmesine yol açacağını belirtmektedirler.

1974'ten bu yana devam eden toplumlar arası görüşmelerde merkezi hükümetin yetkileri ve görevleri en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Rumlar kendi yararlarına olduğu için güçlü bir merkezi hükümet isterken, Türk tarafı zayıf bir merkezi idarede ısrar etmiştir. Türk toplumu güçlü bir merkezi idarenin Türk cemaatinin kısa zamanda azınlık statüsüne düşmesine yol açacağına inanmaktadır.

⁴⁰ Smail s. 143-146

Bir di er uyu mazlık noktası da, Türk toplumunun vazgeçmek istemedi i Türkiye'nin güvenlik garantisidir. Gelmi geçmi tüm Rum liderleri, Türkiye ve Yunanistan'ın adada 1960 anayasasına ve 1959 antla malarına göre asker bulundurmalarına kar ı çıkmı lardır. Türkler, Rumların ileride anayasayı 1963'te oldu u gibi ihlal etmeleri ihtimaline kar ı Türkiye'nin adada asker bulundurarak gar antörlük vazifesini üstlenmesini isterken, Rumlar gerekirse BM Güvenlik Konseyi'nin garantörlük rolünü üstlenebilece ini belirtmi lerdir.

Türkiye'nin 1974 askeri müdahalesinden bu yana iki toplum lideri arasında özellikle BM Genel Sekreterlerinin aracılı ı ile onlarca görü me yapılmı tır. Ama ana hatları yukarıda anılan sorunlar bir uzla maya eri ilmesini engellemi tir.

Daha sonra görü ülen konulardan yerle im özgürlü ü ve Rumların kuzeye geri dönmeleri de çözümsüz kalmı tır. Denкта tedrici bir dola ım özg ürlü ünden yanayken Vasiliou, tam bir özgürlükten taviz vermez gözükümü tür.

Son olarak görü ülen anayasa ve toprak payla ımı konularında da istenen ilerleme sa lanamayınca görü meler ve böylece Ghali Planı da ba arısızlı a u radı. Ghali, Güvenlik Konseyi'ne yazdı ı raporda ba arısızlıktan tamamıyla Denкта 'ı sorumlu tutmu , Denкта 'ın kaygılarının haklı nedenlere dayanmadı ımı ima etmi tir. New York görü melerinin üzerinden 6 ay geçtikten sonra Ghali yeni bir giri imde bulunarak güven arttırıcı önlemler diz isini taraflara sunmu tur.

Türk tarafı güven arttırıcı önlemler paketine olumlu yakla maktadır. Zaten, daha 1980'li yıllarda KKTC'nin bu yönde kendi teklifleri olmu tu. Bunda, KKTC'nin me rulu unun bu önlemler sayesinde güçlenece i varsayımının yanı sıra, Rum tarafının gelecekteki ortaklı ı samimi bir ekilde yakla ıp yakla madı ımı ölçme ihtiyacı da rol oynamı olabilir. Klerides ba kanlı ındaki Rum yönetimi ise KKTC'nin güven arttırıcı önlemler sayesinde uluslararası itibar kazanaca ından üphelenmekte ve paketin uygulanmasıyla Rum tarafının zararlı çık aca ı endi esini ta ımaktadır.⁴¹

⁴¹ Süha Bölükba ı: "Türkiye ve Avrupa" (Ankara. mge Kitabevi. 1997) s. 245 -249

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. AB-KIBRIS

4.1. Kıbrıs'ın Muhtemel Ab Üyeli inin Uluslararası Hukuk Açısından De erlendirilmesi

Rum yönetimi, BM ve AB gibi uluslararası kuruluş lar, 4 Mart 1964 tarihli BM Güvenlik Konseyi kararına sını narak, gayri me ru Rum yönetiminin "1960 Antlaşmalarına ve anayasaya uygun olarak tüm Kıbrıs'ın me ru hükümeti oldu unu" iddia etmektedir.

Bir an için Rum tarafı ile BM ve AB'nin iddialarını do ru kabul etsek ve Kıbrıs anayasasının geçerli oldu unu varsaysak bir, Rum yönetimi yine tek ba ına AB'ye tam üyelik ba vurusunda bulunamaz. Çünkü "Kıbrıs anayasasının 50. Maddesi, uluslararası antlaş ma, sözleş me ve anlaş maların akti konusunda Türk Cumhuriyeti na Yardımcısı na veto hakkı tanımaktadır."

Aynı olgu Garanti Antlaş ması'nda da vardır.

Garanti Antlaş ması'nın 1. Maddesinde öyle denmektedir: "Kıbrıs Cumhuriyeti, herhangi bir devlete, tamamen veya kısmen, herhangi bir siyasi veya iktisadi birli e katılmamayı taahhüt eder..."

Dolayısıyla uluslararası hukuk açısından olaya bakıld ında u sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

Rum yönetimi 1960 Antlaş maları ile Kıbrıs anayasasının öngördü ü me ru bir idare de ildir. Tüm adayı temsil edemeyece i gibi Türk halkı adına da konuş ma hakk e yetkisi yoktur. Bu ba lamda, tüm Kıbrıs adına, AB'ye tam üyelik ba vurusu yapma hakkı da yoktur.

E er Kıbrıs anayasası geçerli kabul edilecekse, o zaman anayasa gere i, Türk tarafının da onayı ve otomatik veto hakkı kabul edilmelidir.

Garanti Antlaş maları Rum tarafının, iki anavatanın birlikte olmad ı herhangi bir siyasi ve ekonomik birli e üyeli ini engellemektedir. Kıbrıs anayasasının 50. Maddesi ise bu konuda Türk tarafına veto hakkı tanımaktadır.

İlgili tüm taraflar, garanti Antlaşması'nın geçerliliğini kabul ettiğine göre, hukukun gereği yapılmalıdır. Uluslararası hukuka ve hukukun üstünlüğüne saygı, Rum baskısını ileri götürmemeyi gerektirmektedir.

Rum yönetiminin AB'ye tam üyelik müracaatının amacı ekonomik olmaktan çok siyasidir. Amaçları ise şöyle özetlenebilir:

1. Türkiye'yi AB üyesi bir ülke topraklarını "iğal" eden ülke durumuna düşürerek, AB ile karşı karşıya getirmek, hatta çatırtmak. Rum tarafı bu nedenle "Almanya örneğine" sarılmakta ve Batı Almanya gibi önce Güney Kıbrıs'ın tam üyeliği alınmasını, sonra AB'nin Türkiye'ye baskısı ile Kuzeyin de Güneye ilhakını sağlamak istemektedir.

AB'ye tam üye olarak, Yunanistan ile birlikte Türkiye'ye karşı iki oya sahip olmak ve AB'yi kendi çıkarları doğrultusunda daha fazla etkileme imkanı elde etmek.

Gayri meşru statüsünü meşru bir zeminde pekiştirmek, iğalinde tuttuğu "Kıbrıs Hükümeti ve Devleti" etiketini güçlendirmek.

Ortaya attıkları "AB ilkeleri temelinde bir çözüm" söylemini ileri götürerek, özgürlükler konusunda AB desteğini elde etmek ve iki kesimlilik ilkesini ortadan kaldırarak, 1974 öncesine dönüşü sağlamak.

AB'ne "tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti" sıfatıyla tam üye olacaklarından, Türk halkını otomatik olarak "Kıbrıs Devleti'nin içinde bir azınlık" statüsüne düşürmek ve eşitlik ilkesini yok etmek.

AB'den alacağı yardımlarla ekonomisini daha da güçlendirerek, ambargoların da yardımıyla KKTC ekonomisini daha ağır bir baskı altına almak ve Güney Kıbrıs'ı bir çekim ve cazibe merkezi haline getirerek iç cephemizi çökertmek.

Kırmızı pasaport vaadiyle, kafa bulandırmak ve birlik beraberliği imizi parçalamak.

Ve, en önemlisi, Garanti ve ittifak Antlaşmalarını fiilen geçersiz hale getirerek, Lozan'da Türkiye ve Yunanistan arasında kurulan ve 1960 Antlaşmaları ile Kıbrıs'a dayansıtılan dengeleri Yunanistan lehine bozmak, Türk halkını korunmasız bırakmak, Türkiye'ye karşı stratejik üstünlük elde etmek.

Yunanistan ile dolaylı Enosis'i gerçekle tirerek, 1791 yılında çizilen ilk "Megali dea" haritasında gosterilen hedefler çerçevesinde, 200 yıldır surd rdukleri Enosis mücadelesini zaferle sonuçlandırmak.

Yunanistan'ı Do u Akdeniz'e kadar getirerek, Türkiye'nin güney sahillerini ku atmak ve ülkeyi bir Ortado u ülkesi haline getirerek petrol bölgelerinde etkili bir g yapmak.

Rumların yukarıda açıklanan amaçları kar ısında Türk tarafının hukuki açıdan tutumu yle olmalıdır:

Hukuki açıdan bir de erlendirme yapılırken, sorulması gereken sorular ve yanıtları öyledir:

Rum yönetimi tüm Kıbrıs ve Türk halkı adına konu abilecek, tüm Kıbrıs'a egemen, 1960 Antla malarının öngördü ü yapıda iki toplumlu me ru bir yönetim mi? HAYIR!

Rum tarafı Garanti ve ttifak Antla maları ile Kıbrıs anayasasına göre Türk toplumu ve Türkiye'nin onayını almadan ve Türkiye'nin tam ye olmadı ı AB'ye tüm Kıbrıs adına ye olabilir mi? HAYIR!

Bu hukuki gerçeklere kar ın Rum tarafının tam üyelik ba vurusuna onay vermemiz demek, Rum yönetimini me ru Kıbrıs Hükümeti olarak tanımamız, azınlık haklarını kabul etmemiz, e itlik talebi ile KKTC'den vazgeçmemiz, uluslararası hukuk ile antla maların i nenmesine bizim de onay vermemiz demektir.

Bu ise teslim bayra ı çekmekten ve onursuzluktan ba ka bir ey de ildir. Böyle bir tutum, aynı zamanda 100 yıllık egemenlik, e itlik ve özgürlük mücadelesinden vazgeçmemiz ve yok olu kapısını amamız demektir.⁴²

⁴² smail, s. 332-337

4.2. AB Hukukuna Göre "Kıbrıs" ın Muhtemel AB Üyesi inin

De erlendirilmesi

Ne yazık ki bütün bu gerçekleri dikkate almayan Avrupa ve Rum yönetimi, hukuku çi neyerek, tüm itirazlarımıza ra men 19 Aralık 1972'de Kıbrıs-AET Ortaklık Antla masını imzalamı tır.

Türk toplumunun itirazlarını önlemek için anla manın 5. Maddesinde "AET'nin adadaki iki toplum arasında hiçbir ayırım yapmayaca ı" ifade edilmi ti.

Ne ki, bugün AB, bu maddeyi çi neyerek tek muhatap olarak Rum toplumunu almaktadır.

Rum yönetimi bundan cesaret alarak 3 Temmuz 1990'da, yine tüm itirazlarımıza kar ın, tüm Kıbrıs adımı AB'a tam üyelik ba vurusunu yapmı tır. AB ise, belgeleriyle aktardı ımız tüm hukuki ve ahlaki gerçekleri çi neyerek, Rum müracaatını gündeme koymu tur.

AB, 6 Mart ve 12 Haziran 1995 tarihlerinde aldı ı tek yanlı kararlarla bunu teyid etmi tir. Böylece 1996 Mart ayında ba layan Hükümetler arası Konferansın bitiminden 6 ay sonra, tam üyelik görü melerinin ba latılması kararla tırılmı tır. Bir buçuk yıl süren konferans 1997 yılı sonunda sona ermi ve 1998 yılı ba larında Rum tarafı ile görü melerin ba laması gerçekte mi tir.

AB'nin attı ı her adımla emeline ula ca ı yönde cesaretlenen Rum tarafı, her geçen gün daha da uzla maz bir tutum takınarak tüm çabalarını, uluslararası camiayı, AB bünyesinde yer alan Hükümetler arası konferansın bitmesi ve sözde "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin üyelik görü melerinin ba laması beklenen 1998 yılına kadar oyalayabilmek yönünde yo unla tırdı. Kıbrıs Türk tarafının iyi niyetiyle yaptı ı görü me ça rılarına ve üçüncü çevrelerin tüm çabalarına ra men Rum tarafı, yalnızca görü me masasından kaçmakla kalmayıp askeri gücünü artırma çabalarına her geçen gün artan bir hızla devam etti. Rum tarafının bu tehlikeli politikası Rusya Federasyonu'ndan geli mi S-300 füzeleri alma kararıyla yalnız adadaki de il, Do u Akdeniz'deki barı ı ve istikrarı da tehdit eden boyutlara ula arak barda ı ta iran son damla oldu. Uluslararası camianın bu tehlike kar ısında her geçen gün artan baskıları sayesinde Rum tarafı nihayet görü me masasına oturmayı kabul etti, ancak AB'nin müdahalesi sonucunda Temmuz 1997'de New York, Troutbeck'te ve A ustos 1997'de

sviçre, Glion'da Cumhuriyet ve Rum lideri Klerides arasında yapılan görüşmeler sonuçsuz kaldı.

Açık olan şudur ki, AB Kıbrıs Türk halkının eşit hak ve statüsünü hiçe sayarak Rum tarafının yasadışı müracaatı bazında "Kıbrıs'ın" tam üyelik sürecini ileriye götürürken ve tüm dünyada tarafını "tüm Kıbrıs'ın tek ve yasal hükümeti" addederken, Rum tarafının, iki halkın eşitliğine dayalı bir anlaşmaya imza atmasını beklemek safıktır. Rum tarafı yasadışı "devlet" statüsünü korudukça, "toplum" zemininde sürdürülen müzakere sürecinin başarısız olacağı açıktır. Artık tüm dünyanın Kıbrıs'ta iki eşit ve egemen devlet olduğu gerçeğini ve yapılacak olan görüşmelerin bu gerçeği yansıtmadığı takdirde sonuçsuz kalacağını kabul etmesi gerekmektedir. Kıbrıs Türk tarafı, Kıbrıs'ta adil ve kalıcı bir barış için, iki devlet temeline dayalı görüşmelerden yana olduğunu dünyaya açıklamıştır. AB, Lüksembourg Zirvesinde aldığı kararla varolan görüşmeler sürecinin zeminini ve parametrelerini ortadan kaldırması ve bu hatalı tutumunun tarihi sorumluluğunu da üstlenmiştir.

AB'nin Lüksembourg kararında yalnızca bir azınlık olarak gördüğünü açıkça ortaya koyduğu Kıbrıs Türk halkına bir şekilde üyelik görüşmelerine dahil olması yönünde yapmış olduğu çağrı, yalnızca kabul edilmez olmakla kalmayıp Kıbrıs Türk halkı ve ulusuna yapılan bir hakaret niteliindedir. Kıbrıs Türk halkı bir azınlık değildir ve hiçbir zaman olmamıştır.

Bu değerlendirilmeler ışığında şu hususlar ortaya çıkmaktadır:

1. Kıbrıs sorunu çözülmeden ve Kıbrıs Türk halkının statüsü belirlenmeden. AB'a tam üyelik konusu gündeme gelemez, gelmemelidir.

Kıbrıs sorununun çözülmesi halinde, "AB"a tam üyelik müracaatı yeniden yapılmalı, görüşmeler iki halkın eşit statüde katılımı ile sürdürülmeli ve tam üyelik, 5 yıllık bir geçiş döneminden sonra, iki halkın ayrı ayrı onayından sonra ve ancak Türkiye ile birlikte olmalıdır.

Bu gerçeklerin dikkate alınmaması halinde; KKTC Meclisi'nin 29 Ağustos 1994 tarihli kararı, Cumhuriyet ve Cumhuriyet Demirel'in 28 Aralık 1995, 20 Ocak 1997, deklarasyonları ve TBMM'nin 21 Ocak 1997 tarihli kararı, 4 Temmuz, 20 Temmuz 1997, 6 Ağustos 1997 ortak açıklamaları ve 23 Nisan 1998 tarihli Ortak Deklarasyon çerçevesinde gereken siyasi, askeri ve ekonomik adımlar atılarak, Rum

tarafı ile AB'nin gerçekle tirece i entegrasyonun aynısı. TC-KKTC arasında gerçekle tirilmeli ve ba ta AB konusu olmak üzere, nihai çözüm le ilgili toplumlararası görü meler KKTC'nin varlı ı ve iki devletlilik gerçe i kabul edilene kadar noktalanmalıdır.⁴³

⁴³ A.g.e, s. 334-339

BE NC BÖLÜM

5. TÜRK YE'N N KIBRIS POL T KASI

5.1. nsan Hakları Ba lamında Türkiye'nin Kıbrıs Sorunundaki Tutumu

Kıbrıs'ta Aralık 1963 çatı maları ba ladı ı sırada Türkiye yeni bir hükümet kriziyle kar ı kar ıyaydı ve üçüncü nönü koalisyonunun kurulması için çalı malar sürdürülüyordu. 24 Aralık'ta toplanan TBMM'de Dı i leri Bakanı Erkin konuyla ilgili açıklama yaptıktan sonra sırayla tüm partilerin temsilcileri söz alarak Türk dı politikasının partiler üstü oldu unu belirttiler ve Meclisi bilgilendirmesi ko ulu yla hükümetin izleyece i Kıbrıs politikasını destekleyeceklerini özellikle vurguladılar. Böylece Kıbrıs konusunda tek sesli bir ulusal politikanın ilk i aretleri TBMM'de verilmi oldu.

Kıbrıs'ta çatı maların durmaması, Türk kamuoyunda, özellikle de günlük basında "Daha ne bekliyoruz, neden müdahale etmiyoruz?" sorusunun giderek artan sıklıkta sorulmasına neden oluyorduysa da nönü uzla maz bir tutum sergilemek istemiyor ve diplomasi yollarını sonuna dek tüketmekten yana tavır alıyordu. Bu tavrın altında Türk ordusunun siyasi kar ıklık içinde bulunması ve teknik açıdan bir deniz çıkarması yapabilecek donanımına sahip olmaması yatıyordu .

Kıbrıs görü meleri sırasında nönü'nün sergiledi i ılımlı ve uzla macı tutuma kar ın ödün vermedi i tek bir konu vardı: 1959 Antla malarının hukuken ba layıcı oldu u ve yapılacak tüm görü melerde bu antla maların temel alınması. Türk diplomasisinin tüm stratejisi bunun üzerine oturtulmu tu.

Tüm bu süreç boyunca Yunanistan ve Makarios'un uzla maz tutumuna kar ın ılımlı tavır sergileyen nönü direndi i tek konuyu, 1959 Antla malarının hukuksal geçerlili i ve Kıbrıslı Türklerin statülerini bu antla malarda belirlenen statüden daha farklı olamayaca ını ABD ve ngiltere'ye kabul ettirdi.

Uluslararası kamuoyunda ılımlı ve uzla macı bir tutum sergileyen nönü hükümeti, Kıbrıs ile ba lantılı olarak en sert politikasını kendi Rum asıllı vatandaşlarına kar ı yürüttü. Kıbrıs Türklerinin "intikamını" stanbul Rumlarından aldı. Kıbrıs olaylarının ba lamasıyla birlikte Türk kamuoyunun dikkati Patrikhane'nin, stanbul

Rumlarının ve İstanbul'da ikamet eden Yunan vatandaşlarının üzerine çekilmeye başlandı.

Durum böyleyken Türkiye Kıbrıslı Türklerin haklarını savunmak iddiasıyla ortaya çıkarken, kendi azınlıklarının haklarını çiniyor ve bundan sonraki yıllarda Türk - Yunan ilişkilerinde gündeme getirilecek yeni bir sorun daha yaratılmı oluyordu.

Kıbrıs'taki çatı maların sona ermesi üzerine, önü'ye ve hükümete güdece i politikaları destekleme sözü veren partiler ele tirilerini Meclise ta ıdılar. İlk olarak 5 -6 Mayıs 1964'te Kıbrıs konusunda genel görü me yapıldı. Hükümete yöneltilen ele tiriler u noktalarda toplanıyordu: Kıbrıs sorununun ba ından itibaren daha enerjik hareket etmemek ve askeri müdahalede bulunmamak, sorunu bir Türk -Yunan sorunu olarak ele almamak ve müttefikleri harekete geçirmemek.

Genel görü menin ikinci gününde Ba bakan tüm bu ele tirilere yanıt verdi. Hükümetin, sorunun ba ından itibaren, gerek garantör devletler, gerek NATO ve Avrupa Konseyi, gerekse BM nezdinde giri imlerde bulunarak aktif bir politika izledi ini, Garanti Antlaşması'nın hükümlerine göre müdahale edebilmek için garantör devletler nezdindeki giri imi yapmak durumunda oldu unu, aksi halde Türkiye'nin uluslararası hukuka göre haksız ve saldırgan sayılacağını belirten önü, müdahalenin ko ullan olu tu u zaman BM kuvvetlerinin adaya gelmek üzere bulundu unu, e er bu a amada bir müdahale yapılırsa bunun müdafaa edilemez bir tutum olacağını ileri sürüp, müttefiklerin Türkiye'yi engellediklerini açıkladı.

önü Washington'da ABD yetkililerine 1959 Antlaşması'nın hukuksal geçerlili ini ve görü melerde temel alınması konularını kabul ettirmi ti.

Cenevre görü melerinde Türkiye Acheson Planı'nı kabul ederken iki temel hedefine ula tı ını dü ünüyordu: adada elde edilecek topraklar üzerinde kurulacak askeri üslerle Anadolu'nun güvenli i stratejik olarak sa lanacaktı ve e er Kıbrıslı Türkler bir saldırı olursa, anında müdahale edebilecekti. Ayrıca, taksim tezini yeniden canlandıran Türk kamuoyu da bu planla tatmin edilebilirdi. Makarios'un planı reddetmesi ve çatı maların yeniden ba laması üzerine Türkiye, A ustos 1964'te müdahale kararı aldı.

Eylül ayından itibaren "sessiz ate kessin uygulandı ı Kıbrıs sorunu BM arabulucusu Galo Plaza'nın raporunu 26 Mart 1965'te Genel Sekretere sunmasıyla Türk kamuoyunda yeniden alevlendi.

Plaza raporu Yunanistan'da ve Kıbrıs'ta olumlu kar ılıandı. ki taraf da raporu yapıcı bulmakla birlikte, Kıbrıs Devleti'ne self-determination hakkı tanındıktan sonra, Türkiye'nin kuvvet kullanma tehditleri kar ısında bu hakkın sınırlandırılması önerisini anlayamadıklarını belirttiler. Türkiye'de ise ok etkisi yaratan rapor, arabulucunun yetkilerini a arak çözüm önerdi i gerekçesiyle hükümet tarafından tanınmadı.⁴⁴

Bir önceki bölümde de anlatıldı ı gibi bu dönemden sonra geli en olaylar 1974 Barı Harekâtı'na giden sürecin kökenini olu turmu ve harekât bu do rultuda yapılmı tır. Harekâtın ayrıntılarına girmek bu çalı manın amacını a aca ından ve konumuzla ba lantılı olan kısım insan hakları oldu undan bu kadarıyla yetinilecektir.

AB üyeli i ise apayrı bir tartı ma konusudur. Kıbrıs'ın üyeli i konusunda Türkiye'nin yakla ımını da bir önceki bölümde açıkladı ık. Türkiye'nin bu konudaki politikası Kıbrıs Rum kesiminin adanın tümü hakkında konu maya yetkili olmadığı ve Türkiye'nin tam üye olmadığı bir AB'ye Kıbrıs'ın da dahil edilemeyece idir. Rumların bu çabalara kar ısında Türkiye ve KKTC arasında çe itli deklarasyonlar imzalanmı tır. Bunlara a a ıda de inilecektir.

5.1.1. Luksembourg Kararı ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikasındaki De i iklik

12-13 Aralık 1997 tarihleri arasında Luksembourg'ta yapılan AB Zirvesi'nde, AB'nin genişleme süreci ile ekonomik ve parasal birlik konuları ele alınmı , AB Komisyonu'nun Gündem 2000 önerisi de erlendirilmı tır. Zirvede AB üyeleri, aday ülkeler ve di er Avrupalı ülkeleri her yıl bir araya getirecek Avrupa Konferansı'nın kurulmasına karar verilmi tır. Konferans'm ilk toplantısını 12 Mart 1998 tarihinde Londra'da yapması öngörölmü tür. Avrupa Konferansı'na katılacak ülkeler barı , güvenlik, iyi kom uluk, dı sınırların ve uluslararası hukuk ilkelerinin bütünlü ü ve ihlal edilmezli i konularını kar ılıklı taahhüt e edecekler, toprak anla mazlıklarının barı çıl yollarla özellikle La Haye Uluslararası Adalet Divanı yargısı ile çözümlenmesini pe inen kabul edeceklerdir. Bu ilkeleri benimseyen ve belirlenen

⁴⁴ Fırat, s. 150-158

kriterleri yerine getiren her Avrupa ülkesi Konferansa katılmak üzere davet edilecektir. İlk amada Kıbrıs, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Türkiye konferansa davet edilmiştir.

Aslında Avrupa Konferansı'nın tek amacı, Türkiye'yi açıkça müzakere süreci içine almaksızın diğer aday ülkelerle ortak bir platformda birleştirilecek üyelik ehliyetini teyid etmektir.

Luksembourg Zirvesi'nde Birliğin genişlemesinin ön şartı olarak, Amsterdam Antlaşması'nın kurumlara yönelik hükümlerine uygun olarak, AB kurumlarının işlevlerinin güçlendirilmesi ve iyileştirilmesi kabul edilmiştir. Luksembourg Zirvesi'nde genişleme ile ilgili olarak on MDA ülkesi ve Kıbrıs Rum Yönetimi ile tam üyelik müzakerelerinin başlatılmasına karar verilmiş, gerekli takvim usul ve destek mekanizmaları belirlenmiştir. 11 ülke ile, bu ülkelerden Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Estonya, Slovenya ve Kıbrıs Rum Yönetimi ile müzakerelerin 30 Mart 1998'de başlaması öngörülmüştür.

Burada bir noktaya dikkati çekmekte fayda vardır. AB, Luksembourg Zirvesi sonrasında özellikle demokrasi ve insan hakları konusunu ıstısmar ederek Türkiye'yi genişleme sürecinin dışında bırakmıştır. Oysa Türkiye, sürece dahil edilen 10 MDA ülkesinden çok daha eski bir demokratik geçmişe sahiptir. Hatta Türkiye, 3 güney AB ülkesi İspanya, Portekiz ve Yunanistan'dan çok önce çokuluslu demokratik sisteme geçmiştir. KV'nin yapmış olduğu bir çalışmanın sonuçları, bu durumu net bir şekilde ortaya koymuştur. AB, Türkiye'yi genişleme süreci dışında bırakırken bu konuyu bir "bahane" olarak kullanmıştır. Demokrasi ve insan haklarında kötü bir sicili olan Slovakya'yı genişleme sürecine dahil eden AB, Türkiye'ye tamamen çifte standart uygulamıştır.

Başbakan Mesut Yılmaz, 14 Aralık 1997'de yaptığı basın açıklamasında, Luksembourg Zirvesi sonucunda alınan kararlara göre, Türkiye'nin Avrupa Konferansı'na diğer aday ülkelerle birlikte katılmasını öngören teklifi reddettiğini belirtmiştir. Başbakan, Türkiye ve AB arasında siyasi diyalogun söz konusu olmayacağını ifade etmiş, AB'nin Kıbrıs ile üyelik müzakerelerini başlatması takdirde Türkiye'nin KKTC ile entegrasyona girme fikri üzerine ciddi olarak eleceğini açıklamıştır.

Luksembourg Zirvesi sonrasında Kıbrıs ile tam üyelik görüşmelerinin 31 Mart 1998 tarihinde başlatılacak olması Türkiye tarafından kabul edilemez bulunmuştur. Luksembourg Bildirisi'nde Kıbrıs için özel bir üyelik öncesi strateji benimsenmiştir. Bu stratejinin unsurları şunlardır:

Özellikle idari ve adli kapasitenin güçlendirilmesi, adalet ve içişleri alanlarında hedeflenen bazı faaliyetlere katılım,

Bazı topluluk programlarına ve kurumlarına katılım,

- TAIEX (Technical Assistance Information Exchange Office -Teknik Yardım Bilgi Değişim Bürosu) tarafından sunulan teknik yardımın kullanılması.

Türkiye, zirveden çıkan kararın 1959-1960 Antlaşmaları'nı ihlal edici bir nitelik taşıdığını açıklamıştır. 1959 Züriç ve Londra Antlaşmaları, Kıbrıs'ın, Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte üye olmadıkları hiçbir ittifaka üye olmayacağını belirtmektedir. 1960 Garantörlük Antlaşması ise, Kıbrıs'ın tümünün ya da bir bölümünün hiçbir ülke ile siyasi ya da ekonomik birliğe gidemeyeceği hükmüne yer vermiştir. Kıbrıs Rum Yönetiminin tek taraflı barışını kabul etmek ve zirve sonucu hazırlanan nihai metinde tek taraflı barışın Ada'da ya da ayan iki toplum için de yararlı olacağını belirlemek suretiyle AB, Kıbrıs'ta iki devlet tarafını bulduğu gerçeğini görmezden gelmiştir. Bu sebeple de karar kabul edilmiş niteliktedir.

Türkiye ve KKTC, 21 Ocak 1997'de iki ülke Cumhurbaşkanı'nca benimsenerek 21 Ocak 1997'de TBMM tarafından kabul edilen bir bildiri ile, AB'nin Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından yapılan tek taraflı barışını kabul etmesi durumunda ortak bir tutum belirleyecekleri kararını almıştır. KKTC Başbakanı Derviş Eroğlu 14 Aralık 1997'de yaptığı açıklamada, AB'nin Kıbrıs Rum Yönetimi ile müzakerelere başlaması durumunda "entegrasyon"u da kapsayan bu ortak bildiriye uygun bir tavır belirleyeceklerini belirtmiştir. KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ise Birleşmiş Milletler himayesi altındaki toplumlararası görüşmelerin çıkmazı girdisini vurgulamı ve bir Kıbrıs Federasyonu'nun ancak KKTC'nin tanınmasından sonra mümkün olabileceğini açıklamıştır. Genelmeden sorumlu Komiser Hans van den Broek ise üyeliğin adadaki iki toplumu da kapsayacak şekilde gerçekleştirilmesinin asıl amaçları olduğunu belirtmiştir. Buna rağmen BM himayesinde gerçekleştirilen müzakerelerin

devam etmesi gerektiğini ifade eden Komiser Kıbrıs Türk Toplumunun da müzakerelere dahil edilmesini arzuladıklarını sözlerine eklemiştir.⁴⁵

5.2. Türkiye-KKTC Ortak Deklarasyonları

5.2.1. 28 Aralık 1995 Tarihli Ortak Deklarasyon

AB'nin tüm uyanlara rağmen 6 Mart 1995'te Rum tarafı ile tam üyelik görüşmelerine kapı açması, KKTC ve Türkiye'nin sert tepkisine neden oldu. Türkiye ve KKTC 28 Aralık 1995'te ortak bir deklarasyonla net tutumunu ortaya koyarak alacağı önlemleri açıkladı.

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti;

Kıbrıs Türk halkının, Kıbrıs'ın geleceğinin belirlenmesinde sahip bulunduğu ve uluslararası antlaşmalarla teyid ve tescil olunan tam siyasal ve hukuki egemenliğini vurgulayarak,

Türkiye'nin, KKTC'yi egemen ve bağımsız olarak tanıdığını teyid ederek,

Adadaki iki halkın, karlıklı saygı, barış, güvenlik ve işbirliği içinde yan yana yaşama amaları gerektiğine inanarak,

Kıbrıs sorununa, Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk halkları arasında sürdürülecek görüşmelerle, adil ve kalıcı bir çözüme ulaşabileceğini hatırlatarak,

1960 Antlaşmaları ile oluşturulan garanti sisteminin geçerli kalmaya devam ettiğini bir kez daha teyid ederek: aşağıdaki kararları almışlardır;

Kıbrıs'ta nihai hedef, Kıbrıs Türk ve Rum taraflarının egemenliğine dayalı iki toplumlu ve iki kesimli federal bir çözüm olacaktır. Bulunacak çözüm iki halkın serbest iradelerini yansıtabilecek şekilde ayrı referandumlarla belirlenecektir.

Nihai siyasal çözümden sonra da 1960 Garanti ve Dışişleri Antlaşmaları uyarınca Türkiye'nin etkin ve fiili garantisi devam edecektir.

⁴⁵ Prof. Dr. S. Rıdvan Karkık: "Avrupa Birliği ve Türkiye" (İstanbul: Beta Yayınları, 1998) s. 87-93

Zürich Antlaşmaları'nda öngörüldüğü üzere, Kıbrıs'ın Türkiye ve Yunanistan'ın üye olmadıkları uluslararası siyasi ve ekonomik birliklere katılmayacağı hususu önemle göz önünde bulundurulacaktır.

BM gözetiminde sürdürülecek toplumlararası görüşmeler sırasında AB'ye tam üyelik hedefi göz önünde bulundurulacak ve taraflar arasında egemen devletlik gibi temel konularda mutabakat sağlandı takdirde, toplumlararası görüşmelerde Kıbrıs'ın AB üyesi olmasının koşulları, taraflar arasında ayrıca müzakere konusu yapılabilecektir.

AB ile tam üyelik görüşmeleri, ancak nihai çözümden sonra Kıbrıs Türk ve Rum taraflarının birlikte oluşturacakları ortak görüşler çerçevesinde ve ortak heyetler vasıtasıyla yapılmalıdır.

Nihai çözüme kadar geçecek süre içinde de, Türkiye; KKTC'nin güvenlik çıkarlarını tam olarak koruyacak ve bu konuda Rum/Yunan tarafının girişimi askeri tırmanma tebbüsleri karşısında gerekli mukabil tedbirleri alacaktır.

Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği'nin, Türkiye-KKTC ekonomik ve ticari ilişkilerini engelleyici hiçbir hüküm içermediği taraflarca teyid olunur. Türkiye ile KKTC arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin daha da geliştirilmesi için her türlü destekleyici tedbirin alınmasına ve karlı yatırımların teşvikine devam edilecektir.

Türkiye ile KKTC arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, Türkiye'nin AB ile gerçekleştireceği Gümrük Birliği'nin sağladığı imkanlardan en geniş ölçüde yararlanılacaktır.

Nihai siyasal çözümden sonra Federal Kıbrıs'ın Türkiye ile birlikte AB'ye tam üye olabileceği dikkate alınarak, ileride AB ile uyumu kolaylaştıracak hazırlık çalışmaları hızlandırılacak ve tedricen uygulamaya geçilecektir.

Kıbrıs meselesinin nihai siyasal çözümüne kadar geçecek süre içinde KKTC'ye karşı uluslararası alanda uygulanan engelleyici tedbirlerin kaldırılması ve KKTC'nin bütün ülkelerle serbestçe siyasi, ekonomik, kültürel ve sportif temaslar sürdürülmesi amacıyla, Türkiye ile KKTC müterakke gayret göstereceklerdir.

Türkiye, KKTC'nin uluslararası kuruluşlarda görüşlerini yansıtabilmesi için gerekli siyasi katkıyı sağlayacak; bu amaçla Türkiye ve KKTC Dışişleri Bakanlıkları

arasında mevcut yakın i birli i daha da yo unla tırılacak ve sürekli bir siyasi danı ma mekanizması kurulacaktır.

Türkiye ile KKTC arasında sıkla tırılacak üst düzey temaslar ve ziyaretler suretiyle ve uygulamaya yönelik olarak yapılacak teknik ortak çalı malar yoluyla yukarıdaki temel hedeflerin en kısa zamanda gerçek le tirilmesine çalı ılacaktır.⁴⁶

5.2.2. 20 Ocak 1997 Tarihli Ortak Deklarasyon

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurba kanları, 28 Aralık 1995 tarihinde yayınladıkları Ortak Deklarasyona atıfta bulunarak,

Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasındaki ili kileri, her alanda en yakın dayanı ma ve i birli i çerçevesinde geli tirme arzu ve azimlerini teyid ederek,

Türkiye ve Kıbrıs Türk halkının, sorununa barı çı bir çözümlenmesi yolunda her türlü çabayı gösterdi ini ve Kıbrıs'ta adi l ve gerçekçi bir çözümlenmesi, ancak iki tarafın serbest iradeleriyle ve müzakereler yoluyla sa lanabilece ini hatırlatarak,

Kıbrıs Türk halkının uluslararası antla malarından kaynaklanan haklarını ve antla malarla tescil olunan tam siyasal ve hukuki e itli in i vurgulayarak,

1960 Antla maları ile olu turulan garanti sisteminin imdiye kadar oldu u gibi bundan böyle de her ko ul altında geçerli ve yürürlükte kalaca mı ve söz konusu antla malar" çerçevesinde Kıbrıs'tan garantör ülkelere de bir tehdit.yöneltilmey ece im teyid ederek, Kıbrıs adasında ve Do u Akdeniz'de barı , istikrar ve güvenli i sarsan son geli meleri de erlendirerek,

A a ıdaki ortak görü ve kararlarını açıklamı lardır:

Kıbrıs Rum tarafınca sürdürülen a ır silahlanma, Kıbrıs Rum Yönetimi ile Yunanistan arasında uygulanan Ortak Askeri Doktrin ve Güney Kıbrıs'ta Yunan hava ve deniz üsleri kurulması, Kıbrıs adasında ve Do u Akdeniz'de istikrar ve güvenlik tehdit eden bir durum yaratmı tır.

Güney Kıbrıs'ta füze sistemleri yerle tirme kararı, Ada'nın i ki halkı arasındaki güven bunalımını giderilmesi çok güç olacak ölçüde derinle mi tir.

⁴⁶ smail, s. 356-367

Bu füzelerin savunma amaçlı olduğu iddiası ve bir süre adaya ithal edilmeyeceği yolundaki sözde güvence anlamsızdır. Değerlendirilmesi gereken nokta, Kıbrıs Rum-Yunan ittifakının tüm uyarılara rağmen uzlaşmaya sırt çevirip çatışma seçeneğinde öncelik vermesi ve Yunanistan ile Güney Kıbrıs arasında fiilen askeri birlik oluşturulmasıdır.

Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kıbrıs adasında ve Doğu Akdeniz'de dengelerin korunması ve barışa tehdit oluşturulan politikaların sonuçsuz bırakılması için, sorumlu ve sorumlu bir yaklaşımdan ayrılmadan gereken bütün önlemleri alacaklardır. Bu çerçevede; Türkiye Cumhuriyeti; 1960 Garanti sistemi uyarınca KKTC'ye etkin ve fiili garanti sağlamayı eksiksiz sürdürecektir. Kıbrıs Türk halkının güvenliğini tehdit altında kalmasına izin verilmeyecektir. KKTC'ye yapılacak bir saldırı, aynen Türkiye Cumhuriyeti'ne yapılmış bir saldırı olarak telakki edilecektir. Rum-Yunan tarafının bölgede ve Kıbrıs'ta Türkiye ve Yunanistan arasındaki dengeyi bozmaya ve Kıbrıs Türk halkının güvenliğini tehlikeye sokmaya devam etmesine karşılık, karşılık askeri ve siyasi tedbirler tereddütsüz alınmaya devam olunacaktır. Bu çerçevede; Türkiye ve KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş'ın 10 Ocak 1997 tarihinde yaptığı açıklamada kaydettiği görüşleri ile öngördüğü tedbirleri kuvvetle desteklemektedir. Yunanistan'ın hava ve deniz üsleriyle Güney Kıbrıs'a yerleşmekte olduğu dikkate alınarak, bu faaliyet sürdürüldüğü takdirde, KKTC'de aynı nitelikte hava ve deniz tesisleri kurulması çalışmaları başlatılacaktır. Türkiye ve KKTC'ye yönelik tecavüz ve saldırılarla mücadele önlenemez ve bunun gerektirdiği ortak askeri koordinasyon ve planlama yapılacaktır. Bu amaçla, Türkiye ve KKTC arasında mütekemmül savunma konsepti oluşturulacaktır.

Türkiye ve KKTC, Kıbrıs Adası'nda gerginliği artırarak için Rum-Yunan tarafınca gerçekleştirilen planlı eylemler ve tahrikleri, Adaya çok uluslu bir güç yerleştirilerek Türkiye'nin etkin ve fiili garantisini zayıflama niyetlerinin bir parçası olarak değerlendirilmektedirler.

Buna müsaade edilmeyecektir. 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmaları'nın ihlali doğrudan veya dolaylı bir şekilde gerçekleştirilmesine sebebiyet verilmesi halinde, Türk tarafı, bunu, Kıbrıs'ta 1960 Antlaşmaları'nın açık bir ihlali olarak telakki edecek, gerekli tedbirleri ve siyasi kararları alacaktır.

Kıbrıs'ta kapsamlı çözüm çabaları, yaklaşık beş yıl önce; BM Fikirler Dizisi'nin iki halk arasında bir güven ortamı yaratma çabaları ise üç yıl önce, BM Güven Arttırıcı Önlemler Paketi'nin Kıbrıs Rum tarafınca reddedilmesi nedeniyle çıkmaza girmiştir. Kıbrıs Rum tarafı aradan geçen süre içinde makul bir çözüm arayışında ve çözüm parametrelerinden tamamen uzaklaşmıştır.

Kıbrıs Rum tarafının Yunanistan ile birlikte uzlaşma yerine çatışma ve gerginlik arayışında olduğu görülmektedir.

1960 Antlaşmaları ile Adanın iki halkı arasında kurulan ortaklığın, 1963 yılında Yunanistan'ın desteği ile Kıbrıslı Rumlarca silah zoruyla yıkılmasından bu yana, Kıbrıs'taki iki etnik halkı temsil etmeye ve Adanın tümü için konumlayabilecek ve yetkili bir devlet, hükümet, parlamento, yargı ve idare yoktur.

Adanın güneyindeki Kıbrıs Rum Yönetimi'nin kendi saldırganlığıyla yıkıldığı 1960 ortaklığının unvan ve sıfatlarına sahip çıkması iddiası ve silah ithali de dahil olmak üzere, devleti adına yaptığı bütün tasarruflar, uluslararası antlaşmalar tahtında gayrimutludur. Kıbrıs Rum Yönetimi'nin kendini bu unvan ve sıfatlarla dünyaya sunmaya çalışması bu yönetimin iddalarına mutlak güven ve kendisine imtiyazlar kazandıramaz. Güney Kıbrıs'taki idare, sadece bir Kıbrıs Rum idaresidir. Kıbrıs'ta, 34 yıldır süren çözümsüzlüğün temelinde, Kıbrıs Rum tarafının gayrimutlu sıfat ve iddialarını sürdürme çabası yatmaktadır.

Kıbrıs'taki gerçeklerle Kıbrıs Türk halkının egemenlik hakları kabul edilmedikçe ve iki tarafa emtlik içinde yaklaşılmadıkça adil ve kalıcı bir çözüme ulaşılamaz.

Avrupa Birliği'nin Yunanistan'ın zorlamasıyla Kıbrıs Rum Yönetimi'ne tam üyelik yolunda yaptığı yanlış, gelinen noktadan açıkça gösterdiği gibi tarihi bir hata olmuştur ve görüşme süreci üzerinde yıkıcı bir etki yapmıştır. Kıbrıs Rum tarafının, Türk tarafı ile bir uzlaşma aramadan, ikinci bir Yunan Devleti olarak AB'ye girme ve böylece Yunanistan ile dolaylı bir yoldan bütünleşmeyi sağlamanın dışında bir amacı kalmamıştır.

Hatalı gidişin daha büyük tahribata yol açmaması için. Uluslararası antlaşmalar uyarınca, Kıbrıs'ın ancak Türkiye ile Yunanistan'ın birlikte üye buldukları bir birliğe katılabileceği; Kıbrıs'ın AB'ye üyesi olabilmenin ancak bir çözümden sonra söz konusu olabileceği;

Bu yönde bir kararı; BM Fikirler Dizisi'nde de öngörüldü ü üzere, Adadaki iki halkın ayrı referandumlarla onaylamaları gerekti i bilinmelidir.

AB'ye tam üyelik için yapımı oldu u uluslar arası huku ka aykırı tek taraflı müracaata istinaden, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile AB arasında tam üyelik görüşmelerinin başlatılması, Türk tarafınca, Kıbrıs'ta müzakere süreci içinde ortaya çıkmı bulunan çözüm çerçeve ve parametrelerinin bütünüyle ortadan kalkması olarak değerlendirilecektir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tek başına AB üyesi yolunda atacağı bir adım, KKTC'nin ile bütünlü me sürecini hızlandıracaktır.

KKTC'nin uluslar arası camiadan soyutlanmaya devam olunması, hiçbir şekilde kabul edilemez, Türkiye, KKTC'nin uluslararası camia ile bütünlü mesini sağlayacak gerekli adımları atacaktır. Kıbrıs'ı ilgilendiren ve Kıbrıs Türk halkına söz hakkının tanınmadığı her türlü uluslararası toplantıda, Türk heyetlerine KKTC temsilcileri de dahil edilecektir.

Türkiye ile KKTC arasındaki ekonomik ilişkiler 3 Ocak 1997 tarihinde Bakanlar düzeyinde imzalanan kapsamlı ekonomik protokol çerçevesinde derinleştirilecek ve KKTC ekonomisi somut iş birliği projeleri ile güçlendirilecektir.

Türkiye ile KKTC Cumhurbaşkanları arasında kabul edilen 28 Aralık 1995 Deklarasyonu ile tesis edilen sürekli siyasal diyaloga mekanizması, savunma konularını da içerecek şekilde genişletilecek ve iki taraf arasında mevcut diyaloga güçlendirilecektir.⁴⁷

5.2.3. Temmuz 1997 Tarihli Ortak Açıklama

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile Cumhurbaşkanı Denktaşbaşı arasındaki Türkiye ve KKTC heyetleri son görüşmeleri değerlendirildikten sonra ortak bir açıklama yapılmıştır.

4 Temmuz 1997 tarihinde yapılan açıklamada şöyle deniyordu:

"BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu Ada'daki iki millet topluma yönelik olup, iki liderin serbest iradeleriyle karılıklı kabul edilebilir bir çözümü müzakere

⁴⁷ A.g.e, s. 360-363

etmeleri esastır. BM çözüm çerçevesi ve parametreleri üzerinde yürütülecek olan müzakere sürecine herhangi bir dı müdahalede bulunulması kabul edilemez. Taraflar bu anlayı la, do rudan görü me sürecini desteklemekte ve ba latılacak olan New York görü melerinin Kıbrıs meselesine adil ve gerçekçi bir çözüm bulunması için uygun bir fırsat olu turdu u kanaatini ta ımakta dır.

Kıbrıs Türk tarafı bu sürece yapıcı ve olumlu bir anlayı la katılacaktır. ki toplumluluk, iki kesimlilik, tarafların siyasi e itli i kalıcı bir çözümün temel parametrelerini olu turacaktır.

Kıbrıs'ta iki ayrı halk ve yönetim bulunmaktadır. Rum Yöneti mi'ni uluslararası hukuka aykırı olarak me ru hükümet addeden yakla ımlar Kıbrıs sorunun çözümüne hiçbir ekilde yardımcı olmamaktadır. Kıbrıs Türk tarafının e it siyasi hukuki statüsünün kabul edilmesi ve KKTC'ye kar ı uluslararası alanda uygulanan engell eyici tedbirlerin kaldırılması, çözüm çabalarını kolayla tıracak ve güçlendirecektir.

Kıbrıs'ta ya ayabilir bir çözüm iki taraf arasında güven ortamının tesisinden geçer, kapsamlı bir çözümde Kıbrıs Türk tarafının siyasal hukuki ve egemenlik hakları ile me ru menfaatlerinin teminat altına alınmasından vazgeçilemez. Serbest müzakereler yoluyla varılacak çözüm, her iki tarafa ayrı referandumlarla iki halkın onayına sunulacaktır.

1960 Garanti ve ttfak Antla maları her ko ul altında geçerli ve yürürlükte kalmaya devam edecek, bu antla maların do rudan veya dolaylı olarak de i tirilmesine müsaade edilmeyecek; varılacak kapsamlı çözüm bu antla maların güvencesi altına alınacak ve Türkiye'nin etkin ve fiili garantisi devam edecektir.

1960 Antla maları ile Kıbrıs'taki iki toplum arasında bir iç denge ile hak ve sorumlulukları itibariyle Türkiye ve Yunanistan arasında bir dı denge tesis edilmi tir. Söz konusu dı denge bölgesel barı ve istikrarın ayrılmaz bir parçasıdır. 1960 Antla maları Kıbrıs'ın Türkiye ve Yuna nistan'ın üye olmadıkları uluslar arası siyasi ve ekonomik birliklere katılmayaca ını öngörmektedir. Uluslar arası hukuk ile bölgesel barı ve istikrarın bir gere i olarak Kıbrıs, bu esasları içerecek bir çözümden sonra ancak Türkiye'nin de içinde bulunaca ı AB'ye tam üye olabilecek. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin uluslararası hukuka aykırı tek taraflı müracaatına istinaden, AB üyeli i yolunda ataca ı her adım KKTC'nin Türkiye ile bütünle me sürecini hızlandıracaktır.

Yunanistan ile mevcut ortak askeri doktr in çerçevesinde, Kıbrıs Rum tarafında sürdürülen a ır silahlanma, Güney Kıbrıs'ta Yunan hava ve deniz üsleri kurulması Türkiye'yi de tehdit alanı içine alabilecek silahların Güney Kıbrıs'ta konu landırılma olasılı ı ve terörist faaliyetlere verilen destek yalnız KKTC'nin ve bölgenin de il Türkiye'nin de güvenli ini tehdit eden hususlardır. Türkiye tüm olumsuz geli meleri sadece Kıbrıs Türk halkının barı ve huzuru açısından de il, kendi güvenlik gereksinimleri açısından da dikkatle takip etmektedir. Tarafla r, Türkiye Cumhuriyeti ile KKTC cumhurba kanları arasında imzalanan 20 Ocak 1997 tarihli ortak deklarasyonun ihtiva etti i esaslar, bölgede kalıcı barı nın tesisi için vazgeçilmez unsurlar olarak görmektedirler.

Her iki taraf, New York'ta ba layacak olan mü zakere süreci içinde yukarıda kaydedilen ortak de erlendirme ve görü ler do rultusunda hareket edilmesini ve yakın i birli i ve isti are içinde bulunulmasını kararla tırmı lardır. Türkiye, bu do rultuda KKTC Cumhurba kanı Sayın Denкта 'ın müzakere sürecinde imdiye kadar sürdürdü ü yapıcı tutumu bundan sonra da desteklemeye devam edecektir.⁴⁸

5.2.4. 20 Temmuz 1997 Tarihli Ortak Açıklama

TC Ba bakan Yardımcısı Bülent Ecevit'in 20 Temmuz 1997 tarihinde KKTC'yi ziyareti sırasında Türkiye ve KKTC tarafından yapılan ortak açıklamanın tam metni öyledir:

Türkiye Cumhuriyeti Ba bakan Yardımcısı Sayın Bülent Ecevit ve beraberinde Dı i leri Bakanı Sayın smail Cem, Devlet Bakanı Sayın Hüsamettin Özkan, Devlet Bakanı Sayıık Prof. Dr. ükrü Sina Gürel, Devlet Bakanı Sa yın Mehmet Batallı, Devlet Bakanı Sayın Prof. Ahad Andican, Maliye Bakanı Sayın Zekeriya Temizel, Turizm Bakanı Sayın İbrahim Gürdal ve di er yetkililer oldu u halde, 20 Temmuz 1997 tarihinde, Barı ve Özgürlük törenlerine katılmak üzere KKTC'ye resmi bir ziyarete bulunmu tur.

Ba bakan Yardımcısı Sayın Bülent Ecevit, ziyaret sırasında KKTC Cumhurba kanı Sayın Rauf R. Denкта , Cumhuriyet Meclisi Ba kanı Sayın Hakkı Atun

⁴⁸ A.g.e, s. 365-366

ve Ba bakan Sayın Dr. Dervi Ero lu tarafından kabul edilmi , danı ma ve görü melerde bulunmu tur.

Gerek Cumhurba kanı Sayın Rauf R. Denkta ile gerek di er yetkililer ile yapılan görü meler sırasında, taraflar son olarak 9-12 Temmuz 1997 tarihlerinde yapılan New York Kıbrıs görü melerini ve ayrıca AB'nin açıklanan "Gündem 2000" raporunda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile tam üyelik görü melerinin Kıbrıs ile ilgili 1960 Antla maları'na aykırı olarak ba latılaca ının belirtilmi olmasını de erlendirmi lerdir.

Taraflar AB Komisyonu'nun "Gündem 2000" ba lıklı raporu ile Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tam üyelik müzakerelerini ba latma yolunda AB'de sergilenmi olan tutumun, Kıbrıs Türk ve Rum liderleri arasında yeniden ba latılan müzakere sürecini yararsız kılabilece i ve bu süreçten olumlu bir sonuç alabilmenin artık çok güçle ece i konusunda görü birli ine varmı lardır.

Bu durumda taraflar, TC ve KKTC Cumhurba kanlarının açıkladıkları 20 Ocak 1997 Ortak Deklarasyonu çerçevesinde süregelen i birli inin daha da derinle tirilmesi ve güçlendirilmesi yönündeki irade ve kararlılıklarını belirtmi lerdir.

Güney Kıbrıs'taki yo un silahlanmanın ve teröre verilen deste in Türkiye'ye yönelik bir tehdit ölçüsüne varmı oldu unu da göz önünde tutan taraflar, Türkiye'nin KKTC için güvence olması kadar, KKTC'nin de Türkiye'nin güvenli i açısından artan önemi vurgulanmı tır.

Bu gerçeklen dikkate alan taraflar, Cumhurba kanlarının ortak açıklamalarında ve TBMM'nin 21 Ocak 1997 tarihli kararında öngörülen çerçevede ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile AB arasındaki tam üyelik sürecine ko ut olarak Türkiye ile KKTC arasındaki ekonomik ve mali bütünle me ve güvenlik, savunma ve dı politikada ortaklık esasında, kısmi bütünle meyi a a ıdaki önlemlerle adım adım uygulamaya koymayı gerekli görmü lerdir:

1. KKTC ba ımsız bir devlet olarak varlı ını sürdürecektir; ancak, dünyaca resmen tanınıp ba ımsız ve demokratik bir devlet olarak uluslar arası alanda her bakımdan hakkı olan yeri alıncaya kadar KKTC'nin dı politika menfaatlerinin korunması amacıyla iki ülke arasında özel ili ki tesis edilecektir. Kıbrıs'ı ilgilendiren ancak Kıbrıs Türk halkına söz hakkının tanınmadı ı her türlü uluslar arası toplantıda TC

heyetlerine KKTC temsilcileri de dahil edilecektir. Bu amaçla iki devler arasında bir çerçeve antlaşma yapılacak ve Dış İleri Bakanlıkları'nın işlevsel ve yapısal işbirliği protokole bağlanacaktır.

KKTC'ye yapılacak bir saldırı aynen Türkiye'ye yapılmış bir saldırı telakki edilecektir. Bu amaçla, TC ile KKTC arasında bir ortak savunma kavramı oluşturulacaktır.

iki devlet arasında parlamentoların ve ilgili bakanlıkların katılımıyla bir Ortaklık Konseyi kurulacaktır.

KKTC ekonomisinin haksız ambargolardan ve engellemelerden etkilenmesini önlemek için TC ile KKTC arasında ekonomik ve mali birlik oluşturulacaktır. Bu arada KKTC, Türkiye'nin öncelikli bölgesel kalkınma makro ekonomik master planları kapsamına alınacaktır. Türkiye'deki kalkınmada öncelikli yörelere uygulanan destek ve teşviklerden KKTC de yararlanacaktır.

TC ile KKTC'nin serbest bölgeleri bütünlükle tirilerek Doğu Akdeniz'de büyük bir ticaret ve sanayi merkezi oluşturulacaktır.

Türkiye üzerinden KKTC'ye ulaşım olanakları genişletilecektir.

Bayrak Radyo ve Televizyonu (BRT) yayınlarının TÜRKSAT uydusundan yararlanılarak Türk televizyon yayınlarının erişimi bölgelere genişletilmesi sağlanacaktır.

KKTC'nin su gereksinimi en kısa sürede Türkiye'den karşılanacaktır.

Bunların yanı sıra, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile AB'nin girişimleri tüm yapısal işbirliği ve uyum düzenlemelerinin benzerleri TC ile KKTC arasında da gerçekleştirilecektir. Bütün bu çalışmaların ve atılacak adımların amacı, adada barış ve garantilerin devamını sağlayan Türk-Yunan dengesini koruyan, iki tarafın eşitliğini ve egemenliğini kabul eden ve birinin diğerine tahakkümünü önleyen bir anlaşmaya ulaşmaktır.⁴⁹

⁴⁹ A.g.e, s. 367-369

5.2.5. 23 Nisan 1998 Tarihli Ortak Deklarasyon

Türkiye ile KKTC, ABD Başkanı Clinton'un özel temsilcisi Holbrooke'un Mayıs ayı başında (1998) görüşmeler için adaya gelmesinden önce, Türk tarafının resmi tutumunu ortaya koyan yeni bir deklarasyon imzaladı. Deklarasyonun tam metni şöyle:

Türkiye ile KKTC, Kıbrıs sorununa kalıcı ve barışçı bir çözüm bulunması amacıyla bugüne kadar her türlü yapıcı çabayı göstermişlerdir. Buna mukabil, GKRY (Rum Yönetimi) Yunanistan'ın teklifiyle adayı bir Elen adası haline dönüştürme hedefinden hiçbir zaman vazgeçmemi ve uluslararası alanda haksızca gasp ettiği i statüden yararlanarak tüm çözüm süreçlerini ve önerilerini akamete u ratmıştır. Yunanistan GKRY ile askeri, ekonomik ve siyasal alanlarda fiilen gerçekleştirmekte olduğu bütünlüme süreci ile de siyasal çözüm çabalarını engellemektedir.

AB Luksembourg Zirvesi'nde GKRY ile tam üyelik müzakerelerini başlatma kararı olarak, uluslararası hukuku ve 1959-1960 Kıbrıs Antlaşmalarını kaale almamı ve çözüm çabalarına darbe vurmamıdır. Her halükarda GKRY'nin uluslararası hukuka aykırı olarak yürüttüğü tam üyelik müzakereleri için herhangi bir mükellefiyet yaratmayacağı gibi, Türkiye'nin 1959-1960 Antlaşmalarından doğan hak ve sorumluluklarını da hiçbir şekilde etkilemeyecektir.

AB, GKRY ile tüm Kıbrıs adına üyelik müzakerelerini başlatarak adadaki iki halk ve Türkiye ile Yunanistan arasında 1959-1960 Antlaşmaları ile teminat altına alınan dengeleri yok saydığını göstermiş, Kıbrıs müzakere süreci içinde oluşan çözüm parametrelerini ortadan kaldırmıştır. AB, Kıbrıs Türk halkına bir azınlık statüsü biçmeye çalışarak bu zihniyet ve yaklaşımını sürdürerek Luksembourg Zirvesi'ni tarihi bir hataya dönüştürmüştür.

Kıbrıs Türk halkı, Kıbrıs Adası'nın iki sahibinden biri olarak ve ayrı "self-determination" hakkına dayanarak 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak olmuştur. Kıbrıs Türk halkı bu cumhuriyetin 1963 yılında Kıbrıs Rum tarafınca silah zoruyla yıkılmasından sonra, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin hukuka aykırı şekilde gasp ettiği "Kıbrıs Hükümeti" unvanını hiçbir zaman tanımamı ve egemen iradesiyle kendi öz yönetimini ve bilahare kendi devletini kurmuştur.

AB Luksembourg Zirvesi'ni takiben Kıbrıs Türk tarafının herhangi bir müzakere sürecine toplum düzeyinde katılması veya AB ile tam üyelik müzakerelerini yürüten

Rum heyetine i tirak etmesi 1959-1960 Antla maları'ndan kaynaklanan e it siyasal statü ve egemenlik haklarından vazgeçmesi anlamına gelecektir.

Varılan a amada, Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasına yönelik herhangi bir müzakere süreci, ancak egemen e itler arasında sürdürülebildi i takdirde ba ar ı ansına kavu acaktır. Kıbrıs'ta bugün e it iki ayrı halk, devlet ve demokratik yönetim mevcuttur. Kıbrıs'taki bu gerçekler ile Kıbrıs Türk halkının egemenlik hakları kabul edilmedikçe kalıcı bir çözüme ula ılamaz. ki e it taraf her eyden önce aralarında ki temel sorunları çözmeli, adada yan yana barı ve istikrar içinde ya amanın ko ullarını yaratmalıdırlar.

Türkiye'nin Kıbrıs Adası üzerinde uluslar arası antla malardan do an hak ve sorumlulukları vardır. Türkiye, stratejik menfaatleri do rultusunda Kıbrı s ve Do u Akdeniz'de her zaman barı ve istikrarın teminatı olmu tur. 1960 Garanti ve ttifak Antla maları her ko ul altında geçerli ve yürürlükte kalmaya devam edecek, bu antla maların do rudan ve dolaylı olarak a ındırılmasına müsaade edilmeyecektir. Kıbrıs Adası ve bölgede 1960 Antla maları ile tesis edilen Türk -Yunan dengesi korunacaktır.

Taraflar, yukarıda kaydedilen esaslar do rultusunda ve Kıbrıs'a ili kin bu gerçekleri dikkate alan çözüm çabalarını yapıcı bir yakla ımla de erlendireceklerini beyan etmi lerdir. Türkiye ve

KKTC, bu ko ullarda ba latılacak özlü ve anlamlı müzakerelere açık olduklarını bildirmi lerdir.

GKRY Yunanistan ile olu turdu u Ortak Askeri Doktrin çerçevesinde ileri teknolojiye dayalı a ır silah alımlarını sürdürmektedir. S-300 füzelerinin Güney

Kıbrıs'a konu landırılması faaliyeti devam etmektedir. Baf Askeri Hava Üssü'nün Yunan sava uçaklarına tahsisli olmak üzere in aatı tamamlanmı tır. Kıbrıs ve Do u Akdeniz'de artan gerilimin sorumlusu, GKRY ve Yunanistan'dır. Türkiye ve KKTC, Kıbrıs Adası'nda ve Do u Akdeniz'de dengelerin korunması ve barı a tehdit olu turan politikaların sonuçsuz bırakılması için sorumlu ve sa duyulu bir yakla ımdan ayrılmadan gereken önlemleri almaktadır. Taraflar bu husustaki kararlılıklarını TC ve KKTC Cumhurbaşkanları arasında imzalanan 20 Ocak 1997 tarihli Ortak Deklarasyon'da ortaya koymu lardır. Kıbrıs Rum tarafı ve Yunanistan'ın bölgede barı

ve istikran bozmaya yönelik attı ı tüm adımlar, yarattıkları tehdit temelinde de erlendirilecek, bu geli melerin siyasal düzeyde bir pazarlık veya baskı unsuru olarak kullanılmasına müsaade edilmeyecektir.

KKTC'nin ba ımsız ve egemen bir devlet olarak varlı ını sürdürmesi esastır. Bu amaca yönelik olarak, Türkiye ve KKTC arasındaki ba lar 20 Ocak 1997 tarihli Ortak Deklarasyon ve 20 Temmuz 1997 tarihli Ortak Açıklamalar çerçevesinde güçlendirilecek ve tesis edilen özel ili kiler her alanda derinle tirilecektir, bu do rultuda. Türkiye ve KKTC arasında ba latılan Ortaklık Konseyi çalı maları ileri götürülecektir.

ki ülke arasında olu turulan ortak ekonomik alan do rultusunda, serbest ticaret ko ullarına uygun olarak mal, hizmet ve sermayenin serbest dola ımını ve yatırımların akı ını temel alan mü terak ekonomik ve mali politikalar, kalkınma ve geli me stratejileri uygulamaya süratle geçirilecektir.

Taraflar KKTC'nin uluslararası plandaki konumunu güçlendirmek için ortak çabalarını geli tirerek sürdüreceklerdir.

ki ülke arasındaki ortak menfaatlerin korunması azmi ve kararlılı ı içinde her düzeyde temaslar yo unla tırılarak arttırılacaktır. KKTC Cumhurbaşkanı Denktay, Cumhurbaşkanı Demirel'i KKTC'ye resmi bir ziyaret yapmaya davet etmi lerdir. Davet memnuniyetle kabul edilmi tir.⁵⁰

⁵⁰ A.g.e, s.389-391

SONUÇ

Bugün bütün dünyayı ilgilendiren "Kıbrıs Meselesi" aslında birçoklarının zannettiği gibi son 5-10 yılın ortaya çıkardığı veya bir papazın ihtiraslarından doğan bir mesele değildir. Gerçekte "Kıbrıs Meselesi" Yunan İmparatorluğunun, 143 seneden beri hazırladığı bir kanlı haledir.

Bugün artık, "Kıbrıs Meselesi"nin iç yüzü en sonunda dost, düşman herkes tarafından anlaşılmıştır. Eski Yunanlılarla hiçbir ilgisi olmayan bir toplum, yüzyılı geçen bir zamandan beri, bütün dünyayı ve özellikle eski Yunanlıların ilim ve kültür etkisi altında bulunan Batı dünyasını, bir yandan onların torunları oldukları iddiasıyla, bir yandan da Hristiyanlık maskesi altında aldatmışlardır. Kendilerine eski Bizans'ın varisiymiş gibi süsünü yakıp tırarak kurdukları "Megali İdea" yalanını bugüne kadar çok iyi işleyen bir propaganda, entrika ve politikaya ek olarak her türlü insanlık duygusuna aykırı, barbarca ve alçakça yaptıkları yakıp yıkmaya ve kılıçtan geçirme tedbirleri uygulamaya başlamıştır.

Şimdi "Kıbrıs Meselesi" Yunanlıların bu onmaz "Megali İdea" hastalığının bir nüksesinden başka bir şey değildir. Bunlar gayeleri ne ulaşmak için boyuna yalan hile ve entrikaya başvurmuş, sinsice maskeleydikleri akla hayale gelmez canavarlıklar, yangın, yağma ve zavallı kadın ve çocukları da içerisine alan barbarca katliamların her şeklini bu defa da Kıbrıs'ta uygulamışlardır.

Ama artık dünya "Kıbrıs Meselesi"ni anladı. Yunan Hükümeti ve Kıbrıs Rum liderlerinin Kıbrıs'taki Rumların hürriyet, refah ve mutlulukları davası olmayıp, Atatürk'ün Dumlupınar sillesinden sonra kendini toparlamaya çalışan Yunan İmparatorluğunun yüzyıllık "Megali İdea" tasarısının bir parçasını daha uygulaması davası olduğunu herkes anlamış bulunmaktadır.

Böyle bir ortamda Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüm Türk ve Rum toplumlarının yanyana ama ayrı ayrı amaçlarından geçmektedir. Ayrılık iki toplum arasında zamanla yerleceği güvenli ve göre, ekonomik birliğiyle azaltılabilir. Hatta iki toplum arasında ikili veya çok taraflı para, gümrük gibi birliklere gidilebilir. Kıbrıs Rumları ve Türkleri ile Türkiye ve Yunanistan'dan olacak bir çeşit Benelux de düşünülebilir. Ancak tüm bu düşünceler Yunan tarafının asırlık isteklerinden vazgeçmesiyle mümkündür.

Ba ımsız Kıbrıs Cumhuriyeti iki lke, Türkiye ve Yunanistan arasında dostluk zincirine ek bir halka olarak dnnlm t. Sorumsuz Rum ve Yunan liderleri dostlu u d manlı a dn trdler. Büyük hata ve kusurlar i lediler. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hukuken de ortadan kaldırılması daha önceden yapılan hata ve kusurları da ortadan kaldırabilir.

Kıbrıslı Rumlar Yunanistan, Türkler ise Türkiye ile bütünle mek isterlerse bu istekleri önlemek bugünkü uluslar arası politik artlar içinde yararlı ve mümkün de ildir. steklerin gerçekle mesi Türkiye ile Yunanistan arasındaki ili kilerin düzeltilmesine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Altan, Mustafa Ha ini: Kıbrıs'ta Hristiy anla tırma - Rumla tırma Hareketleri Ortodoks-Katolik Misyonerli i ve Türk Toplumuna Yönelik Baskılar. Gime: 1997.
- Bilge, A. Suat: Ankara Atina Lefko a Üçgeni. Ankara: mge Kitabevi Yayınları, Ekim 1996.
- Bilge, A. Suat: Olaylarla Türk Dı Politikası 1945 -4965 Dönemi. Ankara: Siyasal Kitabevi, 1996.
- Bölükba ı, Süha: Türkiye ve Avrupa. Ankara: mge Kitabevi Yayınları, 1997.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt VIII
- Fırat, M. Melek: 1960-71 Arası Türk Dı Politikası ve Kıbrıs Sorunu. Ankara: Siyasal Kitabevi, ubat 1997.
- Genç, Mehmet: nsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Ulusal ve Uluslar arası Temel Mevzuatlar. Bursa: Uluda Üniversitesi'ni Güçlendirme Vakfı Yayınları, 1997.
- Gümü , Okan/Sevi, Aziz: Ansiklopedik Uluslararası li kiler Sözlü ü. Ankara: Polat Yayınları, 1996.
- Gürel, ükrü Sina: Tarihsel Boyut çinde Türk Yunan li kileri (1821 -1993). Ankara: Ümit Yayıncılık, 1993.
- smail, Sabahattin: 150 Soruda Kıbrıs Sorunu. stanbul: Kasta Yayınevi, 1998.
- Karlık, Rıdvan: Avrupa Birli i ve Türkiye. stanbul: Beta Yavınları, 1998.
- Manizade, Dervi : Ba tan Sona Kıbrıs Gerçe i. stanbul: stanbul -Kıbns Türk Kültür Derne i Yayınları, 1965.
- Meydan Larousse Ansiklopedisi, Cilt VI
- Mütercimler, Erol: Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barı Harekatı. stanbul: Arba Yayınları, 1998.
- Oberling, Pierre: Kıbrıs Faciası. Ankara: 1990.